

Delavska enotnost

Glasi Zveze sindikatov Slovenije

Ljubljana, 17. novembra 1989
številka 45, letnik 48, cena 25.000 dinarjev

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

V Skupščinskem poročevalcu je ta teden izšel delovni osnutek zakona o volitvah v skupščine. O njem bodo prihodnji teden sklepali zbori Skupščine SR Slovenije. Osnutek zakona je nastal na podlagi sprememb ustave SR Slovenije, ki smo jih sprejeli pred dvema mesecema. Z ustavo smo uveljavili neposredne in tajne volitve delegatov, pravilo konkurence za vse volilne kandidate in ne nazadnje tudi politični (strankarski) pluralizem. Ustava je prinesla tudi bistvene novosti v kandidacijskem postopku, spremenila se je tudi sestava in vloga skupščinskih zborov.

Za izvedbo ustave že na volitvah, ki bodo marca 1990, bi načelno, razen volilnega, rabili tudi zakon o strankah oziroma o političnem združevanju. Slednji bo, kot vse kaže, zamujal, verjetno tudi iz objektivnih vzrokov, in tako mora zakon o volitvah rešiti tudi pravno praznino, ki je nastala s spremembami preambule ustave, ko je iz ustave izpadla vodilna vloga ZK, frontna vloga SZDL in vloge ostalih dosedanjih družbenopolitičnih organizacij (mladine, borcev in sindikata). Treba je povedati, da so bile te spremembe logična posledica pluralizma novih oblik političnega združe-

sindikalne politike in ugleda njenih funkcionarjev in brez sprenevanja in samoljubja priznati, koliko veljamo in kje je naše mesto. Verjetno je boljša čista opozicija in kritika kot drobtinice oblasti, ki jih je težko uveljaviti v korist delavcev in njihove organizacije.

Kljub množici novih političnih združenj in transformaciji dozdej uradnih DPO-jev v nobenem programu več ne moremo najti skrbi za izboljšanje položaja delavcev, še manj pa za njihovo odločilno vlogo v družbi. Tako je kljub temu, da so delavci po preživelih ustavnih terminologiji in tudi po zakonih nosilci oblasti. Izjema je socialdemokratska zveza, ki kljub vsem mogočim nerodnostim le začenja ugotavljati, da je cilj njene politike delavstvo, ne pa nasprotovanje komunizmu in boj za hiter prevzem oblasti. Lahko se nam torej zgodi, da bodo nove in stare stranke in zveze na volitvah, ki pomenijo začetek tekmovanja za oblast, pozabile na delavce in njihov nezavidljiv položaj. Zlasti tam, kjer bo treba ukinjati nedonosno proizvodnjo. Sindikat ne bo mogel podpreti nobene stranke ali zveze, ki v svoj program predvolilnega boja ne bo vgradila ničesar iz temeljnega

Brane Mišič o kolektivnih pogodbah

Nekaj je narejenega

Po slovenskih kolektivih kroži bojazen: po predpisih naj bi bile kolektivne pogodbe uveljavljene do konca marca prihodnjega leta, sicer bo zvezna vlada posegla po svoji pravici ter z zakonom uredila vprašanje osebnih dohodkov. Ta pretnja se zdi realna, saj doslej o kolektivnih pogodbah ni veliko slišati – od tistih, ki jih pripravljajo, se pravi od zbornice in sindikatov. S temi strahovi smo »posilili« Branka Mišiča, člana predsedstva RS RZSS in ga povprašali: kaj je na tem področju in s strani sindikatov že narejeno, kaj je v pripravi in kaj še ni narejeno?

Brane Mišič nam je povedal naslednje: Republiškega sveta ZS bo 21. novembra obravnaval elemente za kolektivno pogodbo, ki so v bistvu pravni nasveti sestavljalcem republiških in panožnih kolektivnih pogodb. Tu smo sindikati v federaciji dosegli, da se v federaciji ne bo predpisovalo obvezne kolektivne pogodbe z vso vsebino, ki jo mora imeti, ampak se bodo dajala le pravna napotila za kolektivne pogodbe v republikah ter za kolektivne pogodbe dejavnosti po republikah.

Nadalje bo republiški svet obravnaval osnove za osebne dohodke za generalno kolektivno pogodbo ter priporočila za kvantificiranje pogodb v dejavnosti in elemente za izračun cene delovne sile.

»Do sedmega decembra bomo s pomočjo zunanjih strokovnih sodelavcev pripravili osnove za kolektivne pogodbe v družbenih dejavnostih«, je nadaljeval Brane Mišič. »Panožne pogodbe že pripravljajo v ROS kovinske in elektropredelovalne industrije, v ROS gradbeništva in v ROS energetike.«

Ni pa še urejeno neskladje med zakonom o podjetjih ter zakonom o delovnih razmerjih. Slednji namreč predpisuje kolektivne pogodbe za vse oblike podjetij, prvi pa jih omenja le za mešana podjetja. Sindikati predlagajo, naj se to uskladi, ali pa uredi v zakonu o lastnini.

Odprih je še nekaj vprašanj, na primer kolektivna pogodba za poslovodeče kadre, ki jo pripravlja gospodarska zbornica. Prav tako nismo mogli zbrati podatkov, kako daleč so na tem področju v drugih republikah, toda nekateri znaki kažejo, da zaostajajo za Slovenije.

B. R.

Volilni programi in delavstvo

vanja in nastanka slovenske kmečke zveze, slovenske demokratične zveze, socialdemokratov. Treba pa je dodati, da je k temu prispevala tudi ZSMS s svojim samostojnim obnašanjem, pa tudi sindikat se je namesto s simbolično udeležbo pri delitvi oblasti začel ukvarjati s klasičnimi metodami delavskih organizacij, mislimo na postavljanje zahtev, pogajanja in stavke.

Sindikat se mora po ustavi in tudi po delovnem besedilu volilnega zakona (gre za prehodno obdobje do nove ustave) sam odločiti, ali bo po logiki dosedanjega sistema konkuriral za poslanska (delegatska) mesta v DPZ sam ali v koaliciji s kakšno drugo zvezo ali stranko. Mnenja pretežnega dela sindikalnega aktiva kažejo, da bi se bilo treba odpovedati konkurenci za DPZ in da je sindikat lahko le izvenparlamentarna opozicija. Takšno večinsko mnenje je najverjetneje posledica slabih izkušenj iz sedanje skupščinske ureditve, ko je bil sindikat nemočen tako v DPZ kot tudi v odnosih z delegati zborov združenega dela. Glede možnosti za sindikalni uspeh na volitvah za DPZ, ki bodo leta 1990, pa je seveda možno razmišljati tudi tako kot Jože Školč na mladinskem kongresu, ko je dejal, da ima ZSMS vse možnosti za zmago, upoštevati tudi bojazen Janka Kolarja iz Slovenske Bistrice, da bo sindikat onemogočen, če bo na volitvah poletel v orbito oblasti (to se je menda zgodilo tudi Lechu Walensi, voditelju poljske Solidarnosti). Bolje pa bi bilo izmeriti veljavo

dela sindikalne politike. V skrajnem primeru bo celo od delavcev zahteval, naj ne glasujejo za nobeno strankarsko kandidatno listo in za nobenega posamičnega kandidata. To bo seveda možno šele potem, ko bodo volilni programi javno objavljeni. Takrat pa bo prepozno za odločitev o sindikalnem kandidiranju za DPZ.

Miha Ravnik je javno že večkrat napovedal, da bo sindikat na volitvah nastopil s svojimi kandidati. Verjetno je mislil na DPZ, vsi skupaj pa moramo razmišljati tudi o zborih združenega dela, ki so nam ostali kot nekakšen relikv celotnega zakona o združenem delu in ustavne ureditve iz leta 1974. Če bo sindikat uspel s svojimi zahtevami, da politične organizacije in stranke ne bi delovale v podjetjih, potem pri kandidiranju za te zборе ne bo imel nobene politične konkurence, in bo le od kvalitete njihovih predlogov odvisno, ali bodo v skupščine prišli delegati, katerih temeljna skrb bodo tudi tegobe delavstva. Seveda pa bo moral te svoje predloge uveljaviti upoštevaje poslovodne sestave, ki imajo zdaj možnost, da za te zборе kandidirajo tudi direktorje, kar doslej ni bilo moč. Lahko torej pričakujemo, da bo pri volitvah za zборе združenega dela tekmovanje med sindikatom in poslovodimi delavci, in če tega tekmovanja kje ne bo, bo to le dokaz o nesposobnosti sindikata, da se prelevi iz splošne (politične) v delavsko organizacijo.

Franček Kavčič

Čeprav so založniki in knjigarji pred dvema letoma napovedovali, da bodo še v nekaj mesecih propadli, se to očitno ni zgodilo.

V Cankarjevem domu se še nekaj dni vrstijo najrazličnejše predstavitve knjig, podeljevanje priznanj, razprave o težavah in prodaja knjig s privlačnimi popusti. Vrvež obiskovalcev ne pojenja – vse to so pač značilnosti našega praznika knjige, Slovenskega knjižnega sejma, letos že devetega. (Slika: Sašo Bernardi)

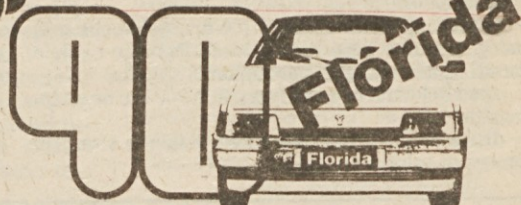
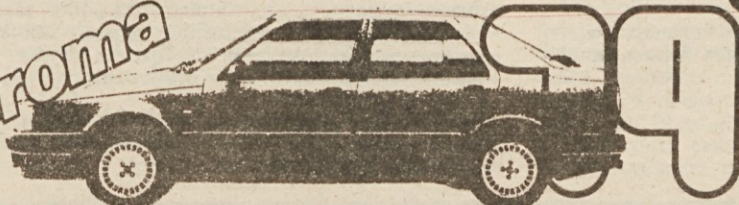
Nagradna igra Loterije Slovenije vam ponuja do sedaj največji nagradni fond. Zlasti pa opozarjamo na prvo žrebanje, ko bomo razdelili 90 Yugo Florid! Kartice dobite na vseh prodajnih mestih, prodajali pa jih bomo tudi na posebnih mestih na ulicah.

1. ŽREBANJE 17. 12.

Vsaka kartica je v igri trikrat, če jo kupite čimprej, najkasneje do 14. decembra! Veliko žrebanje in finale igre pa bo 1. 1. 1990!

Novoletni **3 x 3**

Croma

Kdo je zamočil

Seminarju železničarjev ni bil usojen slaven konec. Organizatorji so ga enostavno prekinili. Vzroke nam je pojasnil sekretar ROS prometa in zvez, Hubert Louša:

»Ni nam kazalo drugega kot prekiniti seminar, ki je za udeležence postajal prava žalitev. To je nekako tako kot z opero. Če bi plačali drago vstopnico za predstavo Placida Dominga v milanski Scali, vam verjetno ne bi bilo vseeno, če bi vam potem zapel gasilski pevski zbor iz Srednjega Kašlja.

Tudi sindikalni eliti strojevodij in železnice, ki so povrh plačali visoko kotizacijo, ni bilo vseeno, koga poslušajo. Srečali naj bi se z Ladimirjem Brolihonom, Jožetom Stegnetom in Branetom Miščičem, pa ni bilo niti enega.

Zdaj, ko toliko meljemo o organizacijskih oblikah, ki morajo odgovarjati članstvu, je takšno podcenjevanje blago rečeno nerazumljivo. Če vodstva slovenskih sindikatov to ne zanima, naj si še naprej piše svoje programe. Mi pa se bomo skupaj s svojim članstvom lotili svojih.

Takšne udeležbe na seminarju ne pomnim. Sindikalni funkcionarji so imeli enkratno priložnost vsaj malce oprati grehe preteklosti, polpreteklosti in zadnje dobe. Niso je izkoristili in posledice so nepopravljive.

C.B.

Pred zaključkom redakcije

Predsednik RS ZSS Miha Ravnik je sklical sejo predsedstva RS ZSS v torek, 21. novembra, ob 9. uri v Domu sindikatov v Ljubljani. Na njej naj bi sprejeli osnovne opredelitve za sklepanje kolektivnih pogodb v SR Sloveniji, opredelitve do zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, o izvajanju ustavnega zakona za izvedbo amandmajev IX - LXXXIIIX k ustavi SRS in se brzkone pogovorili tudi o seji republiškega sveta kot delni konferenci Zveze sindikatov Slovenije, ki je sklicana 24. novembra 1989.

Po nekaterih informacijah bo predsedstvo sprejelo tudi svoja stališča o zahtevi odbora za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo, da 1. decembra letos organizirajo v Ljubljani miting resnice, na katerem naj bi slovenski narod seznanili z razmerami na Kosovu in, kot vse kaže, tudi hoteli prikazati, kako slovensko politično vodstvo nima podpore med državljani socialistične republike Slovenije. V vseh DPO nasprotujejo mitingu takšne resnice, kot jo ponujajo samozvanci s Kosovega polja. Glede na politične implikacije takšnega zborovanja je prav, da svoje pove tudi vodstvo slovenskih sindikatov, ne glede na to, da je odločitev o tem, ali miting v Ljubljani bo ali ne, resnici na ljubo stvar državnih organov mesta Ljubljane in republike.

Kaj bo z Našo Slovenijo

Odbor RS ZSS za mednarodne odnose se je na svoji zadnji seji med drugim seznanil tudi s težavnim položajem mesečne revije Naša Slovenija (prej Naš Delavec), namenjene našim ljudem, ki živijo in delajo na tujem. Kot je povedal njen glavni in odgovorni urednik Ludvik Škoberne, je v rdeče številke zajadrala predvsem zavoljo zamud pri izstavitvi računov naročnikom, ki jim je botrovala »likvidacijska« selitev iz Delavske enotnosti k Delovemu tozdu Revije, in ker podpisnice samoupravnega sporazuma o financiranju revije ne poravnava svojih obveznosti.

Predsednik Lojze Fortuna in tudi drugi člani odbora RS ZSS za mednarodne odnose so seveda tenkočutno prisluhnili številkam in (diplomatsko?) menili, da je vsem težavam navkljub Naša Slovenija v zadnjem času storila lep korak naprej pri obveščanju naših ljudi na tujem, da pa tudi v sindikatih »nismo več tako bogati, kot smo bili tistega 1978. leta, ko smo skupaj z RK SZDL ustanovili Našega delavca«. Vsekakor bodo na to temo rekli še kakšno tudi na predsedstvu RS ZSS, so predlagali, saj se za izhajanje revije zavzemajo, da pa morajo še pred tem dobiti na mizo čiste račune: razmejitev financ med glavno in stranskimi dejavnostmi in poročilo, kako podpisniki samoupravnega sporazuma o izdajanju revije izpolnjujejo svoje obveznosti. Potem se bo laže odločiti. Na koncu velja še omeniti, da bi Naša Slovenija, ki se je doslej »pokrivala« iz naročnine le 21-odstotno, za nemoteno izhajanje v prihodnjem letu potrebovala okroglih 305.000 zaodhodnotenih mark (seveda preračunano v dinarje).

D.K.

Pa smo dočakali

Nekoč je komunistična partija obljubljala odmiranje države. Ker se država ni dala kar tako, se je partija enostavno zlila z njo in vse, kar je bilo količkaj oblast, je bilo tudi partija in narobe. A glej zlomka, kmalu je namesto države začela odmirati partija, in da ne bi s seboj potegnili države (za katero smo vendarle začeli ugotavljati, da jo potrebujemo, čeprav drugačno), so komunisti zapeli drugo pesem. Začela se je tista o ločevanju od države in oblasti.

So pa menda komunisti predolgo govorili o tem ločevanju. Tako jih je za besedo ujela država in se ločila kar sama. Če verjame ali ne, odločila se je, da svojega proračuna ne bo tanjšala za kongres jugoslovenskih komunistov.

Delegati zveznega zbora skupščine SFRJ

so prvič po vojni sklenili (86 za, 29 proti, 11 vzdržanih), da proračun ne da denarja za kongres ZKJ. Zaprošene 4,5 milijarde dinarjev kanijo bolj smotno porabiti in z njimi posodobiti tehnološko opremljenost zvezne skupščine.

Morda pa zdaj le ne bomo vse noči čepeli pred zasloni in vzdihovali nad nesmiselnimi prerakanji jugoslovske avangarde. Malo denarja, malo muzike, je pač pregovor, ki drži. In če gre za slabo, razglašeno muziko, je tako tudi dobro in prav.

Ciril Brajer

Povabilo k ustanavljanju neodvisnih sindikatov

Slovenska demokratična zveza (SDZ) ugotavlja:

- da delavci in uslužbenci niso krivi za sedanje stanje, marveč zadene krivda politokracije, ki se skriva za njimi in jih zlorablja za svoj izvesek;

- da do katastrofalnega stanja v gospodarstvu in življenjski ravni ne bi prišlo, če bi vladalo demokratično odprto ozračje, v katerem bi upoštevali opozorila in drugačna mišljenja od uradnih;

- da je delavstvo danes najbolj izpostavljen in nezaščiteno družbeni sloj, tako kot kmetje, kajti prestrukturiranje gospodarstva in sanacije zavoženih podjetij opravljajo na hrbtu delavstva, ne da bi ga o tem spraševali;

- da uradni sindikat v kritičnih trenutkih vselej odpove, ker je povezan z oblastjo in vodstvi podjetij.

Zato Slovenska demokratična zveza poziva delavce in uslužbence, naj pričnejo ustanavljati od oblasti in vseh političnih strank neodvisne sindikate. Priporočamo:

● Neodvisni sindikati naj se ne glede na oblast ali vodstvo zavzemajo, na primer v okviru vsakoletnih kolektivnih pogodb, za čim boljše in varne delovne razmere, za življenja dostojne osebne dohodke, za izobraževanje, dopuste in vse druge ugodnosti, ki jih morajo zagotoviti vodstva podjetij, skratka: za socialni delavski seznam, kot se zanj dogovarjajo države Evrope 92.

● Neodvisni sindikati naj se na osnovi zakonske obveze pogajajo z vodstvi podjetij in ustanov o sanacijskih ukrepih, stečajnih pogojih in tehnoloških presežkih. V prime-

ru brezposelnosti naj brezkompromisno zahtevajo dosledne sistemske socialnovarstvene ukrepe, tudi potrebno prešolanje ali došolanje za kvalifikacijo, ki jo zahtevajo nove tehnologije.

● Neodvisni sindikati naj vsem političnim strankam onemogočijo delovati v podjetjih, sami pa naj ohranijo svojo neodvisnost od vodstev, saj tako ne bodo soodgovorni za njihove zgrešene poslovne poteze ali za slabo, neodgovorno vodenje.

● Zagovarjajo naj samo interese delavcev in uslužbencev. Zato morajo biti neodvisni od katere koli politične stranke in svetovnonazorsko nevtralni. Le tako se ne bodo cepili in s tem slabili moči in solidarnosti delavcev, ampak bodo povečali svojo pogajalsko moč.

● V Skupščini SR Slovenije naj si prizadevajo, da bi sprejeli zakon o obveznem vključevanju sindikatov v stečajne postopke, obravnavo o tehnoloških presežkih oziroma odpustih delojemalcev, v sklepanju kolektivnih pogodb z obvezo delodajalcev, da seznanijo sindikat z resničnimi ekonomskimi analizami o stanju podjetja in predvidenem dobičku, ki je osnova za delitev osebnih dohodkov. Dr. Hubert Požarnik, Slovenska demokratična zveza

Pripomba uredništva: Hudo znan se nam zdi program, ki ga ponuja dr. Hubert Požarnik v imenu Slovenske demokratske zveze. Po duhu in črki je enak programu Neodvisnih sindikatov Slovenije, ki ga je v osnutku sprejel Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije. Strinjamo se!

Naš naslov nekaterim še dela preglavice:

S 1. 6. 1989 se je uredništvo »Delavske enotnosti« preselilo v Dom sindikatov na Dalmatinovo 4 v Ljubljani.

»Delavska enotnost«, glasilo Zveze sindikatov Slovenije, izhaja v okviru ČZP ENOTNOST, DO v ustanavljanju, kjer izhaja tudi revija za zaposlene pri samostojnih obrtnikih »Delavec v obrti« in deluje tudi založba z zbirko Knjižnica Sindikati.

Razen novega naslova imamo tudi nove telefonske številke:

- (061) 310-033 h. c.
- (061) 313-942 direktor in glavni urednik, odgovorni urednik DE, tajništvo;
- (061) 311-956 uredništvo Delavske enotnosti
- (061) 321-255 naročnina, prodaja in računovodstvo
- (061) 310-033 uredništvo Delavca v obrti in uredništvo založbe.

Pa še žiro račun: 50101-603-46834

ČZP ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4

Sindikalna lista

Povprečni OD v gospodarstvu SRS v obdobju: julij-september 89 10.046.157 din
Povprečni OD v gospodarstvu SFRJ v obdobju: junij-avgust 1989 4.698.496 din*

I. PRAVICE IZ DELA IN GOSPODARJENJA

1. Najnižji osebni dohodek 13.100.000 din za november
2. Najnižji zajamčeni osebni dohodek 6.500.000 din 1. 11. 89
3. Pogoji za delo:
 - izmensko delo 10% mesečne akontacije osebnega dohodka delavca za živo delo
 - nočno delo 30% mesečne akontacije osebnega dohodka delavca za živo delo
 - delo v nedeljo 50% mesečne akontacije osebnega dohodka delavca za živo delo
 - delo na dan 50% mesečne akontacije osebnega dohodka delavca za živo delo
- zveznih in republiških praznikov
- deljen delovni časprekinitve več kot eno uro 803.700 din
prekinitve več kot dve uri 1.607.400 din
4. Nadurno delo 50% mesečne akontacije osebnega dohodka delavca za živo delo
5. Osebni dohodki pripravnikov 70% OD za naloge, za katere se pripravnik usposablja in dosega predviden rezultat (OD pripravnik ne sme biti nižji od zajamčene OD)
6. Faktor delovne dobe 0,5% od akontacije OD za živo delo za vsako izpolnjeno leto delovne dobe

II. NADOMESTILA OSEBNIH DOHODKOV

1. Nadomestilo za letni dopust in državne praznike mesečna akontacija osebnega dohodka delavca za živo delo
2. Druga nadomestila:
 - usposabljanje in izobraževanje po programu OZD
 - delo v mladinskih brigadah
 - krvodajalske akcije
 - opravljanje samoupravnih in družbenopolitičnih nalog, zastopi v delovnem procesu (čakanje na delo zaradi izpada energije, pomanjkanja surovin)
 - izpad delovnih ur zaradi stavke, ko se ure ne nadomestijo
 - druge oblike odsotnosti z dela v skladu s samoupravnimi splošnimi akti

III. PREJEMKI SKUPNE PORABE

1. Regres za letni dopust (oblikovanje mase) 6.027.700 din
2. Jubilejne nagrade
 - za 10 let 5.023.100 din
 - za 20 let 7.534.600 din
 - za 30 let 10.046.200 din
3. Nagrade ob starostni ali delovni upokojitvi 30.138.500 din
4. Solidarnostne pomoči (vselej na predlog OZS) 10.046.200 din
 - pomoč družini umrlega delavca
 - pomoč delavcu v primeru elementarne nesreče
5. Odpravnina delavcu, ki zaradi zmanjšane obsega dela ali prenehanja poslovanja organizacije, preneha delovno razmerje 60.276.900 din

IV. MATERIALNI STROŠKI V ZVEZI Z DELOM IN OPRAVLJANJEM DELA

1. Regres za prehrano med delom 2.009.200 din
2. Nagrade za uspešno opravljeno proizvodno delo oz. delovno prakso
 - učenci
 - 1. letnik 1.004.600 din
 - 2. letnik 1.205.500 din
 - 3. letnik 1.506.900 din
 - 4. letnik 1.707.800 din
 - študenti
 - 1. in 2. letnik 6.027.700 din
 - 3. in 4. letnik 8.036.900 din

- Dnevnice za službena potovanja v državi
 - cela dnevница nad 12 ur 375.900 din
 - polovična dnevница od 8 do 12 ur 191.700 din
 - mini dnevница nad 6 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa ali konča dve uri po njem 139.100 din
4. Stroški nočnine predložen račun, razen za luksuzni hotel 328.900 din
- prenočnina v luksuznem hotelu 141.000 din
- prenočitev brez računa 281.900 din
5. Terenski dodatek (nastanitev, prehrana za delo na terenu) 11.100 din
6. Kilometrina
7. Prevoz na delo cena javnega prevoza 7.032.300 din
8. Ločeno življenje

V. PRAVICE ČLANA ZSS

(kategorije, ki se ne uresničujejo v samoupravnih splošnih aktih in so za informacijo članom ZSS)

- pravica do brezplačne pravne pomoči in varstva
- pravica do sindikalne pomoči v primeru večje nesreče člana ZSS ali njegove družine, v primeru bolezni oziroma ko za pomoč zaprosi
- da zahteva pomoč organizacij in organov sindikata, kadar so kršene njegove samoupravne, človečanske in državljske pravice
- da dobi varstvo sindikata pri uveljavljanju pravice do dela in prvice iz dela.

* Ker podatki o povprečnih osebnih dohodkih na zvezni ravni zamujajo, bomo drugi del dopolnitve sindikalne liste (dnevnic, prenočnin) posredovali v naslednji številki Delavske enotnosti.

SINDIKALNA LISTA

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Vprašanje: Ali ima delavka pravico do posebnega priznanja ob delovnem jubileju (jubilejna nagrada za 30 let dela), če se je v tekočem letu predčasno upokojila, to pravico za predčasno upokojeitev pa je pridobila na podlagi dokupa delovne dobe?

Odgovor: Da. Pravica do priznanja ob upokojitvi (starostni ali invalidski) je vezana na pogoj upokojeitve.

2. Vprašanje: Katero tromeščje se upošteva pri izplačilu jubilejne nagrade in nagrade ob upokojeitvi?

Odgovor: Čeprav smo v Delavski enotnosti že večkrat posredovali odgovor na to vprašanje, pa je glede na visoko inflacijo in rast osebnih dohodkov vse bolj pristočno. Dejstvo je, da podatki tekočega meseca, v katerem se izpolni pogoj za jubilej ali nagrado ob upokojeitvi, še niso znani. V sindikalni listi pa je osnova za izplačilo teh nagrad preteklo-tromesečje (tudi Družbeni dogovor v SFRJ, Uradni list SFRJ, št. 36/89, opredeljuje to osnovo), upoštevaje časovno serijo in ne klasičnega četrletja. Zato smo predlagali, naj se izplačilo nagrad v splošnih aktih uredi tako, da se po znanih podatkih izplača akontacija in po objavi dokončnih podatkov razlika do polne višine posamezne nagrade za jubilej.

Brane Mišič

Pri odpravljanju monopola na delovno mesto smo marsikaj prezrli

SKUHALI SO DRUGI, DELAVCI PA MORAJO POŽRETI

Pred sprejetjem zveznega zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja so bile približno leto dni v stroki in javnosti živahne razprave o potrebi po sprejetju tega predpisa. Po sprejetju pa je prišlo do nekakšne zadrege, saj zakon ni rešil vseh dilem, ki se odpirajo na področju pravnega urejanja dela. Nova zakonska ureditev pravic delavcev poskuša biti sodobna in usklajena z drugimi, tržno naravnanimi zakonskimi predpisi, ki so bili sprejeti ali so v postopku sprejetja v zvezni skupščini.

Po vsebinski plati se je zakonu delno posrečilo, delno pa zgolj ustvarja videz sodobnosti. S pravno tehničnega vidika je prišlo v zakonskem besedilu do številnih strokovno nesprejemljivih rešitev. Ta vidik je morda za širšo javnost manj zanimiv, vendar je potrebno opozoriti, da je utemeljena skrb, da bo tudi strokovna nedorečenost zakona po vsej verjetnosti povzročala težave, katerih škodljive posledice bo težko blažiti z ustvarjalno sodno prakso in s sprejetjem sodobne in kvalitetnejše republiške delovne zakonske ureditve. Republiški pristojni resorni organi so sicer v sodelovanju s stroko in z argumentiranimi stališči delno uspeli vplivati na odpravljanje različnih normativnih pasti v različnih variantah predlogov zakona, vendar so bile številne nesprejemljive rešitve vkljub vsemu sprejete. Zato je mogoče pričakovati, da v praksi nekaterih obveznih zakonskih norm, ki nasprotujejo zdravemu razumu, ljudje enostavno ne bodo uporabljali, ker bi to delovalo v nasprotju s cilji zakona. To pa hkrati pomeni odmikanje od pravne države, ki si jo radi postavljamo za cilj, in ki je brez dvoma eden izmed bistvenih značilnosti katere koli sodobne družbe.

Sindikalni in vodilni delavci si skačejo v lase

Značilno za novo zakonsko ureditev delovnih razmerij je, da zakon odpravlja sorazmerno trdnost zaposlitve delavcev. Spremembe in dopolnitve ustave so omogočile tudi zakonu, da delavcem odslej lahko preneha delovno razmerje v več primerih kot po prejšnji pravni ureditvi. To še posebej velja za nove primere, ko delavec neuspešno ali nevestno opravlja svoje dolžnosti in delovne obveznosti. Splošna usmeritev in odločnost družbe, da se bolj usmeri v tržno gospodarstvo, je zahtevala, da se tudi na področju dela bolj uveljavijo tržne zakonitosti, kar je v zakonu dokaj upoštevano. Delavca, ki svojega dela ne opravlja uspešno, lahko po novi ureditvi poslovodni organ oziroma delodajalec razporedi na dela, ki ustrezajo njegovemu znanju in zmognostim. Katera so ta dela, ocenjuje poslovodni organ oziroma delodajalec. Omenjena razporeditev je lahko takšna, da delavec odslej opravlja manj zahtevna dela z ustreznimi nižjim osebnim dohodkom. Če pa pride do ocene, da za delavca drugih del ni, delavcu delovno razmerje preneha. Pogledi na to, ali je v konkretnem primeru delavcu mogoče zagotoviti delo ali ne, bodo pogosto različni, zato je v zvezi s tem v konkretnih primerih pričakovati spopade med vodilnimi kadri in sindikalnimi poverjeniki, ki naj bi v prihodnosti med drugim skrbeli za varstvo pravic delavcev, in ki naj bi bili pri tem povsem varni pred tistimi, ki jim njihove aktivnosti ne bodo všeč.

Presežki državi na grbo

Previdneje kot na pravkar omenjenem področju je zakon poskušal urediti vprašanje načina reše-

vanja presežkov delavcev. Tem delavcem naj bi organizacije tako kot doslej poskušale zagotoviti drugo delo v svoji ali v drugi organizaciji. Če je to potrebno, naj bi organizacije predhodno poskrbele za prekvalifikacijo in dokvalifikacijo delavcev. Zakon omenja možnost, da se problem presežkov delavcev reši s priznanjem odpravnine delavcu ali s priznanjem drugih pravic. Pogoje za priznanje odpravnine kot tudi za priznanje drugih pravic naj bi določil republiški zakon. S tem je zvezni zakon preložil dolžnost urejanja enega najtežjih družbenih problemov na področju dela na republiko, kar je dobro, saj različna ekonomska razvitost in druge pomembne posebnosti različnih federalnih enot zahtevajo različne načine urejanja te problematike.

Pomembna izboljšava v novi zakonski ureditvi je tudi ta, da lahko odslej posamezniki in ne več kolegijski organi odločajo o razporejanju delavcev znotraj organizacije, o uvedbi nadurnega dela ter o prerazporeditvi delovnega časa, kadar je to potrebno. Tovrstni prenos pristojnosti oziroma okrepitve pooblastil poslovodnih organov, katerih namen je krepitev možnosti za učinkovito organiziranje delovnega procesa, so ustrezni in niti z vidika organizacije dela niti z vidika varstva pravic delavcev ni problematična. Nasprotno pa bo šele praksa pokazala ali je koristna in ustrezna tudi ureditev, po kateri so poslovodni organi z novo zakonsko ureditvijo pridobili možnost omerjati številne najpomembnejše pravice delavcev kot je npr. ocena prispevka delavca pri delu (osebni dohodek) in druge.

Zaposlitev za določen ali čimkrajši čas

Pri spreminjanju obravnavanega zakona se je v nekaterih elementih vendarle ohranila varovalna vloga delovno-pravnih predpisov. Tako se v zakonu niso uveljavile teze nekaterih zagovornikov odpravljanja minimuma varnosti trajne zaposlitve delavcev. Povsem resno so namreč nekateri med pripravami na sprejetje zakona razpravljali o tem, da naj zakon povsem sprost možnost sklepanja delovnega razmerja z delavci za določen čas, torej ne trajno. Pod pretvezo, da je takšna sprostitev nujen pogoj za prodor podjetništva, so zagovorniki ideje, katere uresničitev bi verjetno kaj kmalu privedla do zaposlovanja delavcev praviloma za določen in čim krajši čas, so s temi predlogi objektivno ogrozili minimum varnosti zaposlitve delavcev, kakršnih je delavcem zagotovljen v evropskih državah in drugod. Te zamisli res niso bile sprejete, toda žal se pri sprejetju zakona ni bilo mogoče ogniti vsem »skrajnim« rešitvam. Najbolj izrazito se to kaže pri ureditvi sistema disciplinske odgovornosti delavcev, pri ureditvi, ki je tako represivna, da bi njeno dosledno upoštevanje lahko imelo nasprotno učinek od zelenih. Strokovne pripombe zoper to uredi-

tev so zagovorniki represivne-kaznovalne koncepcije zavračali, češ da gre za staro dogmatsko obravnavanje te tematike, skratka za ostanke zgrešene samoupravne, »asociativne«, »družbeno lastninske« koncepcije delovnega razmerja in v tem okviru zgrešenega pojmovanja disciplinske odgovornosti delavcev. Toda, ali je res tako? Oglejmo si nekaj dejstev. Splošno znano je, da je delovna disciplina v naši državi slaba in da se je temu pojavu treba odločneje postaviti po robu. Ne le z doslednejšim uveljavljanjem disciplinske odgovornosti v organizacijah, temveč tudi s sodobnejšo pravno ureditvijo te vrste odgovornosti. Za lažji spopad z nedisciplino bi bilo koristno, da bi zakonodajalec poskrbel za ureditev različnih vrst disciplinskih ukrepov v zakonu, tako da bi bilo v primeru kršitve in ugotovljene odgovornosti delavca mogoče izbirati med čim več ukrepi ter izbrati tistega, za katerega je najbolj verjetno, da bo z njegovo uporabo dosežen največji učinek.

Toda zakonodajalec je ubral drugo pot. V novem predpisu sta opuščena ukrepa opomin in disciplinska razporeditev, tako da ostajajo disciplinski organi na voljo le javni opomin, denarna kazen in ukrep prenehanje delovnega razmerja.

Za vsak spodrsrljaj: na cesto!

Nova ureditev ukrepa prenehanja delovnega razmerja je tako s strokovnega kot tudi z logičnega vidika absurda. Zakon namreč zahteva, da se delavcem za nekatere kršitve brez izjem in obvezno izreka ta ukrep. Povsem razumljivo je, da ne more biti pravična ureditev, ki predpisuje enako kazen za delavce, ki namerno storijo kršitev kot za tiste, ki storijo isto kršitev zgolj iz malomarnosti. Nesprejemljivo je, da zakon v bistvu prepoveduje mrzlično obravnavanje tistih kršiteljev, ki kršijo delovno obveznost v prištevem stanju in tiste, ki tako

Z 21. členom na ustavno sodišče!

Čeprav je zakon o delovnih razmerjih šele zagledal luč sveta, je v njegovem 21. členu že prišlo do prvega kratkega stika med zakonodajalcem in sindikatom, povzemamo po Radu. V sporni odredbi namreč piše: če tehnološkemu presežku ne zagotovimo kakšne s tem zakonom zagotovljene pravice (drugo delovno mesto, dokvalifikacija, prekvalifikacija, dokup delovnih let itd.), mu pripada denarno nadomestilo — največ dveletni zajamčeni osebni dohodek. Potem pa — odpoved.

Sindikat seveda spodbija ta člen, pri čemer si pomaga z ustavo, v kateri piše nekaj drugega, namreč: tehnološkemu presežku ne more prenehati delovno razmerje, če se mu ne zagotovi drugo delovno mesto ali na drugačen način omogoči pravica do dela. Kaže, da so tako predlagatelji kot delegati uvrstili dvoletni zajamčeni dohodek v te »z zakonom določene pravice«, bolj na hitro, čeprav je vprašanje, ali so bili pooblaščenici za postavitev take časovne meje ali ne.

Ta določba — pa še nekatere druge, ki jih je sindikat (zaman?) obstreljeval z amandmaji — si gotovo zasluži negativno oceno, saj je ne bi podpisal noben sindikat na tem svetu. Zato pobuda ustavnemu sodišču ni edina poteza, ki jo namerava narediti sindikat; vzporedno z njo se namreč namerava obrniti tudi na skupščino SFRJ s pobudo o spremembi zakona, saj verjame, da bodo imeli v drugi potezi delegati več posluha za delavčeve pravice.

D. K.

ravnajo v stanju zmanjšane prištevnosti. Nesmiselno je enako kaznovati delavca, ki stori prekršek po mnogih letih vestnega in kvalitetnega dela, kot tistega, ki v organizaciji nenehno povzroča težave in na katerega niso vzgojno vplivali številni prejšnji disciplinski postopki. Delavci, ki jih bodo obravnavali po omenjenih novih pravnih pravilih, bodo lahko zavidali svojim davnim prednikom, ki

lavcem disciplinske ukrepe tako za lažje kot tudi za hujše kršitve. Toda ali je res mogoče govoriti o uravnoteženosti moči vodstva in delavcev na tem področju? Dejstva govorijo nasprotno. Sindikat je izgubil (že leta 1987) pristojnost, da bi lahko sprožal (tudi zoper vodilne delavce) disciplinske postopke. Skorajda neiskrena se zdi zamisel, ki se je udejanjila s sprejetjem norme, po kateri naj bi o disciplinski odgovornosti poslovodnega organa odločal organ, ki »ga imenuje oziroma postavi«. Težko si je namreč predstavljati, da bi ves delavski svet ali zbor delavcev zasliševal priče, pregledoval listine ali celo odšel na ogled kraja storitve kršitve, kar vse je često potrebno, da bi bilo mogoče ugotoviti delavčevu odgovornost. Vse te aktivnosti bi lahko uspešno opravljal le ožji organ, ki ga pa zakon ne omenja.

Na prvi pogled se zdi stroga norma, ki določa, da se zoper poslovodni organ uvede postopek za predčasno razrešitev, če ta organ zve za hujšo kršitev delavca, pa zoper kršilca ne uvede disciplinskega postopka. Tej nevarnosti se bodo poslovodni organi zlahka izognili z uporabo zakonske možnosti, da za odločanje v disciplinskih zadevah pooblastijo delavce s posebnimi pooblastili in odgovornostmi. Hkrati s prenosom teh pooblastil na omenjene delavce pa bodo imeli poslovodni organi tudi možnost urediti pretok informacij v organizaciji tako, da jih vsaj uradno ne bodo dosegla sporočila o kršitvah delovnih obveznosti in o kršilcih, razen če bi to sami želeli.

Sami bodo izbirali svoje »disciplinske sodnike«, pri čemer niso povsem izključeni tudi primeri, ko nepristranskost izbranih pooblaščenec ne bi bila povsem zagotovljena. Morda bi bilo koristno, da bi mnenje o novi zakonski ureditvi povedali tudi psihologi in sociologi, ki se ukvarjajo s tem področjem dela.

Bralci novega zakona se često sprašujejo ali bodo imeli delavci po sprejetju nove enotne delovno-pravne ureditve še kakšen vpliv na urejanje delovnih razmerij v lastnih aktih in vpliv na odločanje v organih, ki so pristojni za odločanje o njihovih pravicah. Odgovor na to vprašanje je v zakonskem besedilu težko najti, je pa povsem preprost. Urejanje in odločanje o delovnih razmerjih v organizacijah je element upravljanja v organizacijah, organizacije pa upravljajo nosilci dela in nosilci kapitala. To pomeni, da bodo delavci konkretne organizacije lahko zgolj sami odločali o teh zadevah le, če v organizacijo ne bodo vlagali sredstev zunanji subjekti, kajti v teh primerih odslej ustava in zakon tudi vlagateljem priznavata pravico do soodločanja o teh vprašanjih.

Mag. Zvone Vodovnik

Kranj

ZAVRNITEV NAČINA SPREJEMANJA STATUTARNIH SPREMOMB

Vsebinska razprava na konferenci kranjskih sindikatov se je začela že ob poslovniku, po katerem bi naj tekla ta seja. Razpravljavci so protestirali, ker so imeli možnost statutarne spremembe sprejeti ali zavrniti, niso pa mogli vplivati na njihovo vsebino. Menili so, da enofazni postopek za sprejem statutarnih sprememb, ki bodo sicer veljale le do kongresa, vseeno omogoča postavljanje nove organiziranosti za pokongresno obdobje. **Jože Stegne**, ki je skušal pojasniti cilje statutarnih sprememb z nujnostjo organizacijskih sprememb že pred kongresom, je povedal, da je razprava o teh vprašanih odprta in da naj deli konference povedo, če se strinjajo s takšnimi spremembami statuta. Povedal je tudi, da so spremembe v zvezi s sindikati dejavnosti potrebne, ker bodo ti sindikati do marca 1990 morali podpisati in uveljaviti kolektivne pogodbe. Na koncu kratke uvodne razprave o poslovniku je ostalo nepojasnjeno vprašanje, kaj bo RS ZSS napravil s pripombami na statutarne spremembe in kaj se bo zgodilo, če samo Kranj zavrne njihov sprejem. **Jože Antolin**, predsednik občinskega sveta, pa je javno zavrnil ocene, ki jih je slišal po telefonu, češ, da z odnosom do statutarnih sprememb in z razpošiljanjem stališč predsedstva občinskega sveta drugim občinskim svetom razbija Zvezo sindikatov Slovenije. Poskušal je dokazati, da so kranjski sindikati bolj kritični od drugih organizacijskih delov ZSS, zato ker so sami že marsikaj naredili za svojo prenovo.

Razprava o spremembah statuta, ki so jo opravili kljub poslovniški nejasnosti, je pokazala visoko stopnjo enotnosti članov občinskega sveta o nesprejemljivosti načina sprejemanja takšnih statutarnih sprememb, ob tem pa razen manjših izjem nihče ni polemiziral s konkretno vsebino statutarnih sprememb. Mogoče so tudi zato člani občinskega sveta najprej glasovali o tem, da sprejemajo pripombe, ki jih je na besedilo statutarnih sprememb sprejelo predsedstvo občinskega sveta. Soglasno so jih potrdili, potem pa so vseeno še z enim glasom proti glasovali in zavrnili predlog sprememb statuta ZSS.

Sprejeli so tudi pripombe na predlog programa Neodvisnih sindikatov Slovenije. Sklepe sem zapisal sredi poročila, zato, ker so med sejo odhajajoči člani občinskega sveta povzročali negotovost o sklepčnosti seje in jih je bilo treba sprejeti kljub temu, da razprava še ni bila končana. Iz triurne razprave pa sem zaradi bralcev, ki so naveli podobnih poročil iz drugih sindikalnih sestankov, izbral le nekaj osrednjih vprašanj in tudi nekatera nova, po svoje najbolj divergentna mnenja. O tem so govorili **Janez Justin** iz Save, **Marjan Jurko** iz Merkurja, **Milan Cufer** iz Save, **Lado Bevk** iz Iskre-Kibernetike, **Miha Ravtar**, **Jana Bizaj** iz zdravstvenega centra, **Darko Šegula** iz Tekstilindusa, **Franc Čeh** in **Jože Antolin**.

Statutarne spremembe so potrebne zaradi stolčkov in boja za oblast, ki se je začel v sindikalnih vrstah. Gre za reorganizacijo, ne pa za prenovo sindikata. Spremembe bodo zahtevale še več sindikalnih profesionalcev zunaj podjetij, to dokazuje, npr. načrt ROS zdravstva, ki hoče imeti 12 profesionalcev. Tudi s članarino načrtujemo centralizacijo sindikata. Če bomo nadaljevali takšno

delo, bomo sindikat izničili. Bolje kot spreminjati organizacijo bi bilo, če bi sedanjo razpustili in zgradili novo. Prenova sindikata ni mogoča s sedanjim kadrom. Statutarne spremembe o neomejenih mandatih je sprejemljiva le, če bodo kadri vsako leto dobili zaupnico za opravljeno delo. O vshe, ki naj bi nadaljevali delo, dobili

mandat v ZSS, bi bilo treba tajno glasovati.

Sindikat dopušča, da ga z zakoni in ukrepi prehitveva Markovičeva vlada. Ko so se ozdi (npr. Sava) pretvarjali v podjetja, sindikalisti niso dobili papirjev o tem, kako naj se organizirajo, da bi se upri spremembam in da bi delo-

vali v podjetniških razmerah. Delavcem se tako zdi, da jim nihče, niti sindikat, ne more dati varstva, ki so ga izgubili z zakonom o podjetjih in zakonom o delovnih razmerjih. Zdi se, da se sindikalci v podjetjih ne bodo mogli uspešno boriti proti direktorjem in za delavce, saj bodo sicer sami ogroženi. Pripravljajo pa se kolektivne pogodbe in delavci se bojijo, da jih bodo dobili na mizo tako kot te statutarne spremembe in ne bodo mogli več vplivati na vsebino listine, ki bo najbolj neposredno vplivala na pravice iz delovnega razmera.

Delavci naj se včlanijo le v sindikat podjetja. Ta pa se poveže v občinsko in republiško zvezo ter v sindikat dejavnosti, če mu ti organi pomagajo pri njegovem delovanju. Prav tako bi sindikati v podjetjih financirali tudi delo organov sindikatov in zveze sindikatov v občini in republikli. Povedal sem že, da ni bilo do-

volj časa za razpravo o teh in drugih kritikah in predlogih udeležencev seje. **Jože Stegne** je v imenu RS ZSS povedal, da je treba o vseh vprašanih argumentirano razpravljati in sprejeti najboljše rešitve. Ob tem pa je treba ohraniti človeške odnose. S sedanjimi razpravami pa si v javnosti sami najbolj jemljemo ugled. Strinjati se je z mnenji, da bodo lahko posamezne rešitve škodile vsej organizaciji in da se s članstvom ne smemo igrati. Ugovarjal pa je očitkom, da je sindikat zamujal pri sprejemanju statutov podjetij, saj je pravočasno sprejel usmeritve glede statutov. Po njegovem mnenju ne drži očitke, da se prenova ne gradi na položaju članov. Seveda pa se je mogoče pogovarjati o tem, da se delavec včlani le v sindikat in ne tudi v zvezo sindikatov. Razmišljanja o fakultativnem povezovanju sindikatov podjetij pa dozdej ni poznal in menil, da niso sprejemljiva.

F. K.

Tolmin

MANJKA ŠE ŠČEPEC SOLI

Če naj citiram enega izmed razpravljavcev, potem je program Neodvisnih sindikatov Slovenije še vedno premalo 'zahoden' in še zmerom preveč 'vzhoden' je komentiral konferenco občinskega sveta ZS Tolmin predsednik **Darjo Flajs**, vendar ga naše članstvo kljub temu podpira, saj v njem vendarle vidi premik k boljšemu. Toda, pozor! Če bo izgubil to zaupanje, bo na Tolminskem s sindikatom - konec!

V tem slogu se je razvijala tudi razprava: ali naj bo sindikat tudi politična organizacija ali ne. Na to temo so slišali ali prebrali številna mnenja, sami pa so glasno zahtevali - depolitizacijo. Če je ne bo, da ne bodo zraven! Republiški vrh naj naroči javnomnenjsko raziskavo o tem vprašanju, oblikuje pa naj tudi posebno komisijo, ki bo res neodvisno pretresla vse pripombe k programu in jih v čistopisu nato tudi upoštevala.

Sestavljalcem programa so tudi očitali, da so pozabili na medsebojno solidarnost sindikalnega članstva.

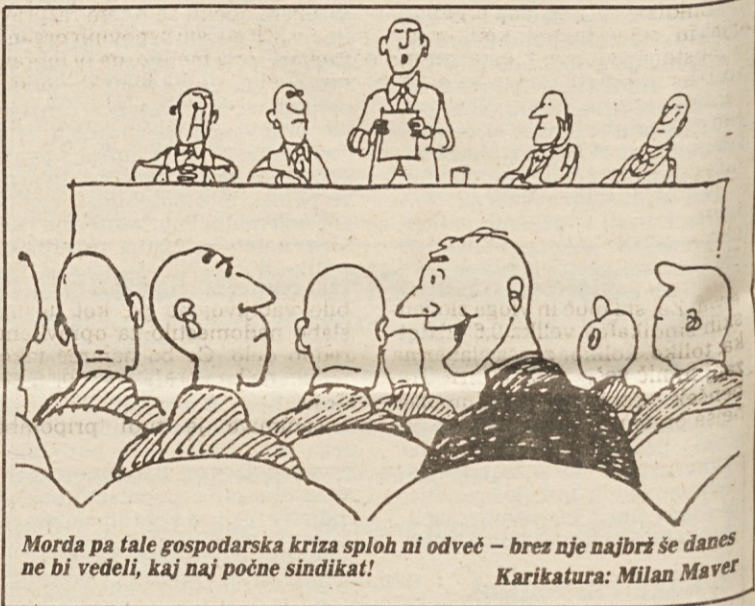
Ko so govorili o kadrih, so rekli, »da starejši ljudje pač ne morejo več šprintati na 100 metrov« in tako podvomili o tem, da bo sedanja garnitura sindikalnih funkcionarjev sploh sposobna speljati tako zajeten program. Ko pa je stekla beseda o bodoči organizira-

Na Tolminskem je naletela na velik odmev tudi ideja, da bi njihovi sindikati postali kolektivni člani Zelenih. »Zeleni pri nas zelo vlečejo« in tudi pravijo, da ni nobenih ovir, da se jim ne bi pridružili,« je povedal **Darjo Flajs**. »Je pa vprašanje, kako to doseči, saj bi o tovrstnem kolektivnem članstvu najbrž morali povprašati vsakega našega člana. Zato o tem še razpravljamo.«

nosti, so se spraševali, ali 18 republiških odborov (morda še kakšen več?) in 60 občinskih svetov ne bo povzročilo toliko različnih »vrhov«, da na republiškem svetu navsezadnje ne bodo mogli najti neke enotne sindikalne politike. Pri tem so opozarjali na morebitno razbitost in menili, da bo sindikat nasploh učinkovit le, če bo enoten.

Po »izjemno živahni razpravi« (**Darjo Flajs**) so na koncu sklenili, naj v osnovnih organizacijah opravijo občne zbere do konca decembra in se na njih opredelijo do bodoče organiziranosti, do 25. januarja, ko bo letna seja, pa naj razmišljajo, ali naj sindikat občine sodeluje na prihodnjih volitvah s samostojno listo ali ne.

Damjan Križnik

Morda pa tale gospodarska kriza sploh ni odveč - brez nje najbrž še danes ne bi vedeli, kaj naj počne sindikat!

Karikatura: Milan Maver

Krško

KOMU DOPOLNILA MEŠAJO ŠTRENE

V Krškem so obravnavali spremembe in dopolnitve statuta in program neodvisnih sindikatov Slovenije. Na razširjeni seji sveta so bili tudi predsedniki osnovnih organizacij. Sekretar občinskega sveta **Marjan Urbanč** je na začetku opozoril na nekatera vprašanja v statutu. Eno takšnih, ki se pojavlja posebno v tako velikih kolektivih kot je novo podjetje **Videm** (prejšnja Celuloza Djuro Salaj) ali jedrska elektrana, v katerih je zelo pestra sestava zaposlenih; od upravnih delavcev, papirničarjev do kovinarjev. Člani katerega sindikata naj bi ti delavci bili: splošnega ali sindikata dejavnosti? Grajal je, ker je statut prišel šele po 20. oktobru, v enem mesecu pa naj bi pripravili konference, ker je premalo časa za odziv v delovnih okoljih. Vsebinski nosilci razprav naj bi bili namreč predvsem člani po osnovnih organizacijah podjetij. Zavzemajo se tudi za neposredne in tajne volitve sindikalnih funkcionarjev občin do republike, seveda pa tudi v kolektivih. Ena izmed razpravljalk iz prosvete je ob tem pripomnila, da so v vseh 40 letih imeli samo ene-

ga »ne določenega« predsednika, vsi so bili bolj ali manj imenovani, povrh pa se ljudje še izogibajo funkcij.

V osnovnih organizacijah verjetno res še niso uspeli obravnavati vseh predvidenih sprememb na forumih, to pa ne pomeni, da ljudje nimajo mnenj o tem. Tako je tudi delegatka iz senovške **Lisice** priznala, da dopolnil še niso uspeli obravnavati, samokritično je dejala, da so malce tudi čakali na reorganizacijo v podjetje v matični Sevnici. Obenem se je vprašala, ali ne ravno te dopolnitve še bolj mešajo štrene? Mislila je na nejasnosti v statutu, saj ostaja negotova prihodnost občinskih sindikalnih svetov. »Kakšno oporo naj bi po tej strani imeli dislocirani obrati, saj je njihov matični kolektiv v drugi občini oziroma delavci od **Babušnice** v **Srbiji** do **Zagorja**, predvsem pa **Sevnice**? Če so tri sestre in trije bratje, vemo, da ima vsak najraje sebe,« se je slikovito vprašala ob teh nejasnostih v statutu. Kaj bo z direktorjevim mnenjem po novem? Izrazila je splošen občutek, da je v tem statutu marsikaj nedoreče-

nega, vedo, da ni dobro, ne znajo pa povedati, kaj naj bi bilo bolje. Tudi predsednik občinskega sindikalnega sveta v Krškem **Jože Černoša** se je spraševal o vlogi sindikalnega poverjenika v podjetju, ki naj bi jo šele določili v vsakem podjetju. Izkušnje z dislociranimi obrati so slabe, posebno po predvideni odpravi tozdov, in je kot poseben problem omenil sosednjo brežiško občino, govoril o organiziranosti take osnovne organizacije, kar je tudi prepuščeno podjetju. Navzoče je poučil, da bo ta organiziranost ostala po starem do kongresa, čeprav je priznal, da so zaradi naglo bližajočega se 1. januarja 1990 in s tem konca toz-

Za delegata na zasedanju republiškega sveta Zveze sindikatov so soglasno izvolili predsednika krškega občinskega sindikalnega sveta **Jožeta Černoša**.

dov, prenehanja veljavnosti nekaterih drugih zakonov, vsi v časovni stiski. Zato je menil, da bi bilo bolj prav, če bi namesto sprememb statuta najprej govorili o programu, več naj bi rekli o delavcu in kaj sindikat zanj pomeni. V razpravi o spremembi programa in tako imenovanem neodvisnem sindikatu je nekateri motila ta domnevna neodvisnost in raje govorili o prenovljenem sindikatu. Tako so poskušali priti kar do bistva stvari, npr. kolektivne pogodbe in ponovno prišli do dileme o pomožnem, strokovnem sindikatu, in splošnem. Nekateri so izražali celo bojazen pred takimi

republiškimi velikani, npr. **Lito** strojem, kaj utegne v takem strokovnem sindikatu pomeniti krška para? Predstavnik **Sopa** je celo menil, da je predvideni »neodvisni« sindikat postavljen centralistično. Menil je, da premalo skrbijo za člana tako v partiji kot v sindikatu, in se glasno vprašal, ali jutrišnji sindikat zato ne bo še bolj odtrgan od delavca, tudi zaradi kolektivne pogodbe. Zanimiva razprava se je razvila okrog osnovnih kategorij poslovanja, saj bi ostala le strošek in profit. Zato so nekateri menili, da bi morali v sindikatih nemudoma nuditi vsvo pomoč pri izobraževanju aktivistov, pri čemer ni manjkalo tudi njihovih tudi mladih in neobremenjenih strokovnjakov, ki so lahko močna opora delavcem, če bi uspeli preprečevati, da jim nekateri vodilni ne bi lomili hrbtnic. Kljub obširni razpravi zato niso sprejemali sklepov, počakali bodo še na morebitne pripombe iz baze, se ponovno sestali in pripravili pripombe na tako pomembne spremembe.

Za zapik kaže omeniti še razpravo enega od tako imenovanih »zdravih sil«, češ, partija, ki naj bi v preteklosti močno branila delavce, gre iz kolektiva, prihajajo stranke različnih barv, kolektivne pogodbe so bile že za časa kralja v stari Jugoslaviji, kako bodo delili dohodek. Seveda je ta »stari aktivist« kot se je imenoval sam, pozabil še na marsikaj »od kralja Petra«, npr. da je bila partija celotakrat hudičimano močna, čeprav uradno ni bila tu in tam.

Alfred Železnik

Celje, Titovo Velenje: Pravice da, pravice, kaj pa dolžnosti?

SINDIKAT NE MORE BITI KAMELEON

»Nič, kar je v interesu delavca, ne sme več mimo sindikata,« so poudarjali v Celju in »ta družba mora opredeliti vsebino, ki je brez soglasja sindikata ne more sprejeti,« so zahtevali v Titovem Velenju, in dodajali, »da pobudniki drobljenja sindikatov to delajo v interesu sil, ki bi sindikate rade obvladovali.

V Celju in tudi v Titovem Velenju so menili, da ob prenovi slovenskih sindikatov ne kaže spreminjati vsega in kar počez, temveč le tisto, kar v praksi ni zaživeo ali pa je med delavce vnašalo zmedo. Najprej gre za zahtevo delavcev, da sindikat ne bi bil politična organizacija.

Izvirni greh sindikalne organiziranosti je v polpreteklosti, ko smo s šestih sindikatov prešli na osemnajst s trditvijo, da bo tako interes delavcev prišel bolj do veljavne, v resnici pa je rasla vloga zveze sindikatov,« je bilo slišati v Celju. Medtem ko so predlogi in dopolnila k statutu zveze sindikatov Slovenije vnesla manj pomislekov, so jih predlogi za prenovo sprožili celo vrsto.

»Sindikat je politična organizacija in sicer toliko, kolikor bo v obstoječem sistemu, v zboru združenega dela, uveljavljal svoje zahteve, torej, dokler obstoja takšen skupščinski sistem, v katerem bo sindikat edino lahko uresničeval svoje zahteve,« razlaga Gita Vončina z republiškega sveta in odstira še zadnje pomisleke okrog nove vloge sindikata in strahu, da bi bil tudi po prenovi sindikat spet »enpartijski« sistem. Žal sta moč in vloga slovenskih sindikatov velika 0,6 odstotka, toliko, kolikor znaša članarina zanj in nič več,« pribija Ciril Grebensek, »čeprav smo najmožnejša organizacija.«

Glavnina sedanjih razprav se vrti o vsebini nove organiziranosti slovenskih sindikatov, ki, kot rečeno, že v predlogu nimajo skupnih izhodišč. »Meni osebno ni všeč, da se v nekaterih forumih združujejo v napredne, druge pa ocenjujejo, da so cokla že dosedanjim prizadevanjem in prenovi slovenskih sindikatov,« meni Igor Ponikvar iz Celja. »Gre za prenovo, ki jo moramo doseči v »hodu« in to v sorazmerno že dokaj veliki časovni stiski. »Sedanjí program je predolg in premalo – udaren.«

Druga, nič manjša zamera snovalcem programa je v zanemarljivi skrbi in varstvu sindikalnih funkcionarjev od zaupnika navzgor. Vodstvo sindikata v Gorenju in rudniku v Titovem Velenju je v pisni obliki posredovalo svoja mnenja in stališča. »Pričakujemo, da bo tudi republiški svet drugačna tvorba od današnje, tudi po vsebini,« poudarja Jože Kožar. »Tisti, ki bi radi zdaj sindikat razbili, to delajo v interesu sil, ki bi sindikate rade še naprej obvladovale.«

V osnovnih organizacijah, v celjski občini so o tem razpravljali v 200 od 300 osnovnih organizacijah, torej menijo, da bi moralo biti delo sindikalnega funkcionarja – plačano. Torej profesionalno. Plačalo pa naj bi ga podjetje. V primerih, kjer gre za manjše število članstva pa naj bi ta delavec bil plačan za tisti del, ki bi ga dnevno, tedensko ali drugače porabil za delo v sindikatu. Plačilo za tvorstno delo pa bi moralo biti takšno in tolikšno, da bi bilo vabljivo, ne pa, kot doslej, slabo nadomestilo za opravljeno redno delo. Če bo namreč tako, potem ne bo vprašanje dobrih kadrov.

Zanimiva je tudi pripomba

k programom in k statutu, da ni nikjer najti določil, ki bi odmerjala – odgovornost članstva. Vse povsod ponujajo le pravice, dolžnosti pa ne. Zato predlagajo, da je treba vnesti vsaj tiste, ki bodo od članstva zahtevale dolžnost spoštovanja statuta in programa.

Janez Sever

Novo mesto

ZA NEPOLITIČNOST SINDIKATOV

Novomeški sindikati so na konferenci občinskega sveta sprejeli predlog sprememb in dopolnitev statuta ZSS, predlagali pa so tudi nekaj sprememb. Med njimi sta najpomembnejši tile, naj bo občinska organizacija sindikatov sestavni (ta beseda je bila v »Predlogu« izpuščena) del ZSS, druga pa, naj bi sindikati dejavnosti imeli v republiškem svetu večino (in ne »največ dve tretjini«) mest. Več razprave, zlasti pa vprašanj za člana predsedstva RS ZSS Janka Goleša, ki je bil uvodničar, pa je bilo ob naslednjih dveh temah, te zah za novi statut ZSS in programa Neodvisnih sindikatov Slovenije. Najpogostejši dvomi so zadevali sindikat kot politično organizacijo, vprašanje, ali naj bodo tudi direktorji člani sindikata. Mučijo jih vprašanja o profesionalizaciji sindikalnih funkcionarjev in ne nazadnje bodoča vloga (po njihovem mnenju preskopo odmerjena) občinskih sindikalnih svetov v novih sindikatih.

Najbolj »vroča« je bila razprava o tem, ali naj bo sindikat tudi politična organizacija, ne zgolj stanovska. Enako trdovratni in podkrepjeni z argumenti so bili zagovorniki in nasprotniki te teze. Najmočnejši argument nasprotnikov političnih sindikatov je bil, da sindikat v večstrankarskem sistemu ne more biti politična organizacija, pač pa si morajo stranke prizadevati, da ga pridobijo za svoje programe. Zagovorniki so

Okrogla miza

Na 16. redni seji republiškega odbora sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije je bil sprejet sklep o pripravi okrogle mize na 37. gostinstvo turističnem zboru Slovenije v Rogoški Slatini na temo:

PERSPEKTIVA RAZVOJA GOSTINSTVA IN TURIZMA V SLOVENIJI IN KONKRETIZACIJA ODGOVOROV IZVRŠNEGA SVETA SRS O ZAHTEVAH ZA IZBOLJŠANJE MATERIALNO – SOCIALNEGA POLOŽAJA DELAVCEV V GOSTINSTVU IN TURIZMU SLOVENIJE

Okrogla miza bo 23. novembra 1989 ob 14. uri v Kino dvorani (Zdravilišča dom), Zdravilišča Rogoška Slatina.

Sodelovali bodo najodgovornejši predstavniki zveze in republike, ki skrbijo za razvoj dejavnosti.

Vključno vas vabimo, da se udeležite okrogle mize in z razpravo pripomrete k učinkovitejšemu reševanju problematike panoge ter hitrejšemu vstopu v leto 1992.

videli pomen politične vloge sindikata v njegovem vplivu na odločitve v skupščini in v ločevanju med spolitiziranim sindikatom, kar je sindikat bil doslej in sindikat, politično organizacijo. Strasti je umiril Janko Goleš, ki je pojasnil, zakaj naj bi bili sindikati v prehodnem obdobju tudi politična, ne le stannovska organizacija, kar pa je (namreč stanovskost) vendarle končni cilj slovenskih sindikatov.

Goleš je v uvodni besedi govoril sicer o programu sindikatov kot neodvisne organizacije, na kratko nanizal predvidene spremembe v vsebini delovanja sindikatov in v organiziranosti, potolažil zaskrbljene za usodo občinskih sindikalnih svetov in na kratko naštel ta trenutek najbolj aktualne naloge (poleg reorganizacije sindikatov, kar je dolgoročnejša naloga).

Vprašanja, ki so se v razpravi »vsula«, a jih tudi na tej seji niso mogli rešiti, so bila: kje in na koliko zaposlenih postaviti profesionalnega sindikalnega delavca, kako (iz čigavih sredstev ga plačati), ali je lahko direktor član sindikata ali ne.

O programu neodvisnih sindikatov je bilo tudi rečeno, da je nedorečen, da preprosti ljudje, ko ga berejo, v njem ne najdejo jasne »linije«, da bo sindikat na koncu res postal le stanovska organizacija. Najdejo pa v njem še vedno preveč leporečja in frazerstva. Prav tako ni povsem določno po-

vedano, kako bo ta nova organiziranost sindikatov delovala in kakšne kadre bo sindikat za svoje delo potreboval. To, so dejali razpravljalci, bo treba do sindikalnega kongresa urediti. Zlasti pa jasno povedati, kako se bodo sindikati iz teritorialne organiziranosti prelevili v panožno organizacijo.

Slišali smo tudi pripombe na račun sedanjih sindikalnih kadrov. V prihodnje, v panožni organiziranosti, bo treba kadre izbirati po strokovni usposobljenosti po ugledu kandidatov med delavci ne pa po »političnih zvezdcah«; da se nekateri »kadri« zelo prilagajajo novim razmeram in se hitro prelevijo iz zagovornikov teritorialnega načela organiziranosti v zagovornike panožne organiziranosti ZSS. Na takšne, so dejali, bo ob kadrovanju treba jasno pokazati. Slišali smo tudi opozorilo, čes da v sindikatih ob evforiji reorganizacije pozabljajo na dvoje: koliko članov bo sindikat še imel in s koliko finančnih sredstev bo lahko računal. Sicer imajo sindikati nekaj premoženja (stavbe itd.) ki pa ga bo treba »postaviti v funkcijo krepitve finančnega položaja organizacije«. Sredstva iz članarin pa naj bi delili tudi glede na število članstva v posamezni organizaciji.

Na koncu konferenca so se pogovorili še o postopku za evidentiranje kandidatov za sindikalne funkcionarje, nihče pa še ni imel nobenega predloga.

Boris Rugelj

Koordinacijski odbor SR Slovenije za predlaganje kandidatov za Prvomajsko nagrado dela objavlja

Razglas

o roku in načinu prijave možnih kandidatov iz SR Slovenije za Prvomajsko nagrado dela v letu 1990.

1. Po zakonu o Prvomajski nagradi dela (Ur. list SFRJ, št. 21/1974) dajejo pobudo za podelitev te nagrade organizacije združenega dela s področja gospodarstva, družbenopolitične organizacije v njih in delavci.

Zato poziva Koordinacijski odbor SR Slovenije za predlaganje kandidatov za Prvomajске nagrade dela vse te dejavnike, naj prijavijo možne kandidate iz SR Slovenije za podelitev Prvomajске nagrade dela v letu 1990.

2. Kot kandidata za Prvomajsko nagrado dela je mogoče prijaviti posameznega delavca – neposrednega proizvajalca v gospodarski dejavnosti, individualnega kmetijskega proizvajalca ter delovne ljudi, ki samostojno opravljajo dejavnost z osebnim delom na delovnih sredstvih občanov, s tem da svojo dejavnost opravljajo v eni izmed zakonsko določenih oblik združevanja dela in sredstev z družbenimi sredstvi, če se ob izjemnih delovnih uspehih vključuje v oblikovanje socialističnih samoupravnih odnosov z ustvarjalnim delovanjem v samoupravnih organih in družbenopolitičnih organizacijah.

Za izjemen delovni uspeh veljajo:

- izjemen prispevek k povečanju produktivnosti dela;
- trajnejši in izjemen nadpovprečni delovni učinek oziroma izjemna kakovost dela;
- pobude in delovni rezultati, s katerimi so doseženi veliki prihranki v stroških proizvodnje;
- pomembni racionalizatorski in inovatorski predlogi;
- učinkovite tehnične in tehnološke izboljšave
- izjemni uspehi na delovnih in proizvodnih tekmovanjih.

3. Možnega kandidata za Prvomajsko nagrado dela prijavi pisno temeljna ali druga organizacija združenega dela, potem ko je sklep o tem sprejel zbor njenih delavcev ali delavski svet, družbenopolitična organizacija pa, če so tako sklenili njeni člani ali njen pristojni organ.

Prijava se opravi na posebni tiskovini v štirih izvodih, od katerih enega zadrži predlagatelj. Prijava mora vsebovati vse podatke, ki so zahtevani in podrobno utemeljitev.

Prijavo vložite pisno najkasneje do 15. decembra 1989:

- v dveh izvodih na naslov: Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana;
- v enem izvodu občinskemu svetu Zveze sindikatov Slovenije svoje občine.

Tiskovine za prijavo lahko dobite pri republiškem ali občinskih svetih zveze sindikatov Slovenije.

4. Kandidate iz Slovenije bo izbral koordinacijski odbor, sestavljen iz delegatov republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije in republiškega sveta Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije.

O nagrajenih odloča z zakonom pooblaščen zvezni odbor.

S 14. razširjene seje RO sindikata delavcev obrti

SINDIKAT NE SME BITI STRANKARSKI

Sindikat bo učinkovit, če bo ne-strankarski. Predloženo gradivo pa ga usmerja v politizacijo. Zato se je treba otresti vseh strankarskih pritiskov in iti pokončno svojo pot, pot stanovske strokovne organizacije, ki bo le tako učinkovito varovala delavske interese v neposrednem »spopadu« z lastniki ali upravljalci proizvodnih sredstev in lastnine sploh.

Tako se je že na začetku tretje točke dnevnega reda razvnela razprava o statutu in programu Neodvisnih sindikatov Slovenije. Glede na izkušnje, ki jih ima ta republiški odbor sindikata s področja samostojnega osebnega dela, kjer so bila delovna razmerja že sedaj urejena s kolektivno pogodbo, in je bilo včlanjevanje v sindikat resnično prostovoljno in ne avtomatizem, so imeli razpravljalci veliko pripomb na predlagane spremembe statuta in na predlog programa.

Poudarili so, da bo moral biti statut zveze sindikatov res odraz

novih družbenih in gospodarskih razmer pri nas in vloga sindikatov opredeljena nedvoumno in precizno. Seveda pa bo treba naloge in obveznosti do članstva tudi dosledno izpolnjevati, da bi si pridobili zaupanje in opravičili predlagani naziv. Zato se bomo morali boriti predvsem proti politizaciji sindikatov in z delom dokazati, da smo stanovska strokovna organizacija in ne orodje vodilnih političnih partij ali strank. Tako je energično zahteval delegat iz Celja in posebej poudaril, da se bo treba boriti za članstvo in pri tem bi morali izhajati iz izkušnje s samostojnim osebnim delom. Tudi mariborski delegat je menil, da bo učinkovit le nestrankarski sindikat. Treba pa bo temeljito preučiti njegovo organiziranost na terenu, da bi bili pri sindikalnem delu res tudi učinkoviti in tako zanimivi za delavce.

Pri tem je bilo ugotovljeno, da popolne svobode ali neomejenosti ni, da morajo biti splošna pra-

vila za ravnanje, ki se jih članstvo drži, sicer bi prišlo do anarchije. Gre pa za osamosvojitve in odpravo sedanjega transmisijskega sistema, ki z vrha navrže problematiko in ponudi v prihodnje svojo rešitev, najraje brez kakršnih koli sprememb. Enako so zahtevali tudi za republiški odbor, ki mora postati v vseh pogledih samostojen pri odločanju in prav tako za svoje odločitve ne potrebuje odobritve »od zgoraj«, temveč »od spodaj«.

Zato so republiškem svetu zveze sindikatov Slovenije naročili, naj dosledno uveljavi načela resnično neodvisnih sindikatov, ki bodo za svoje delo odgovorni edinole članstvu, ki bodo stanovski, strokovni in apolitični, toda brezkompromisni v boju za delavske pravice in interese. S takim sindikatom so pripravljeni biti v zvezi, sicer bodo sami vztrajali na tako začrtani poti.

Remigij Noč

Razširjena seja Republiškega odbora sindikata delavcev gozdarstva in lesarstva – delna konferenca

SKUPNO ALI VSAK PO SVOJI POTI

Na razširjeni seji Republiškega odbora sindikata delavcev gozdarstva in lesarstva – delni konferenci, so razpravljali o spremembah in dopolnitvah statuta, o programu neodvisnih sindikatov Slovenije, govorili pa so tudi o nekaterih smernicah za prenovu sindikata dejavnosti. Razprava o vsem tem se je vseskozi prepletala.

Predlog sprememb in dopolnil statuta Zveze sindikatov Slovenije so sprejeli.

Mnenja razpravljalcev o statutu in programu pa so bila bolj ali manj enotna. Menili so, da je v organiziranosti skoraj vse jasno glede vloge osnovne organizacije in republiškega sveta. Nejasno pa še vedno ostaja tisto, kar je vmes. To pa je vloga občinskih in medobčinskih sindikalnih svetov, tako nasploh kot tudi v panogi. Menili so, da vsaj zdaj občinske sindikalne svete še potrebujejo. Vsaj ta hip še niso sposobni sami opravili nalog po novem programu. Občinski sindikalni sveti naj bi jim pomagali predvsem kot povezo-

valci. V najkrajšem času pa bodo morali okrepiti republiški odbor, če bodo hoteli opraviti vse naloge in ugoditi zahtevam novega neodvisnega sindikata. Vso organiziranost pa bo treba prilagoditi finančnim možnostim. Gre za vprašanje članarine in njene delitve. Predlagali so svojo varianto. Delež članarine, ki je namenjen financiranju sindikalne nadgradnje, naj bi se zbiral na računu sindikata dejavnosti in se potem delil za financiranje sindikata dejavnosti Slovenije, Zvezi sindikatov Slovenije in Jugoslavije ter občinskih in drugih organizacij zveze sindikatov, ki zagotavljajo možnosti za delo odborom dejavnosti.

Precej razmišljanja so posvetili tudi bodoči organiziranosti znotraj panoge. Povezava gozdarjev in lesarjev v en sindikat je bila rezultat včerajšnjega prepričanja potrebne povezave v reprodukcijske verige. Tržno gospodarstvo, kot so napisali v smernicah, in kolektivne pogodbe bodo najbrž prinesle med ti panogi različne in-

terese pri uresničevanju pravic delavcev. Prav zato bo verjetno prišla do veljave zahteva po samostojni organiziranosti. Odločalo bo članstvo. Predlagali so tri rešitve. Republiški in izvršni odbor naj ostaneta skupna. Druga možnost naj bi bila skupen republiški odbor, ločeno pa naj bi v njem delovala izvršni odbor gozdarstva in izvršni odbor lesarstva. Tretja pa je možnost, da iz današnjega nastaneta dva sindikata dejavnosti – gozdarstvo in lesarstvo.

Dogovorili so se tudi, da smernice v celoti obravnavajo vse sindikalne organizacije v podjetjih in se o njih tudi izrečejo, še posebej o organiziranosti, saj je skupščina sindikata dejavnosti predvidena že januarja prihodnje leto.

Pozvali so zato vse svoje osnovne organizacije, konference zveze sindikatov oziroma sindikate podjetij, naj čimprej obravnavajo vse listine in se do njih opredelijo.

A. A.

Trgovci: »Nočemo floskul, hočemo pa jedrnat in vsem razumljiv delovni program«

TEPEJO JIH OD ZGORAJ IN OD SPODAJ

Čprav je bila konferenca republiškega odbora sindikata delavcev trgovine namenjena predvsem prenovi sindikata in kongresnim dokumentom, se razpravljali seveda niso izognili najnovejšemu položaju trgovine v luči ukrepov tekoče ekonomske politike. Niso se pohvalili. Mnogi imajo zgube in so, kot smo slišali na konferenci, še na slabšem od proizvajalcev. Svoje težave pripisujejo med drugim tudi manjši kupni moči in s tem v zvezi manjšemu prometu. Jedro problema pa naj bi bilo v tem, da je v naši trgovini v primerjavi z razvitim svetom, vse postavljeno na glavo. Medtem ko zunaj posluje trgovina v glavnem z lastnimi sredstvi in si zaračunava 70, 80 in celo 100-odstotne marže, imajo naši trgov-

ci le 15 odstotkov lastnih sredstev in komaj 30 do 40 odstotne marže. Ob vsem tem so na konferenci tudi zavrnilo očitke našega znanega ekonomista, da je prav trgovina poglaviti vir naše super inflacije. Člani odbora so tej ugotovitvi oporekli, češ da je za inflacijo enako kriva prav vsa reprodukcijska veriga.

Pripomb na gradiva, ki naj bi predstavljala temelj za učinkovitejšo sindikalno delovanje, je bilo veliko in razpravljali so bili v glavnem zelo enotnega mnenja. Zavzeli so se, da bi dolgovazne delovne programe in številne floskule zamenjali z jedrnatim, realnim in predvsem večini članov te organizacije razumljivim delovnim načrtom. Pri tem so člani odbora poudarili, da gre vse manj

delavcev na limanice in da bodo mnogi ostali zvesti svoji organizaciji le, če bo izpolnila njihova pričakovanja. Ta niso večja kot so bila včeraj, vendar jih ne gre podcenjevati. Za članstvo zaradi lepšega in od katerega človek nima ničesar, se nihče več ne poteguje. Čemu le?

Ob vsem tem se je na seji marsikdo dotaknil zelo kočljivega vprašanja, kako do novih sindikalnih funkcionarjev? »Stari« kadri se namreč poslavljajo, mladi pa se funkcij v glavnem otepajo. Prizadevne sindikalne delavce kar pogosto tepejo od zgoraj pa tudi od spodaj. In te prakse ob čedalje pogostejših stečajih in vse tršem boju za delo prav gotovo ne bo kmalu konec.

Pa še to: naj bodo sindikalni delavci v podjetjih volonterji ali profesionalci? Ob redni zaposlitvi ni kdo ve koliko časa za resno sindikalno delo, če pa se človek odloči za poklicnega funkcionarja, s tem prevzame tudi na moč resno odgovornost. Veliko in zelo resno odgovornost. Mu bo dalo plačo podjetje ali sindikalna organizacija? Tudi to ni razčiščeno in sleherna rešitev ima dve plati. Tudi manj svetlo, ki ni kdo ve kako vabljiva za morebitne nove aktiviste.

Seveda je takih in podobnih navdse resnih vprašanj, o katerih je bil govor na konferenci republiškega odbora sindikata delavcev trgovine, še veliko. Pravih odgovorov, takih, kot bi si jih razpravljali želeli, pa ni bilo. Bodo pa vsekakor potrebni, če mislimo resno s prenovu in učinkovitejšo organizacijo. Besed so ljudje že naveličani. Če jih je bilo še včeraj moč voditi žejne čez vodo, je temu, na srečo, v glavnem že odzvonilo.

Andrej Ulaga

Domžalski sindikat o novem statutu, prenovi sindikatov

PUŠČICE V SINDIKALNI VRH

»Ni opravičila, da republiški svet ZSS še vedno ni predstavil v javnosti programa neodvisnih sindikatov,« je dejal sekretar Igor Mlakar na razširjeni seji občinskega sveta ZSS Domžale. »Že četrtič pozivamo vodstvo sindikatov, da se pojavi s programom neodvisnih sindikatov na RTV in v časopisju, kot to počno druge organizacije.« In še: »Spremembe statuta ZSS sprejemamo pogojno, če bodo v prehodnem obdobju, ko tržno gospodarstvo še ne bo zaživelo, občinski sindikati igrali enakovredno vlogo s sindikati dejavnosti.« Tako so zahtevali delavci v javni razpravi po delovnih organizacijah v domžalski občini.

Znano je namreč, da v novih razmerah posodabljanja sindikatov dobivajo glavno vlogo sindikati dejavnosti, ki bodo delovali kot sestavni del RS ZSS, medtem ko bodo občinski sindikati le del RS ZSS, torej v podrejeni vlogi. Takšne spremembe so nujne, če hoče sindikat uspešno delovati v tržnih razmerah, ne pa zdaj. V Domžalah menijo, da je treba določiti tudi način, tehniko in vključevanje v neodvisni sindikat Slovenije, poskrbeti za članske izkaznice. Točno je treba napisati, kdo je in kdo ne more biti član sindikata v podjetju, direktor, denimo, je lahko član sindikata zunaj podjetja, ne v njem.

Domžalski sindikati niso zadovoljni z načinom financiranja neodvisnih sindikatov. Sredstva se sicer zbirajo na ravni republike, treba pa je izdelati merila za uporabo teh sredstev od republike navzdol. Domžalčani predlagajo, naj se nujno izdela pravilnik fi-

nanciranja neodvisnih sindikatov, v katerem bi morali opredeliti pogoje za združevanje in porabo teh sredstev, sicer delavci ne bodo hoteli plačevati članarine. Delavci hočejo natančno vedeti, zakaj se denar uporablja.

V Domžalah tudi predlagajo, da je treba opredeliti vsebino, metode, oblike in nosilce uresničevanja zaščitnih nalog neodvisnega sindikata na vseh ravneh. Tega zdaj ni v statutu. »Če tega ne napišemo, tudi prenovljene vloge sindikata ne bo,« je rekel Igor Mlakar. Kritično je ocenil tudi to, da sploh ni vizije preoblikovanja sindikata dejavnosti v prakso.

Razprava na seji je bila dokaj borna, vsi predlogi so pravzaprav iz javne razprave po delovnih organizacijah. Članstvo med drugimi zahteva javno izdelavo strategije o stečaju oziroma odgovornost nosilcev socialne in materialne varnosti že pred stečajem, ki ne sme postati sredstvo za odstavljanje delavcev. Kakšen odnos ima sindikat do stečaja, mora povedati že danes, ne pa čakati do kongresa. Prav tako mora sindikat že zdaj vedeti, kakšna bo organiziranost sindikata v lastniško mešanih podjetjih, oziroma kako si sindikat predstavlja svojo dejavnost v novih oblikah lastnine.

Sindikati mora tudi odgovoriti, kako vidi uresničevanje zahtev, da bo politika izgubila svoje mesto v podjetju. Z novim plaščem neodvisnosti, s katerim se je odel sindikat, bi se moral znebiti predvsem političnih prizvokov, postati delavska stanovska organizacija.

M. F.

Republiški odbor sindikata delavcev kemične in nekovinske industrije Slovenije

NEPOTREBEN PINGPONG

»V tej fazi družbenih sprememb, ko vprašanja lastništva še niso razčiščena, dvomimo o ustreznosti programskega izraza 'neodvisni' sindikati,« so na svoji konferenci menili člani republiškega odbora sindikata delavcev kemične in nekovinske industrije Slovenije.

V nadaljevanju živahne razprave o programskih zasnovah so soglašali, naj bo sindikat v bodoče zgolj stanovska, ne pa tudi politična organizacija, oziroma naj se politično obnaša le še toliko časa, dokler bo skupščina štela tri zборе. Kar se pa notranje organizacije tiče, so menili, naj bodo skupne zadeve delavcev (socialna politika, varstvo okolja, izobraževanje itd.) pod streho občinskih svetov; ko bo šlo za kolektivne pogodbe, za varstvo pri delu in za strokovne zadeve nasploh, pa naj bi glavno vlogo prevzel sindikat dejavnosti.

Med razpravo o spremembah in dopolnitvah statuta so udarili po mizi, češ da bi morali za tako pomembne korake ubrati vsaj dvofazno pot in da bi si smeli dovoliti le sprejemanje posameznih členov, ne pa kar celega paketa.

»Sploh pa za dosego ciljev, ki smo si jih zastavili za obdobje do kongresa, ne bi bilo potrebnih toliko statutarnih sprememb,« je ta del razprave komentiral sekretar ROS Franjo Krsnik. »Dovolj bi bilo, če bi dopolnili tista področja, ki govore o notranji organiziranosti sindikata v podjetju kot temelju našega delovanja, in sploh dorekli proizvodni princip organiziranosti. Vse drugo je povzročilo nešteto vročih in tudi žolčnih razprav, ki bi si jih mirno lahko prihranili za naslednje mesece do kongresa. Namesto da bi se posvetili vsebini bodočega dela, so se marsikje lotevali razprav, katerih je preveč in katerih premalo, ali razmišljanjem, kdo je bolj in kdo manj pomemben – ali sindikat dejavnosti ali občinski sveti. Skratka: nepotreben pingpong.«

D. K.

PRED IZIDOM:

INOVACIJSKA PRAKSA

Priročnik-zbornik za organizatorje inovacijske dejavnosti

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo _____ izvod(ov) knjige INOVACIJSKA PRAKSA, več avtorjev. Knjigo(e) pošljite na naslov: _____

ulica, poštna številka, kraj: _____

ime in priimek podpisnika, naročnika: _____

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Naročeno dne: _____ žig: _____ (podpis naročnika)

Konferenca ROS energetike RAZDELITI DELO

Prvo, kar velja povedati, je, da je bila udeležba na delni letni seji republiškega odbora sindikata delavcev energetike 84-odstotna, kar v teh zapletenih političnih časih, v katerih se dnevno postavlja vprašanja o legitimnosti posameznih funkcionarjev, organov in celo celih organizacij, gotovo ni majhna stvar. Je pa po svoje takšna udeležba spriču akutnih gospodarskih zagat, s katerimi se ta čas otepa slovenska energetika, kar razumljiva. V tej panogi (posebej v premogovništvu) gre namreč že za vprašanje biti ali ne biti, s čimer se bo že v najkrajšem času ukvarjala politična, gospodarska in še kakšna Slovenija.

»Glavno sporočilo za naše konference je, da je slovensko premogovništvo takoj zrelo za stečaj, če ne bomo še v letošnjem letu našli ustreznih sanacijskih rešitev. Denarja ni več niti za osebne dohodke, kar je posledica več kot desetletnega fiktivnega pokrivanja izgub. Za primer naj povem, da bo slovensko premogovništvo novembra imelo 190 milijard dinarjev prihodka, medtem ko ima za 790 milijard obveznosti. Skupne obveznosti (izgube, zadolženost) znašajo ta trenutek 3668 milijard dinarjev, ki naj bi se do novega leta povečale kar na 8000 milijard. To pa pomeni, da mora slovenski izvršni svet takoj opredeliti sanacijske rešitve. Če ne bo uspešen, mora stvar preiti v roke slovenske skupščine,« nam je dejal sekretar ROS energetike Ivo Miglič.

Ko so udeleženci letne konference »mleli« predložene listine za 12. kongres ZSS, so precej pozornosti posvetili »osnovnemu karakterju bodočega sindikata«, ki ga bo treba po njihovem mnenju povsem jasno opredeliti. Tembolj, ker predloženi program vsebuje tako prvine stranke kot politične in stanovsko interesne organizacije.

Ustavili so se tudi pri vprašanju članstva v bodoči sindikalni organizaciji. Konkretno pri večinskem mnenju, da po sedanjih opredelitvah direktorji ne morejo biti člani sindikata. To naj bi jim onemogočala vloga, ki jim jo dodeljuje zakon o podjetjih. Obveščala je misel, da bo potrebno do konca izčistiti (posebej lastninske) odnose, šele potem pa naj bi bilo tudi jasno, kako je s to stvarjo. Če bo namreč organizacije s področja energetike vzela pod svoje okrilje država, potem bo že bolj jasno, čigavi predstavniki bodo direktorji in kdo se mora vključiti v sindikat.

Za razliko od precejšnjega dela konferenc drugih panožnih sindikatov, kjer so se precej dajali ob vprašanju (panožnega ali teritorialnega) načela bodoče sindikalne organiziranosti, pa na tej seji to vprašanje ni bilo v ospredju. Razpravljalci so se zavzeli za oba principa. Poudarili pa so, da je treba krepiti panožne sindikate, ki morajo biti konstitutivni deli ZSS. V isti sapi pa so se tudi zavzeli za jasno delitev dela med občinskimi sindikati, sindikati dejavnosti in Zvezo sindikatov Slovenije.

I. K.

Z občinskih sindikalnih svetov oziroma njihovih konferenc POVSOD LE NISO ZA

Tudi ta teden smo poklicali nekaj občinskih sindikalnih svetov, da bi od sekretarjev oziroma predsednikov zvedeli, kako je pri njih potekala razširjena seja oziroma delna konferenca. V prvi vrsti nas je zanimalo, ali so sprejeli spremembe in dopolnitve statuta Zveze sindikatov Slovenije. Drugo pa, kakšne pripombe so sprejeli, tako na statut kot na program neodvisnih sindikatov.

Kočevje

Spremembe statuta oziroma njegovih dopolnil niso sprejeli, in to skorajda soglasno. Zakaj, bi bilo težko reči. Iz pripomb, ki pa so jih imeli, bi najbrž lahko izločili naslednje: Za razpravo o spremembah je bilo premalo časa in se — in se le zato sprejemajo preveč forumsko. Veliko je še nedoročenega, tako denimo v zvezi z organiziranjem sindikata podjetij in njegovim vključevanjem sindikata dejavnosti. Posebno tam, kjer je več dejavnosti v enem podjetju. O vključevanju v sindikat dejavnosti naj se prostovoljno odločajo člani sindikata. To pa bo težko, ker ti sindikati zaenkrat še niso obelodanili svojih programov. Menili so tudi, da je potrebno zagotoviti sorazmerno udeležbo občinskih sindikatov in sindikatov dejavnosti v republiškem svetu.

Grosuplje

Spremembe oziroma dopolnitve statuta so na konferenci soglasno sprejeli.

Na statut in program pa so imeli številne pripombe. Naj navedemo le nekatere.

Gradivo RS ZSS je prišlo med članstvo z veliko zakasnitvijo in je premalo programsko opredeljeno, zato se v osnovnih organi-

zacija in po drugih ravneh sindikalne organiziranosti ne bomo mogli pravočasno in dovolj učinkovito organizirano odzvati na spremembe, ki jih že sedaj zahteva zakon o podjetjih. To se dogaja že sedaj, ko se mnoge OZD že organizirajo v podjetja, sindikat v njih pa še vedno deluje po starem in se ne more prilagoditi novim potrebam in novi poslovni politiki. Predlagali so, da se člani sindikata istočasno vključujejo v sindikat podjetja, občinsko organizacijo in odbor dejavnosti. Menijo tudi, da bi bilo nujno izdelati program organiziranosti sindikata v prenovljeni vlogi, in to od podjetja do Zveze sindikatov Slovenije, saj s le-to ne more prepuščati načelnosti pod krinko interesov članstva. Težko bo izpeljati občne zbere osnovnih organizacij, saj republiški odbori dejavnosti doslej še niso pripravili predlog svoje bodoče organiziranosti. Prav tako pa bi morali zagotoviti organizirano sindikalno podružnico s svojim izvršnim organom v tistih poslovnih enotah oziroma obratih, ki imajo sedež v drugi občini.

Jesenice

Sekretar občinskega sindikalnega sveta Jesenice Stane Piciga je povedal, da so spremembe in dopolnitve sprejeli in da ni bilo bistvenih pripomb, saj druge možnosti tudi ni bilo. Pri njih ni dileme panožni ali teritorialni sindikat, ker njihovo članstvo vidi vsebino, nič pa jih ne briga oblika. Govorili so tudi o političnosti sindikata, kjer pa so bila mnenja zelo različna. Člane bodočega sindikata ravno tako ne zanima, kako se bo delila članarina. Zahtevali bodo učinkovitost in pa pravi naslov za svoje težave.

Litija

Sekretarka občinskega sindikalnega sveta Martina Kralj nam je povedala, da so spremembe in dopolnitve statuta sprejeli, da pa so predlagali tudi določene dodatke k spremembam. Prav tako kot marsikje drugje so se zavzeli za osnovno organizacijo v posameznih obratih, če je sedež v drugi občini. Z občinskimi zbori pa bodo morali pač počakati, ker zaenkrat še nimajo programa panožne organiziranosti. Pripombe so imeli tudi na pravico posameznika do stavke. Po njihovem bi morala biti bolj poudarjena kolektivna pravica do stavke, ki bi bila vezana na stavkovna pravila. Poleg drugih pripomb je bilo slišati tudi to, da sindikat preveč poudarja minimalne zahteve po osebnih dohodkih, ki niso več dovolj za dostojno življenje. Vztrajati bi moral na ekonomski ceni dela. Pripombe so imeli tudi na medijsko pomanjkljivo predstavitev programa. Prav tako bi morali pripraviti dostopnejšo obliko programa, s katero bi lahko prišli do vsakega člana.

Šentjur pri Celju

Spremembe statuta so sprejeli, priporočajo pa, da bi se o določenih stvareh v razpravah še dogovorili. Njihovo gledanje bi lahko strnili v trditev, da je organizacijo potrebno graditi od člana navzgor. Ta naj odloča, ali se bo povezal v panogi ali na teritorialni osnovi. Zato bo potrebno pripraviti atraktivne programe in jim določiti tudi ceno. Sicer pa menijo, da to ni zavračanje sprememb statuta. Ta predlog programa pa so prepričani, da je dobra osnova za razpravo in pripravo na kongres. Še daleč pa to ne more biti nekaj, česar se ne da spremeniti. A. A.

Stališče občinske organizacije sindikata
Maribor–Pobrežje do stečajev nasploh in predlaganega
stečaja tovarne obutve Lilet

JASNO KOT BELI DAN

Mariborsko gospodarstvo se potaplja. Ta ocena grozečega stanja se pojavlja v sredstvih javnega obveščanja. In ker smo že, po nekaterih mnenjih, skoraj vkorakali v tržno gospodarstvo, je nujno, da ostanki dogovorne ekonomije — gospodarski subjekti, ki niso sposobni živeti — dokončno izginejo. Stečaj — seveda finančni — so v tržnem gospodarstvu samoumevni, zato si nekateri predstavljajo, da bo tako tudi pri nas. Naša stečajna zakonodaja je takšna kot na zahodu — varuje upnika, saj je tudi namen stečaja obvarovati denar — kapital tistega, ki ga je vložil, vendar brez možnosti, da gre v stečaj tudi tisti, ki ni spremljal gibanja vložnega kapitala. Zato pri nas stečaj varuje ne nesposobnost vodenja, ki se kaže v finančni prezadolženosti. Posledice slabega vodenja prenašajo le delavci, z odpuščanjem odvečnih delavcev zmanjšujemo stroške.

Nujnost stečajev in likvidacij je realno dejstvo, s katerim se v sindikatih soočamo. V predhodnem obdobju, ko do teh pojavov prihaja, pa je nujno porazdeliti odgovornost za nastalo stanje — torej odgovornosti — bremen ne morejo prenašati le delavci na način, da bodo dobivali socialno podporo za čas brezposelnosti in brez perspektive bližnje zaposlitve. Torej je treba ustvariti perspektivo in storiti vse, da se bodo začela odpirati nova delovna mesta ali da bomo začeli iskati delo za odvečne delavce znotraj tovarn. To je seveda bistveno težje delo, ven-

dar pa je najdražje, če delazmožni delavci sedijo doma in prejemajo podporo za brezposelne. To podporo prispevajo namreč tisti, ki še delajo. Neproduktivno breme bo za gospodarstvo preveliko in preteško. Pametni gospodarstveniki so povedali že včeraj, da je treba najti delo za odvečne delavce, saj je to za družbo bolj poceni, kot pa neproduktivno čakanje na delo.

S tega vidika je treba ocenjevati predlagani stečaj Tovarne obutve Lilet. Sindikat se s takšnim stečajem tovarne, kot je predlagan, ne strinja. Ne glede na vse okoliščine in ravnanja odgovornih v Mariboru temelji naše nestrinjanje s stečajem na dejstvih, da je v Liletu polna zasedenost kapacitet, dobra kvaliteta (izvoz), rentabilna proizvodnja ob izključitvi obresti iz stroškov poslovanja.

Nezmožnost za plačevanje je v Liletu velika, vendar v Mariboru Lilet pri tem ni izjema. Ob upoštevanju ostalih dejstev, to je, da so nekateri tuji pripravljani nadaljevati isto vrsto proizvodnje — torej čevljeve — tudi še naprej, da ni problem prodaje čevljev v tujino, torej tržišča, in da v Mariboru ni bilo resnih poskusov rešiti tovarno, se sam po sebi ponuja odgovor na to, kar se v Mariboru dogaja z Liletom — stečaj v Mariboru potrebujemo. Na naša opozorila, da je vendar v Liletu mogoče s pametnimi posegi tovarno z velikim številom delovnih mest in sovlaganjem tujega kapitala, ki bi poplačal dolgove, ohraniti, ni odziva, saj se je Maribor že odločil. Ali se bo tudi sodišče odločilo

na podlagi argumenta, (da je stečaj nujna posledica, saj delavci vztrajajo pri zahtevah stavke, ki jih rezultati poslovanja delovne organizacije ne omogočajo, niti zakonska določila), bomo videli. Prav tako, ali je utemeljen argument izvršnega sveta Pobrežja za stečaj: »slabi medsebojni človeški odnosi in porušeno medsebojno zaupanje, da ni več mogoče nadaljevanje poslovnega procesa«?

Maribor v industriji — torej proizvodnji, nima več perspektive. Nujen je prehod na druge dejavnosti — v primeru Lileta kaže na interes za poslovne prostore — dobra lokacija, nove zgradbe, počitniški dom v Vodichah, ne pa za interes vlaganja v proizvodnjo. To za delavce Lileta pomeni, da ne bodo ohranjeni zdravi deli proizvodnje in s tem delovna mesta. V Liletu je dve leti veljal ukrep družbenega varstva. To družbeno varstvo je bilo toliko družbeno, da zdaj, po dveh letih neuspešne sanacije, nihče noče biti odgovoren ne z imenom, ne s priimkom ne z nazivom organa. Krivi so delavci Lileta, ki so pred javnostjo Maribora in Slovenije obsojeni, da so tovarno pripravili in morajo za to tudi nositi vse posledice. Krivi niso tisti, ki so zadnji dve leti ukrepa odločali in sprejemali takšne ali drugačne odločitve (v tovarni, na občini in tudi v Mariboru).

Problem Lileta v Mariboru in na Pobrežju ni problema odnosa posameznikov v vodstvih DPO, IS, SO, družbenega pravobranilca samoupravljanja in drugih insti-

tucijah sistema, kot želijo nekateri prikazati. Ger za edino možno razumevanje delovanja sindikata: varstvo delavcev in boj za uveljavitev njihovih pravic. Samo in edino v tej luči je presojati dejanja in besede posameznikov in organov sindikata v Mariboru in tudi konkretno v tovarni Lilet.

Na podlagi dosedanjih razprav in ocen stečajnih postopkov bomo sindikati v svojem delovanju uveljavljali naslednja stališča: 1. Izvajanje stečajnih postopkov in ugotavljanje presegov delavcev ni mogoče brez sindikalno opredeljenih meril.

2. Stečajni postopek na način prodaje objektov in opreme najboljшему ponudniku ni mogoč, če nista s tem zagotovljena delo in socialna varnost vsem delavcem.

3. Ne pristajamo na krčenje števil delovnih mest namesto iska-

nja in uvajanja novih programov, dejavnosti in podobno.

4. Opuščanje zagotavljanja vseh materialnih in drugih pravic, za katere so bili delavci prikrajšani v obdobju pred uvedbo stečajnega postopka, ni dopustna.

5. Zahtevali bomo ugotavljanje osebne odgovornosti poslovnih delavcev zaradi nesmotrnega ravnanja z družbenimi sredstvi.

6. Zahtevamo obvezno vključevanje sindikalnih predstavnikov v stečajni postopek.

7. Zahtevamo, da republiški svet ZSS sproži oz. zahteva v zakonodaji opredelitev, da se sindikat obvezno vključuje v stečajnih postopkih.

8. Za uveljavljanje teh zahtev bomo uporabili vsa sredstva, ki jih ima sindikat na voljo.

Predsednica

Metka Roksandič

ZVEZA SINDIKATOV SLOVENIJE
REPUBLIŠKI SVET
Sindikalni izobraževalni center Radovljica

Razpis

seminarjev za usposabljanje organizatorjev inovacijske dejavnosti v podjetjih

Objavljamo razpis za usposabljanje vodij inovacijske dejavnosti v podjetjih.

Seminar traja 3 dni in sicer:

1. od 6. 12. do 8. 12. 1989

2. od 20. 12. do 22. 12. 1989

v Sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici.

Prijave sprejemamo na naslov:

RS ZSS, Sindikalni izobraževalni center Radovljica, Gradnikova 1, 64240 Radovljica.

V prijavi napišite svoje osebne podatke, delovno organizacijo in delovno mesto.

Stroške bivanja v SIC plačajo udeleženci, stroške organizacije pa RS ZSS.

Natančnejša pojasnila dobite po tel. (064) 74-090 (Peter Finžgar).

V prijavi navedite, v kateri seminar se boste vključili.

Organizator
RS ZSS SIC Radovljica

Zakaj je hiperinflacija boljša od inflacije

BOGATI STRICI SO SE NAVELIČALI NAŠEGA TARNANJA

Leta smo živeli v iluziji, da inflacije čez noč ni mogoče »ukrotiti«. In zdaj, ko smo zabredli v hiperinflacijo? Kaj zdaj storiti?

Ekonomisti pravijo, da je hiperinflacija »boljša« od inflacije zato, ker je drugače kot »čez noč« sploh ni mogoče odpraviti. Ta naša, skoraj dve desetletji naraščajoča »noč« domnevnega boja z inflacijo, je bila pravzaprav za posameznike, podjetja, družbo in državo obdobje učenja, kako je z inflacijo mogoče živeti. Toda s hiperinflacijo ni moč živeti, ker so se premnogi predobro naučili vseh možnih obrambnih zvijač. Zato niti prebivalstvo niti gospodarstvo nimata drugega izhoda, kot da pobegneta iz domačega denarnega sistema. Če se bo to zgodilo tudi pri nas, potem nam ne preostane drugega, kot da tudi z veljavo domačega denarja začnemo od začetka, znova.

Nad inflacijo ni moč z ideološkim leporečjem

Najpomembnejši nauk, ki sta si ga Izrael in Bolivija pridobila v boju z inflacijo, je, da hiperinflacija, v nasprotju z inflacijo, ni ne levičarska ne desničarska, ne kapitalistična ne socialistična. Ekonomski zakoni so nad ideološkim leporečjem. In če so delavci, delodajalci in celo vlada pripravljeni zmanjšati svoj kos kruha in če ob strani stoji bogat stric s polno možnjo, je inflacija obvaldana. Glavni pogoj za zajezitev inflacije je torej obstoj političnega konsen-

za in popolnega političnega soglasja, da je inflacijo treba premagati. Zal pa pri nas vse do danes – kljub poudarjanju, da si to želimo – ni politične pripravljenosti, pa tudi ne pravnega političnega soglasja za to. Druga pomembna stvar pa je, da prestrukturiranja gospodarstva in uresničevanja gospodarske reforme ni mogoče izpeljati ob visoki inflaciji, še zlasti pa ne v hiperinflaciji. Prenova je torej usodno povezana z zajezitvijo stopnje inflacije na sprejemljivih 30 do 50 odstotkov letno. Takšen poseg v družbeno reprodukcijo pa je v skladu s sodobnimi ekonomskimi zasnovami in teorijami mogoče izpeljati samo v primeru, če bomo v sedanja inflacijska pričakovanja vgradili nekaj bistveno novega, takšnega, kar bo zaviralo inflacijska pričakovanja in psihološko spodbujalo inflacijo. Zdravljenje inflacije naj bi torej ne bilo več povezano z zamrznitvijo plač in cen, marveč s protinflacijsko politiko vlade, ki naj (in ki tudi že) deluje v smeri zmanjševanja inflacijskih pričakovanj.

Za zdaj še ni videti, kako radikalno nameravamo ustavit hiperinflacijo (razen z obiski inšpektorjev po podjetjih, ki preprečujejo vračunavanje inflacijskih pričakovanj v cene izdelkov in storitev). Na trgu denarja vlada še ved-

no »mrzlična zmeda«. Imamo ga premalo in preveč.

Kam in kako z devizami?

Medtem ko naš dinar vse bolj boleha zaradi »progresivne anemije«, pa devizne rezerve naraščajo. Res je sicer, da so razpoložljive devizne rezerve dober stabilizator gospodarstva in da ustvarjajo všečno podobo o jugoslovanski ekonomiji in hkrati privlačijo tuj kapital. Istočasno pa nekateri vse bolj glasno opozarjajo na slabosti tako velikih deviznih rezerv. Njihova sedanja poraba namreč ne prinaša dovolj deviz, da bi z njimi lahko pokrili obresti za svoje tekoče zadolževanje v tujini. Zato je slišati predloge, naj bi del deviznih rezerv prek poslovnih bank posodili gospodarstvu in tako kreditirali perspektivne projekte, za katere sicer ni denarja.

Tudi raziskovalci tržišča menijo, da devizne rezerve lahko le kratkoročno delujejo kot stabilizator gospodarstva. Zato predlagajo, da bi jih uporabili tudi za odkup naših dolgov v tujini. Ali bodo ta mnenja prodrli ali ne, bomo lahko kmalu videli, ne pa bi smeli pozabiti, da se devizne rezerve opirajo tudi na dinar – če njihovo porabo financiramo iz primarne emisije. Ali ne bi torej s pametno politiko deviznih rezerv padec dinarja vsaj ublažili, če že ne stabilizirali?

Omahovanje naše ekonomske politike okoli tega, kako bi upora-

bili te devize, spominja na otroka, ki je končno dobil toliko želeno igračko, ni pa se še naučil, kako z njo ravnati.

Marković in Srbija prosita za dve milijardi dolarjev

V Jugoslaviji smo te dni tudi priča razpletu zelo zanimivega vprašanja: kako se bodo končali poskusi, da bi za razvoj gospodarstva v državi preskrbeli dve dodatni milijardi dolarjev. Eno od obeh milijar želi dobiti zvezna vlada, drugo pa Srbija. Obe pri tem izhajata iz istih spoznanj: po dolgoletnem delovanju raznih modelov socialističnega gospodarstva je položaj nacionalnega gospodarstva takšen, da niti država niti banka ne podjetja nimajo več zdraverega denarja, ki bi ga lahko investirali v kakšno novo proizvodnjo.

Vlada in republika Srbija pa sta se s svojimi ukrepi usmerili v povsem različni smeri. Prva je ocenila, da je mogoče potrebno milijardo dobiti od svetovnih finančnikov, druga pa, da bi ta denar lahko dobila iz žepov svojih občanov, zlasti tistih, ki so devizno obogatili zaradi začasne (ali stalne) odsotnosti iz socializma. Tako ZIS kot Srbija se pri svojih prizadevanjih srečujejata z nemajhnimi težavami. Iz tega pa že lahko sklepamo: če gre za zdrav denar, potem se tako svetovni finančniki iz kapitalizma kot občani iz socializma vedejo povsem enako: težko se odločajo, da bi posegli z roko v svoj žep zaradi prestrukturiranja ali zaradi preporeda socialističnega gospodarstva.

Ta finančno-politični pojav je povsem nov in je nastal šele v zadnjih letih. Dokler je bil svet še naiven, je bilo drugače. Ob nekaj obljubah v zvezi z reformami in ob nekaj odstotnih obrestih so bili tako mednarodni finančniki iz kapitalističnega sveta kot občani iz socializma v glavnem pripravljeni pomagati socializmu. Zdaj pa, kot da so izgubili zaupanje. Če se bo po naključju zgodilo, da bo zvezna vlada le dobila svojo milijardo dolarjev, Srbiji pa ne bo uspelo zbrati predvidene vsote, bi hudobni kritiki kaj lahko začeli govoriti, da imajo kapitalisti več razumevanja za socializem kot občani, ki v tem socializmu živijo.

In kakšne so razmere na »dinarskem trgu«?

Čeki postajajo še lažji kot dinarji

Inflacijo močno razpihuje neukročena poplava čekov v obtoku. In tako smo pričeli novi »jugopogruNTAVŠČINI«.

Z novim letom bodo začele veljati spremembe zakona o bankah. Uporabniki družbenih sredstev in druge pravne osebe ne bodo več dolžni sprejemati čekov na podlagi tekočih računov občanov kot plačilno sredstvo.

Vendar bančniki (zaradi ekonomskih koristi kajpak) predlagajo, naj bi izvajanje teh sprememb odložili. Zanesljivo bodo nekatera podjetja zainteresirana svoje blago še vedno prodajati na čeke, ker bo pač njihov cilj prodati blago. Toda zaradi pomanjkanga blaga in storitev pa tudi iz drugih razlogov je moč pričakovati, da podjetja, ki imajo na tržišču monopol, čekov ne bodo sprejemala. Med takšna nedvomno lahko npr. prištejemo Jugopetrol. Ino ni še katero večje.

Če se ne bo še kaj drugje spremenilo, bo od novega leta pri bančnih okencih torej le še večji pritisk, nujno pa bo padla kakovost storitev. Denar se bo iz bank (pre)selil v denarice. Ni tudi tako nepomembno, da se bodo močno zmanjšali pozitivni učinki čeka kot instrumenta brezgotovinskega plačevanja.

Za podjetje, ki sprejme ček, razen tega že doslej ni bilo nobenega tveganja, ker banka, ki je garant, izplača ček, ne glede na to, ali ima uporabnik tekočega računa kritje ali ne. Druga stopnja zavarovanja za podjetje, ki sprejema ček, je NBJ, ki je garant za banko. Če je banka nelikvidna, njene račune poravnava NBJ itd. Vse to priča, da naš razvoj drsi na stare kolesnice.

Naj bo tako ali drugače, prošnje za nova in nova tuja in domača posojila nas ne bodo pripeljale iz krize; nujen bo veliko bolj korenit poseg v naše zavoženo gospodarstvo. Naj si še tako zatiskamo oči pred resnico: obeta se nam takšna ali drugačna terapija s šokom, nedvomno bolj trda od vseh dose-danjih.

Kljub vsemu terapija s šokom?

Sodeč po informacijah o vsebini pogajanj z mednarodnim denarnim skladom se napoved Anteja Markovića, da bo inflaciji kmalu zadal končni udarec, le začena uresničevati. Strokovnjaki MDS za našo delegacijo pravkar »krojijo« ukrepe, ki bi morali že v prvem četrtletju leta 1990 našo hiperinflacijo zmanjšati na enoštevilčno, s tem da bi ta številka lahko bila tudi – ničla. Marković in njegova vlada sta odločena, da se bo program naglega zmanjšanja inflacije v celoti začel izvajati z novim letom. Šušlja se tudi o deminaciji dinarja in morebitni spremembi naziva naše valute.

Sodeč po osnovnih informacijah o temah pogajanj z MDS, kot tudi o namerah vlade (najpomembnejše so državna tajna), kaže, da se vendarle pripravljata neka vrsta terapije s šokom. Toda zagovorniki te terapije se ne bi smeli prehitro veseliti. »Načelna koalicijska« uradnikov »svetovne finančne policije« in vlade »novega socializma« pripravljata namreč takšen obračun z Jugoslavijo (tako koreniti), po katerem ne bo nobene možnosti več, da bi se imeli sistem volonterstva in oblasti politike nad ekonomijo.

Mednarodni denarni sklad soglašata tudi s finančno podporo socialnega programa skrbi za tiste, ki bodo ostali brez delovnega mesta, vlada pa namerava 2,5 milijarde dolarjev iz rezerv porabiti za finančno konsolidacijo gospodarstva (in bank). Posredno napoved takšne terapije pomeni tudi predlog Marjana Rožiča na seji zveznega zbora skupščine SFRJ. Rekel je: Čas je, da v politiki postavimo na dnevni red in v središče delovanja prava vprašanja:

– da predlagamo svetu ZSJ, ZGZ in ZIS, da skupaj sedejo za zeleno mizo in dosežejo dogovor o skupnih in usklajenih aktivnostih pri uresničevanju protinflacijske usmeritve in zagotove uresničevanje dogovorjenega;

– da predlagamo in priporočamo vsem sredstvom informiranja in njihovim ustanoviteljem, da moč informacije, znanje, pogum in sposobnost usmerijo v spodbujanje protinflacijskega koncepta in odločno, z močjo resnice in argumentov opozorijo na primere in pojave, ki reformski usmeritvi nasprotujejo;

– da skupščina SFRJ priporoči vsem skupščinam v republikah, pokrajinah, mestih in občinah, da je (naj bo) do konca tega mandata njihova osrednja naloga spopad z inflacijo, njenimi vzroki in posledicami.

Bo ta predlog za dosego soglasja v boju s hiperinflacijo v sedanjih predkongresni razgreti Jugoslaviji naletel na resnično razumevanje in upoštevanje? Ali pa bo spet, kot že tisoč podobnih v preteklosti, izzvenel v prazno? Upajmo, da se slednje ne bo zgodilo.

Vinko Blatnik

Festival tržnih komunikacij

KAKO VELIK KOS TORTE BO ZA NAS

Od 6. do 9. novembra je bil v Portorožu že 6. jugoslovanski festival tržnih komunikacij, na katerem so sodelovali propagandisti iz vse Jugoslavije. Namen festivala je bil predstaviti domače dosežke ekonomske propagande in najboljše tudi nagraditi. V štirih dneh so prikazali 198 prispevkov s področja tiska, 183 televizijskih spotov, 196 radijskih oglasov in 13 celovitih propagandnih akcij. Poleg domačih pa so predstavili tudi nagrajene dosežke s tujih festivalov.

Zanimivost letošnjega festivala je ta, da so podelili zelo malo prvih nagrad, kar kaže na slabšo kakovost letošnjih prispevkov. Vendar to ni težava le letošnjega festivala, to se ponavlja že nekaj let. Vzrokov za to je več, med najbolj očitnimi pa je gotovo pomanjkanga denarja. Da se brez denarja ne da narediti nič, je že dolgo jasno. In še tako dobra ideja in močna volja se bosta razblinili ob spoznanju, da denarja ni. Morda bi se laiku zazdelo, da v podjetjih še preveč namenljajo za propagando, saj to posredno dviguje ceno izdelku. Na srečo (ali bolje povedano, žal!) pa podatki, ki jih je objavila Zveza ekonomskih propagandistov Jugoslavije, takšno mnenje kmalu spodbijejo.

Statistika, ki prikazuje vlaganja v ekonomsko propagando v letu

1987, nas postavlja v zelo slabo luč. Tako smo v omenjenem letu namenili za ekonomsko propagando 278,4 milijona ameriških dolarjev, medtem ko so jih v ZDA 109,65 milijarde. Če ta dva zneska primerjamo z družbenim bruto prihodkom, ugotovimo, da sredstva za ekonomsko propagando v ZDA znašajo 2,4% DBP, pri nas pa le 0,5%. Več kot mi so za ekonomsko propagando namenili celo v Argentini, Peruju, Braziliji, Indiji, Mehiki, Venezueli in drugod. Da pa bi bila slika našega stanja še bolj črna, je treba omeniti to, da pri nas prištevamo k ekonomski propagandi stroške marketinga, gospodarske propagande, sejme in izložbe, pospeševanje prodaje in podobno. V svetu pa k ekonomski propagandi spadajo le stroški oglaševanja v tisku, po radiu in televiziji, zunanja propagandna sredstva in neposredna propaganda. Če bi torej pri nas upoštevali le tako porabljena sredstva, bi verjetno prišli v skupino nerazvitih afriških držav, če bi se sploh kam uvrstili.

Drugi vzrok za še vedno slabo kakovost propagandskih sporočil je pomanjkanje strokovnjakov na tem področju. Čeprav se število maketijskih agencij veča iz dneva v dan, pa to še ni privedlo do izboljšanja kakovosti. Težava je namreč ta, da je pri nas izobraže-

vanje o marketingu popolnoma zanemarjeno in prepuščeno stihiji. Na posameznih fakultetah so marketingu namenili samo en ali dva predmeta, kar je občutno premalo za vzgojo bodočih propagandistov in tržno usmerjenih gospodarstvenikov. Tako je naša ekonomska propaganda prepuščena iznajdljivosti posameznikov, ki znanje in tudi ideje pobirajo od drugod. Pri tem pa prihajajo do različnih plagiatov, kraj idej in prepisov o izvornosti propagandnih sporočil. Vendar vse le ni tako čрно, kot se zdi na prvi pogled. Verjetno bo večja konkurenca spravila na površje dobro, zanemarljivo pa slabo kakovost propagandnih storitev.

In zakaj potrebujemo dobro ekonomsko propagando in marketing nasploh? Zato, ker je treba vsak izdelek prodati in to dobro prodati, če želimo zagotoviti sebi in podjetju normalno življenje. V bistvu se vrednost vsakega izdelka pokaže šele na trgu in samo tisti, ki uspe prodati na trg ter tam obstati, lahko opraviči svoj obstoj. Zaostrene gospodarske razmere in bližajoča se Evropa 92 bosta pokazala, kdo se marketinško vede. Jasno pa je že sedaj, da brez strokovnjakov in denarja za dobro ekonomsko propagando ne bo ostal niti en kos torte za nas.

Robert Peklaj

Spremembe zvezne pokojninske zakonodaje

TRŽNA PREVETRITEV POKOJNIN

Napovedane spremembe v zvezni pokojninski zakonodaji so upokojence precej vznemirile. Zlasti so zbudile v oči zahteve, da bi morali pravice na tem področju uskladiti z gmotnimi možnostmi družbe. Te zahteve so mnogi upokojenci razumeli tako, kot da bodo pokojninske pravice po novem okrnjene.

Toda vse podobne bojzani so odveč. Sestavljalci sponzorske zveznega zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja namreč zagotavljajo, da predlagane spremembe ne bodo posegle v temeljno zasnovano sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Poglavitni namen teh sprememb in dopolnitev, o katerih bo predvidoma v decembru razpravljala zvezni zbor skupščine SFRJ, je ohraniti doseženo raven pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ob nekaterih izboljšavah, za katere pa niso potrebna nova sredstva.

Naraščanje pokojninske porabe

Zakaj so bile potem sploh potrebne spremembe v pokojninski zakonodaji? Poglavitni vzrok je ta, da je pač treba tudi pokojninske zakonodaje uskladiti s spremembami v družbenoekonomskem sistemu oziroma z novimi sistemskimi zakoni, kot je zakon o podjetjih, o računovodstvu itd. Skratka, gre za določeno tržno prevetritev tega področja.

Ob tem pa je bilo hkrati slišati močne zahteve, da so v sistemu pokojninskega zavarovanja po-

trebne spremembe, s katerimi bi preprečili nenehno naraščanje pokojninske porabe, ki ta čas presega okvir realno možne družbene finančne bilance. Mogoče je torej napovedati, da bo po eni strani prišlo do zagotovitve boljšega gmotnega položaja upokojencev, po drugi pa se predvidevajo določena zmanjšanja pravic.

Naj na kratko strnemo nekatere povsem nove rešitve v predlaganih spremembah zakonodaje: zadevajo predvsem dokup zavarovalne dobe, prostovoljno zavarovanje, delno pokojnino, vštevanje osebnih dohodkov v pokojninsko osnovo.

S tako spremenjeno zakonodajo so pokojnine prvič postavljene tja, kamor dejansko sodijo, to je v osebnost, ne pa v skupno porabo kot do zdaj. Z zveznim zakonom se tudi potrjuje obvezno zavarovanje zasebnikov in ne le kmetov - do zdaj pa je bilo to urejeno le z republiški in pokrajinskimi predpisi.

Dokup delovne dobe do petih let

V skladu z rešitvami, sprejetimi v predlogu zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja, naj bi tistim delavcem, ki postanejo tehnološki ali ekonomski presežek, omogočili uveljavljanje pravice do pokojnine z dokupom delovne dobe. Vendar pa se delovna doba lahko dokupi največ do petih let, če manjkajo pogoji za pridobitev starostne pokojnine. Predvideva se tudi možnost uvedbe prostovoljne pokojninskega in invalidskega zavarovanja z zakoni republik in pokrajin.

S takšnimi rešitvami naj bi omogočili vsem občanom, ki niso obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani, da bi prišli do pokojnine z vplačilom ustreznih prispevkov: to je namen vplačevanja prostovoljne zavarovanja.

Republiški zakoni naj bi tudi vpeljali pravico do tako imenovane delne pokojnine. Gre za zavarovance, ki dopolnijo 55 let starosti in 30 let pokojninske dobe oziroma za zavarovanke, ki dopolnijo 50 let starosti in 25 let pokojninske dobe.

Značilnost delne pokojnine je ta, da prejema zavarovanec del pokojnine po dopolnjeni dobi, hkrati pa ostaja v delovnem razmerju in dela naprej polovico delovnega časa - za to delo pa prejema ustrezen del osebnega dohodka. Gre očitno za reševanje čedalje težjih vprašanj zaposlovanja in presežkov delovne sile tudi prek pokojninskega sistema.

Nova zakonodaja naj bi tudi vključevala določila o načinu odmerjanja pokojninske osnove oziroma o prejemkih, ki se všteva v pokojninsko osnovo. To pa naj bi imelo za posledico izenačitev določanja pokojninskih prejemkov v vsej državi. Osebnih dohodki iz prejšnjih let bi se valorizirali na povprečje osebnih dohodkov v koledarskem letu pred letom, v katerem zavarovanec uveljavlja pokojnino.

Enak položaj za vse

To je pomembna novost, saj bi bili z njo vsi zavarovanci v enakem položaju, ne glede na to, ali bi uveljavili pokojnino v prvem ali drugem polletju tekočega ko-

ledarskega leta. Odpadlo bi vsakršno pretehtavanje tega, ali je bolj ali manj ugodno oditi v pokoj pred prvim julijem ali pa od tega datuma naprej.

Seveda pa marsikaterega upokojenca zanima predvsem to, kako bo po novem z usklajevanjem pokojnin. Na tem področju sta predvideni dve novosti. Prvič prinaša spremenjena zakonodaja možnost usklajevanja pokojnin ne le v istem odstotku, ampak tudi ob uporabi regresivne lestvice. To pa bi pomenilo večje povečanje za tiste, ki prejema nižje pokojnine. S tem se v bistvu uvaja solidarnost tudi v ta del osebne porabe.

Vendar pa ob tem obstaja tudi nevarnost, da bi s takšno rešitvijo lahko prišlo do hujših nasprotij z načeli delitve po delu. Po drugi strani pa je predlagano črtanje zgornjega limitiranja najvišje pokojninske osnove oziroma pokojnine.

Pri povečevanju pokojninskih prejemkov je predvideno obvezno mesečno usklajevanje pokojnin, vendar na osnovi rasti osebnih dohodkov za minul mesec. Odstotek povečanja bi bil torej večji kot dozdaj. Vendar pa povečanje ne bi bilo vedno za nazaj od 1. januarja tekočega leta, ampak za dva oziroma tri mesece, kolikor zaostajajo uradni statistični podatki. Sicer pa je dokončna izpeljava te določbe prepuščena republiški ureditvi.

Zaostreno do invalidske pokojnine

Predvidene spremembe v zvezni pokojninski zakonodaji prinašajo tudi zaostritev pogojev za

pridobivanje pravice do invalidske pokojnine. Prednost imajo druge oblike invalidskega varstva, kot so prekvalifikacije, dokvalifikacije, razporeditve na druga ustrezna dela. To naj bi omogočilo, da ostanejo zavarovanci dalj časa v aktivnem delovnem procesu, tako da je invalidska pokojnina poslednji varstveni ukrep.

Pri odmeri invalidske pokojnine je napovedana sprememba, po kateri je ugodnejši odstotek odmere tovrstne pokojnine predviden le za zavarovance, ki so postali invalidi pred dopolnjenim 55. letom starosti (ženske pa pred 50. letom starosti). Hkrati so delavkam dali možnost, da uveljavijo pravico do pokojnine s pogoji, ki sicer veljajo za možkega.

Z novimi dopolnitvami pokojninske zakonodaje naj bi tudi dosegli popolnejšo varnost udeležencev NOV pred 9. septembrom 1943, ki jim je pokojnina odmerjena na temelju zajamčene pokojninske osnove.

Več reda pa naj bi dosegli tudi pri štetju zavarovalne dobe s povečanjem, saj se to v posameznih skupnostih pokojninskega in invalidskega zavarovanja preširoko uporablja. Omogočili pa naj bi tudi gospodarnejšo delo strokovnih služb na tem področju in poenostavili postopek za uveljavljanje pokojninskih pravic.

Skratka, nova zvezna pokojninska zakonodaja ne predstavlja nečesa, kar bi po svojih novostih naravnost štrlelo iz zdaj veljavne zakonodaje. Pokojnina ostaja ekonomska kategorija, vendar pa so socialni popravki očitni, čeprav bi morali prednjačiti tržni popravki. *Marija Frančeskin*

Naraščanje poklicnih bolezni

NEVARNE SNOVI OGROŽAJO DELAVCE

Na nedavnem republiškem posvetovanju o varstvu pri delu v Mariboru so ugotovili, da je stanje poklicnih bolezni zaradi neustreznih delovnih razmer v Sloveniji kritično. Poklicne bolezni so namreč pomemben kazalec negativnega zdravja delavcev. Leta 1985 so zabeležili 455 poklicnih bolezni, v letu 1987 jih je bilo 463, v letu 1988 pa 586. Žal podatki niso popolni, saj se poklicne bolezni še vedno pomanjkljivo prijavljajo.

Pri pregledu prijavnih poklicnih bolezni so v univerzitetnem zavodu za zdravstvo in socialno varstvo ugotovili, da je po vrsti poklicnih bolezni največ okvar sluha, na drugem mestu pa so poklicne bolezni zaradi učinkov izpostavljanja nevarnim snovem. Žal ni podatkov, v katerih delovnih organizacijah v Sloveniji so najpogostejši takšni primeri obolenosti. Čas bi že bil, da bi jih začeli objavljati.

V letu 1985 so ugotovili 64 odstotkov poklicnih okvar sluha od vseh poklicnih bolezni, leto kasneje 65 odstotkov, leta 1987 nekoliko manj - 59 odstotkov, leta 1988 še manj - 53 odstotkov poklicne naglušnosti.

Narašča pa število poklicnih bolezni zaradi izpostavljanja nevarnim snovem. Leta 1985 je bilo takšnih 35 odstotkov primerov bolezni od celotnega števila poklicnih bolezni, leta 1987 že 38 odstotkov in lani 41 odstotkov.

Od vseh primerov poklicnih bolezni, ki so nastale zaradi izpostavljenosti učinkom nevarnih snovi, je zaradi vpliva rakotvornih snovi kot so azbest, nikelj in njegove spojine, kromove spojine, formaldehid itd. bilo leta 1985

zabeleženih 40 odstotkov, v letu 1988 pa že 60 odstotkov primerov poklicnih bolezni. Preostale poklicne bolezni obsegajo poškodbe sklepov zaradi vibracij, okvare hrbtenice itd.

Vzroki nastanka poklicnih bolezni v delovnih organizacijah z največjim številom poklicnih bolezni so pokazali, prvič, na premajhno varnostno zavest strokovnjakov ter drugih odgovornih delavcev in drugič, na težnjo po zmanjševanju investicijskih stroškov za varno delo.

Iz poročil temeljnih javnih tožilstev se do 70 odstotkov poškodb pri delu in poklicnih bolezni pripeti zaradi pomanjkanja strokovnega znanja iz varstva pri delu, pa tudi pomanjkljive usposobljenosti in poučenosti za varno delo. Več pozornosti bi morali posvečati načrtovanju alternativnih tehnologij, ki ne bodo prehudo ogrožale delavcev in bivalnega okolja. Prav gotovo je srž problema v preustroju slovenskega gospodarstva, še posebej industrije, ki je zastarela, ekološko nevarna in iztrošena.

Preustroj pomeni, kot meni prof. dr. Janko Sušnik, drugačen odnos do narave, iznajdbe novih tehnologij, demokratično družbo, varčnost kot odliko in znanje kot vrednoto. Poklicne bolezni in bolezni z delom sta najbolj zanesljiva in tehtna kazalca kopičenja obremenitev in škodljivosti pri delu. Zato bi jih morali spremljati na ravni delovne organizacije, občine, republike in zveze-ter predlagati ukrepe, sanacijo, kompleksno varstvo, skratka bolj odgovorno skrbeti za humanizacijo dela, ki je zdaj napisana le na papirju. *M. F.*

Atomske smeti

ALI ZAČASNO LAHKO POSTANE TRAJNO

Z maratonsko sejo krške občinske skupščine, predvsem pa dokaj burnimi dogajanjem, zanimivo, najprej v brežiški občini zatem pa kot prerogeno še v Krškem, kjer tudi stoji naš jedrski prvenec, se je dnevno časopisje zadnjih 14 dni precej ukvarjalo. Nekateri so se zbal, da se bo zbudil ves narod, vendar sta se delegat in celo njegova vest. Vse to zaradi dopolnitve nekakšnih planov, ki so včasih šle neopazno mimo. Nekateri so se ozirali po dvoriščih, ali morda niso prišli nekakšni ljubljanski zeleni. V tem času pa so se zelo dobro organizirali domači zeleni, stari in mladi, strokovnjaki in laiki, da, celo nekdanji delavci jedrske elektrarne, ki so se jim najbrž odprle oči.

V Krškem so bili na šesturni razpravi trije iz republike: predsednik republiškega komiteja za varstvo okolja Tomaž Vuga, komiteja za energetiko Gvido Kacl in direktor uprave za jedrsko (ne)varnost Miro Gregorič. Iz prve

roke so se nazobali hudih kritik vsega, kar bi bila morala storiti država, a tega ni, v Krškem pa se kopičijo sodi radioaktivnih odpadkov.

Na začetku seje so pojasnili, kdo, razen delegatov in povabljenih gostov lahko razpravljajo, drugi so le poslušalci. Tako so delegati soglasno izglasovali, da je Milan Venek v imenu iniciativnega odbora podpisnikov protestne izjave le-to lahko prebral.

V isti sapi jim je ta to vrnili z nezaupanjem in zahtevo po referendumu. No, slabše je odnesel predsednik krške podružnice Slovenske kmečke zveze, ki je potrpežljivo čakal na besedo skoraj do konca, a mu jo je sekretar skupščine Živko Šebek vzel, soprodsedujoči zbora združenega dela in več razpravljalcev pa so odkrito dejali, naj bi predsednik SKZ le povedal

Protestni letaki

Ali postaja tudi krška skupščina parlament? Prvič se je zgodilo, da so tri mladinske delegatke in gostom pred vstopom v občinsko zgradbo v ljudno delile protestne letake: »Raje danes aktivne kot jutri radioaktivne« ali pod znakom za radioaktivnost »Naša prihodnost je v nevarnosti«.

V Krškem so si do konca januarja izborili »najširšo javno razpravo« o teh vprašanjih po pravilih SZDL, slišali smo zahteve po renti in tistih milijonih dolarjev, ki naj bi jih že dobili, v krajevni skupnosti Dolenja vas, torej pred pragom elektrarne, pa tožijo zaradi uničene ceste, ki jo morajo popravljati z referendumskim denarjem, in otroci, ki morajo plezati čez nezavarovan železniški prehod mednarodne železniške proge, ker so ob taki pridobitvi, kot je jedrska elektrarna celo ob nekdanji zavarovani železniški prehod, torej zapornice? Podobna poglobljena razprava torej ne bi škodila tudi drugod v Posavju, da bi slednjič prišli do pravega usposabljanja za morebitni dan X, ki ga sicer ne sme biti. Vprašajmo se, kdo je pravzaprav kriv za to politizacijo, ki to pravzaprav ni, ljudje želijo le odgovore in odgovornost za neizpolnjeno. V Krškem so postavili tudi vprašanje, zakaj so v predalih občinskega izvršnega sveta sklepi dobro vodene konference SZDL o varstvu okolja od letošnjega marca in jih vse doslej ni bilo na delegatske klopi prav te občinske skupščine? *Alfred Železnik*

svoje do konca. Alternativno torej čaka še težak boj s poslovniki.

Na tako dolgem sestanku se tudi kaj izve. Tako je direktor uprave za jedrsko varnost zanikal pisanje Borbe o krški nuklearni, kjer so navajanja o nemški vojni odškodnini za ta prvenec neresnična, saj smo najeli vrsto ameriških posojil. Pojasnjeno je bilo tudi, da so v Sloveniji samo tri odlagališča nizkoradioaktivnih odpadkov in sicer: v nekdanji vojašnici Zavratac (ostanki ometa iz Onkološkega inštituta), pri reaktorju v Podgorici in jedrska elektrarna Krško. Krški delegati vseeno vztrajajo pri razpravi skupščine SRS in spisku z njenim žigom.

Kolektivne pogodbe smo doslej uporabljali le za urejanje pravic iz delovnih razmerij med delavci in obrtniki in za zaposlovanje pri tujih delodajalcih. S sprejetjem zakona o podjetjih in novele tega zakona ter s sprejetjem zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja pa so te pogodbe postale aktualne tudi za urejanje teh pravic v družbenih podjetjih. Preden si pobliže ogledamo takšno kolektivno pogodbo, povejmo, kakšni dokumenti so to in od kdaj se uporabljajo oziroma zakaj so sploh nastale?

Leksikon politične ekonomije iz leta 1965 pravi v njih tole: »Kolektivna pogodba je pisni sporazum o pogojih dela in zaposlitve. V kapitalističnih deželah take sporazume sklepajo delavske organizacije, ali če teh ni, izbrani in opolnomočeni predstavniki delavcev, in organizacije delodajalcev oziroma posamezni delodajalec ali skupina delodajalcev. S pogodbi se natančno urejajo delo, delovni pogoji, določa delovni čas, mezda, sprejemanje na delo in odpuščanje z dela. Včasih se takšno sporazumi imenujejo tudi tarifne pogodbe.

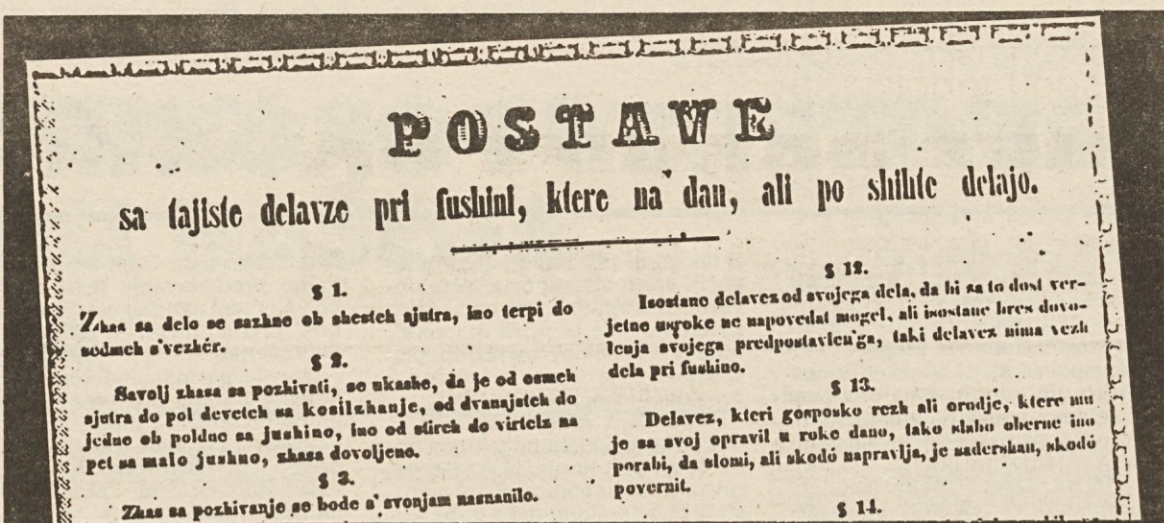
Kolektivne pogodbe predstavljajo zelo pomemben dosežek delavskega razreda in sredstvo njegovega boja za izboljšanje delovnih razmer in ekonomskega položaja mezdnih delavcev.

Delavec: administracija

V Sovjetski zvezi imajo kolektivne pogodbe povsem drugačen značaj. Po letu 1918 se sklepajo med sindikati in podjetniško administracijo. Z njimi se določajo medsebojne obveznosti pogodbenih strank o izpolnjevanju plana, izpolnjevanju socialistične organizacije dela ter o materialnem in kulturnem položaju delavcev. V Jugoslaviji se s takimi pogodbami regulirajo pogoji dela in druge obveznosti iz delovnega razmerja med delavci in privatnimi delodajalci, sklepajo pa se med ustreznim sindikalnim organom in zbornico.

K temu ni kaj pripomniti, razen morda to, da definiciji kolektivne pogodbe in tarifne pogodbe nista povsem točni. Kolektivna pogodba je namreč širši dokument, ki ureja oziroma določa vse našteje pravice, tarifna pogodba pa je lahko samostojen dokument, lahko pa le sestavni del kolektivne pogodbe, ki se nanaša izključno le na določanje mezd in plač, razvrščanje delavcev v tarifne razrede, katalog plačilnih skupin, določanje dodatkov in doklad itd.

Pri kolektivnih pogodbah moramo tako kot pri vseh pogodbah, razlikovati stranke, predmet in udeležence. Stranke so podpisnice, predmet so določbe o delovnih pogojih, pravicah in

Kolektivne pogodbe skozi čas
MOČ IN NEMOČ PRI VARSTVU DELA

dolžnostih pogodbenic, udeleženci pa so tisti, katerih posamezna službena razmerja kolektivna pogodba ureja. Na delojemalski strani stranka kolektivne pogodbe ni tudi udeleženec te pogodbe, na delodajalski strani pa je lahko in (na zahodu) največkrat tudi je. Delavska strokovna organizacija (sindikati) namreč ne podpisuje pogodb v imenu in kot predstavnik delavcev (udeležencev), katerih delovne pogoje ureja, pač pa v svojem imenu. Toda ti delovni pogoji, ki jih kolektivna pogodba ureja, ne veljajo samo za delavce, ki so člani strokovne (sindikalne) organizacije – podpisnice kolektivne pogodbe, ampak za vse v določenem podjetju ali panogi zaposlene delavce, kot tudi za tiste, ki bi se v podjetju ali panogi še zaposlili v času veljavnosti pogodbe. Kolektivna pogodba torej ureja splošne delovne pogoje, ki veljajo za vse delavce, tako včlanjene v sindikat kot tudi za tiste, ki niso njegovi člani. Sindikat torej ob sklepanju pogodb izraža in uveljavlja svojo voljo, ne volje delavcev, katerih delovne pogoje ureja. Zato sindikat lahko izraža in zastopa interese delavcev samo toliko, kolikor sam izraža in zastopa interese delavskega razreda. Če sindikat izraža in zastopa interese delavskega razreda, se ob sklepanju kolektivne pogodbe izraža in uveljavlja tudi interes delavcev, čeprav takrat

ne uveljavljajo njihove volje, pač pa svojo. Tako se na primer v teh pogodbah uveljavljajo delovni pogoji neodvisno od volje posameznih delavcev, ne pa tudi neodvisno od njihovih skupnih interesov.

Delavec: podjetnik

V zahodnem svetu lahko posamezni delavci svoje osebne interese uveljavljajo ob sklepanju delovnih pogodb s podjetnikom. Vendar pa lahko spreminjajo določbe kolektivnih pogodb le toliko, kolikor so za te delavce ugodnejši. To je izhodišče, da bi tudi v naših razmerah s samoupravnimi splošnimi akti določali posebne in dodatne pravice, ki bi bile ugodnejše od tistih v kolektivnih pogodbah.

Pogodbene stranke pri nas določa zakon. Zakon o podjetjih predvideva v 5. členu, da se delovna razmerja in drugi pogoji urejajo na podlagi kolektivnih pogodb, ki jih sklepajo sindikati in ustrezne gospodarske zbornice. Tako zakon o podjetjih, kot tudi njegova novela, sta predvidela kolektivne pogodbe za različne oblike podjetij, ne pa tudi za podjetja v družbeni lasti. To je storil šele zakon o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja, ki v 85. členu predvideva, da se v kolektivni pogodbi ureja, v skladu z zakonom, pravice in obveznosti delavcev, zaposlenih v organizacijah in pri delodajalcih ter

pravice in obveznosti organizacij in delodajalcev. Povedano na razumljiv način to pomeni, da se kolektivne pogodbe sklepajo v vseh podjetjih, ne glede na obliko lastnine. Pri vseh teh pogodbah sta pogodbeni stranki sindikat in ustrezna gospodarska zbornica. Tako na delojemalski kot tudi na delodajalski strani pogodbeni stranki v naših primerih nista tudi udeleženca te pogodbe. Udeleženci te pogodbe so delojemalci (delavci) na eni strani in delodajalci – lastniki zasebnih, kolektivnih in mešanih podjetij ter višja podjetniška administracija (menežment) v podjetjih z družbeno lastnino proizvajalnih sredstev. Tako kot je bilo prej rečeno, da delojemalsko stran, ki jo zastopa sindikat in ki nastopa v svojem imenu in izraža svojo voljo, ki je lahko enaka volji delojemalcev samo toliko, kolikor le-ta izraža in zastopa interese delavskega razreda, velja tudi za delodajalsko stran. Tudi gospodarska zbornica nastopa v svojem imenu in bo lahko izražala in zastopala interese delodajalske strani samo, če bo tudi dejansko interesno združenje le-teh.

Prvi pogoj: neodvisen sindikat

Pri oblikovanju bodočih kolektivnih pogodb bo treba razmisliti tudi o prilagoditvi nekaterih izrazov, ki smo jih doslej uporabljali v posplošenem pojmovanju. V tem članku po zahodnih vzorcih uporabljamo izraze kot so »delojemalci« in »delodajalci«. Splošno uporabljeni izraz »delavec« je širši pojem kot »delojemalec«, saj zajema poleg fizičnih delavcev, administracije in delovne inteligence tudi vodstveni sloj – pripadnike menežmenta. Menežment pa nima enakega interesa, kot ga imajo drugi delavci – delojemalci. Pri zadevi si za povečanje dobička, ki se ga da doseči z nižjimi plačami, večjim izkoriščanjem zmogljivosti, spretnim tržnim uveljavljanjem, premeščanjem, odpuščanjem in sprejemanjem delavcev predvsem glede na potrebe proizvodnega procesa. Delojemalci pa z drugim interesom računajo predvsem na večje življenjske ravni, stabilnost delovnega razmerja in boj proti brezposelnosti. Iz teh ugotovitev lahko potegnemo tri sklepe, in sicer: Prvič, v kolektivnih pogodbah za družbena podjetja bomo morali razlikovati delavce – delojemalce od delavcev – delodajalcev, drugič, kolektivne pogodbe v teh podjetjih bodo določale delovne pogoje le za delavce – delojemalce, predstavniki menežmenta pa bodo sklepali posebne pogodbe z organi samoupravljanja ali bodočimi titularji družbene lastnine, in tretjič, sindikat bo lahko zagovarjal interese delojemalcev le, če bo neodvisen od kakršnihkoli političnih strank in gibanj, pa tudi od lastnikov in vodstvenih upravljaljskega sloja v podjetjih. Slovenski sindikati so pravkar napravili prve korake na tej poti k oblikovanju v neodvisne sindikate.

Omeniti velja še eno zanimivost. S takšno pravno ureditvijo, ki uvaja kolektivno pogodbo, Jugoslavija oživlja veljavnost leta 1958 ratificirane konvencije št. 98 Mednarodne organizacije dela o uporabi načel o pravicah organiziranja in kolektivnega dogovarjanja iz leta 1949. Bolje pozno kot nikoli!

Angelca Ivančič

Raziskava

KAKO DOLOČAJO PRESEŽKE DELAVCEV

Spremembe v organizaciji in tehnologiji, opuščanje ali zamenjava proizvodnih programov, ter odpravljanje napak v kadrovski politiki v obdobju ekstenzivnega zaposlovanja prinaša korenite spremembe tudi na področje kadrov. V vse več delovnih organizacijah prihaja do presežkov delavcev, ki jih je treba primerno razporediti znotraj organizacije, jim najti zaposlitev v drugih organizacijah ali kako drugače zagotoviti njihovo ekonomsko in socialno varnost. Izkušnje nekaterih delovnih organizacij so opozorile na težnjo, da bi za presežke štel predvsem delavce, ki so bili v organizaciji kakorkoli moteči ali niso mogli dosežati optimalnih delovnih rezultatov (invalidi, starejši delavci, delavci, ki se niso podrejali delovni disciplini).

Da bi zagotovil učinkovito varstvo delavcev in njihovih pravic ter pripomogli k čimvečji objektivnosti postopka za določanje presežkov, je sindikat pripravil navodila o ravnanju organov sindikata v postopkih določanja presežkov delavcev in merila za določanje presežkov delavcev ter zahteval, da jih delovne organizacije vnesejo v svoje samoupravne akte in se po njih ravna.

Raziskovalni center pri Republiškem svetu ZSS pripravlja raziskavo, s katero želi ugotoviti, kakšen odnos so zavzele delovne organizacije do sindikalnih aktivnosti na področju var-

stva zaposlitve ter pravice delavcev in kako se lotevajo reševanja vprašanja zaposlitve in socialne varnosti delavcev, katerih delo je v delovni organizaciji postalo nepotrebno, prav tako pa tudi vključevanje osnovnih organizacij sindikata v ta postopek in njihove prizadevanje za varstvo delavcev.

Na podlagi empiričnih podatkov, zbranih v delovnih organizacijah, ki so se v letu 1989 srečevale s problemi produktivne zaposlitve delavcev, bomo proučili:

- opredelitev meril, postopkov in pristojnosti pri določanju presežkov delavcev v samoupravnih aktih ter njihovo realizacijo v praksi,
 - vlogo osnovnih organizacij sindikata pri določanju presežkov,
 - vlogo poslovnih, strokovnih in samoupravnih dejavnikov pri odločanju o položaju delavcev, uvrščenih med presežke,
 - način seznanjanja delavcev z njihovim položajem ter z možnostmi za zagotovitev zaposlitve oziroma socialne varnosti,
 - najpogostejše rešitve pri zagotavljanju zaposlitve oziroma socialne varnosti delavcev, uvrščenih med presežke,
 - vrsto del in nalog, ki so jih opravljali delavci, uvrščeni med presežke, in socialno strukturo teh delavcev.
- V raziskavo je vključenih 46 delovnih organizacij s področja gospodar-

Iz »Postave« fužinske oblasti na Prevaljah, 15. sept. 1835

Zakaj prihaja do sklepanja kolektivnih pogodb? Pogled v zgodovino nam pove naslednje: čezmerno in nekontrolirano izkoriščanje delavcev je imelo za posledico, da so se po eni strani vse bolj organizirali za varstvo svojih pravic, po drugi strani pa je tudi država zaradi zagotovitve socialnega miru in drugih interesov posegla v delovno razmerje, ki je bilo do tedaj obravnavano kot svobodna in enakopravna pogodba med delojemalcem in delodajalcem. S tem je zavarovala delojemalca, ki je bil šibkejši partner ob sklepanju o delovnem razmerju z močnejšim delodajalcem. Iz tega so nastali temelji delavske zaščite: omejitev delavnika, prepoved zaposlovanja otrok, zahteve po nujnih higienskih in varnostnih ukrepih v tovarnah, varstvo ob onemoglosti, starosti in brezposelnosti, uvedba organov za izvajanje teh delavske zaščitnih ukrepov in zakonov itd. Vendar to ni zadostovalo za uspešno varstvo delojemalca kot šibkejšega partnerja pri sklepanju pogodb. Zato je bilo treba ustvariti take določbe, da jih stranki delovnega razmerja ne bi mogli po svoji volji spreminjati. Samo tako bi se lahko delojemalcem zagotovili najnujnejši delovni pogoji, sicer je bil ta kot šibkejši partner vedno prisiljen sprejeti vsakršne pogoje, če je hotel preživeti. Država je zato najnujnejše pogoje za ureditev delovnega razmerja proglasila za obvezne.

Trg delovne sile

Vendar tudi to ni zadostovalo. Zato je z gospodarsko in politično rastjo industrijskega delavstva le-to iskalo pomoč zunaj obratov v delavskih strokovnih organizacijah, ki so bile močnejše kot posameznik podjetnik. Kot rezultat kolektivnega nastopa delavcev proti podjetniku za izboljšanje delovnih razmer je bila sklenitev kolektivne pogodbe. Kolektivne pogodbe so tako postale pomemben vir delovnega prava, z njimi so urejali dolžnosti delavcev, mezdne tarife in druge pogoje za cele stroke in gospodarske panoge.

Socialistična revolucija v Jugoslaviji ni pomenila samo formalnega, ampak tudi dejanske osvoboditve delavstva iz spon preteklosti. Zagotovljen mu je bil privilegiran položaj, ki se je odražal v stabilnosti delovnega razmerja, socialni in materialni zaščiti in vrsti drugih pravic. Položaj delavca v dvojni vlogi, to je kot delojemalca in kot samoupravljalca-delodajalca in terjal njegovega varstva še s kolektivnimi pogodbami. Zato so se obdržale le na tistih področjih, kjer delavec ni bil povsem zaščiten – pri zasebnih delodajalcih in tujih firmah.

Katastrofalno gospodarsko stanje, v katerega smo zabredli v zadnjem obdobju, terja prenovno politično in gospodarske ureditve v državi. Prehod v bolj demokratično in tržno naravnano družbo, ki naj bi zagotovila stabilnejši gospodarski razvoj, pa zahteva poleg trga blaga in kapitala tudi trg delovne sile, na katerem bodo cene teh treh poglavitnih proizvodnih dejavnikov odvisne tudi od ponudbe in povpraševanja. Zakoni, ki so bili doslej sprejeti za gospodarsko prenovno, se zlasti zakon o podjetjih, zakon o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja in zakoni s področja kreditno monetarnih razmerij bistveno vplivajo na položaj delavcev v gospodarstvu in družbenih dejavnostih. Povečujejo se možnosti za prekinitve delovnega razmerja, za proglasitev delavcev za tehnološki ali ekonomski presežek delovne sile, preti povečana brezposelnost zaradi stečajev podjetij, zmanjšuje se obseg proizvodnje zaradi padanja realne moči, s čimer preti padanje realne življenjske ravni in podobno. Razmišlja se tudi o konceptu moderne države, v kateri mora biti jasna opredelitev vseh oblik lastnine. Podjetja v družbeni lasti naj ne bi bila več lastnik samega sebe in same sebi odgovorne. Koncept samoupravljanja se mora prilagoditi novim ustavnim razmeram in ga je treba povezati tudi z lastnino in ne samo z vloženim delom.

Položaj delavcev se torej v temeljih spreminja, na slabše v primerjavah z dosedanjim.

Tudi zato so spet potrebne kolektivne pogodbe.

Marjan Zupan

(Prihodnje)

Vsebinska kolektivnih pogodb

Nekateri deli tega članka so povzeti po gra-

divu Dr. France Kresal: Pregled delavske zakonodaje

Proračun federacije (spet) jabolko spora

(PRE)VELIKE PRAVICE DO NACIONALNEGA KOLAČA

Jugoslovanski družbeni proizvod je bil lani realno za okoli 1,7 odstotka manjši od predlanskega in zato nas ne sme čuditi, da se ob njegovi delitvi spet dviga obilo prahu. Tako delegati zbora republik in pokrajin Skupščine SFRJ prejšnji teden niso sprejeli predloženega zakona o določitvi celotnega obsega odhodkov zveznega proračuna, ampak je bil slednji sprejet le kot začasni ukrep. Ponovno se je potrdilo, da omenjeni proračun še vedno financiramo na deficitaren način in da se jugoslovanska inflacija tudi zaradi tega skokovito povečuje.

Visok proračunski primanjkljaj

Kot je predlagal zvezni izvršni svet, naj bi letošnji prihodki rebalansiranega proračuna znašali okoli 123.000 milijard dinarjev, to je približno 9 odstotkov celotnega družbenega proizvoda. Skorajda polovico teh sredstev naj bi zbrali s pomočjo temeljnega prometnega davka, malo manj kot 25 odstotkov s carinskimi in uvoznimi dajatvami, 16 odstotkov s prispevki republik in pokrajin, ostalih 11 odstotkov pa s sredstvi od obveznic, vrednostnih papirjev in na druge načine. Kaj hitro pa se je pokazalo, da so načrtovani prihodki premajhni, da bi pokrili nastale odhodke in da je med njimi razlika približno 25.000 milijard dinarjev.

V začetku leta je bilo predvideno, da bo okrog 66 odstotkov zveznega proračuna porabila JLA, okrog 27 odstotkov naj bi šlo za nerazvite republike in pokrajino Kosovo ter borčevsko-invalidske pokojnine, ostalih 7 odstotkov pa za različne potrebe

zvezne administracije. Če sprejmemo oceno, da znaša naš družbeni proizvod 50 do 60 milijard dolarjev (odvisno od uporabe metodologije in tečaja dinarja nasproti ameriškem dolarju), naj bi JLA dobila okoli 2,6 do 3,2 milijarde dolarjev, ostalih 1,3 do 1,6 milijarde dolarjev pa naj bi črpali drugi omenjeni uporabniki zvezne blagajne. S predloženim rebalansom proračuna federacije in na podlagi usklajevanja republiško-pokrajinskih delegacij se je izoblikovala rešitev, po kateri naj bi se prispevki republik in pokrajin zmanjšali od predvidenih 16 na 12,8 odstotka, manj sredstev od načrtovanih naj bi dobila JLA in nerazviti, rebalans proračuna pa kljub temu ni dobil podpore slovenske in srbske delegacije. Zakaj ne? Kot so ocenili predstavniki SR Srbije, so z zakoni in planskimi listinami opredeljene »pravice« do denarja zveznega proračuna za okoli 50.000 milijard din večje od vseh prihodkov, tako da je po mnenju Toplice Nedeljkovića potrebna revizija vseh dosedanjih pravic. S predlaganim dopolnilnim načinom financiranja proračuna s pomočjo prenosa obveznic na poslovne banke pa se srbska delegacija ni mogla strinjati, ker bi to pomenilo razdolževanje države na račun poslovnih bank in podjetij. Predstavniki Črne gore sodijo med tiste, ki bi radi s pokrivanjem nastalih tečajnih razlik povečali svoje pravice do poseganja v zvezno blagajno in hkrati zmanjšali svoje obveznosti do nje. Slovenska delegacija pa soglasja k rebalansiranemu zveznemu proračunu ni mogla dati predvsem zato, ker naj bi bil njen prispevek večji od njej pripadajočega deleža od ocenjenih prihodkov temeljnega prometnega davka.

Zagate zvezne vlade

Resnici na ljubo je treba priznati, da tudi zvezna vlada pri reševanju projekta »rebalansirani zvezni proračun« ni bila in ni v nič kaj zavidljivem položaju. Namesto 900-odstotne inflacije je namreč ta že okoli 1500-odstotna in bo menda v celem letu več kot 2500-odstotna, tako da je denarja za uporabnike proračuna hitro zmanjkalo. Problem se je še zao-

Tabela: Struktura načrtovanih prihodkov proračuna federacije v 1989. letu

	v mio din	delež v %
skupno	122.851	100,0
prometni davek	59.951	48,8
carine, uvozne dajatve	29.410	23,9
zvezne administrativne takse	170	0,1
prihodki organov in organizacij	600	0,5
ostali prihodki	500	0,4
presežek prihodkov iz 1988. leta	72	0,1
sredstva od obveznic	10.000	8,1
sredstva od vrednostnih papirjev	2.500	2,0
prispevki republik in pokrajin	19.694	16,0

šle konstituirali. Očitno je, da problem deficitarnega financiranja proračuna ne bo rešen tudi prihodnje leto, saj del bremena nepokritih proračunskih izdatkov prenašamo v bližnjo prihodnost.

Deficitarno financiranje proračuna seveda ni prvo zdravilo za t. i. hiperinflacijo, kot skokovito povečevanje splošne ravni cen imenujejo v strokovnih krogih. Ključni problem proračuna torej še vedno ostaja vprašanje, kdaj ga bomo začeli financirati izključno iz realnih virov, ne pa s preobsežnim tiskanjem dinarjev, katerih vrednost pada iz dneva v dan. Ker vse več podjetij ne ustvarja dobička, precej poslovnih bank pa je najmanj polovico svojega kapitala že »požrlo«, bi morali zvezni proračun prilagoditi dejansko ustvarjenemu družbenemu proizvodu in ga realno zmanjšati. Niti en uporabnik proračuna - vključno z JLA - ne bi smel biti izjema, ki bi še kar naprej porabil toliko kot doslej. Če kaj kmalu ne bo tako, se lahko seveda pod nosom obrišemo z vsemi dosedanjimi in novimi »protiinflacijskimi« programi, o katerih se toliko govori, pa malo naredi, javni (državni) dolg pa se bo še naprej povečeval...

Emil Lah

Izvršilni odbor gospodarske zbornice ljubljanskega območja o perečih problemih gospodarstva

GOSPODARSTVO POSKUSNI ZAJČEK

Ali je gospodarstvo poskusni zajček in to za poskuse, ki so vnaprej obsojeni na kratko življenje, so se spraševali člani Izvršilnega odbora Gospodarske zbornice občin ljubljanskega območja, ko so pred dnevi obravnavali najbolj pereče težave gospodarstva na tem območju. Od takega vprašanja pa do izrazov dvoma o ukrepih vlade je le pol koraka in na seji, pa tudi že v uvodnem gradivu, je bilo nekaj izraženih. Pogoji za gospodarjenje so tako zapleteni, kot še nikoli in tudi tako velikih težav gospodarstvo še ni reševalo. Optimizem, ki je pospremil Markovičev vladno na njeno »pot«, sicer še ni povsem razvodenel, je pa načrt zaradi slabih rezultatov gospodarstva in zato, ker posamični ukrepi dajejo celo povsem nasprotno učinke od pričakovanih.

Gospodarstvo v Ljubljanski regiji se »obnaša drugače« kot gospodarstvo v povprečju. Sloven-

ska proizvodnja je v letošnjem letu (v devetih mesecih) zrasla za 3,1 odstotka, na ljubljanskem območju (poleg petih ljubljanskih še 8 občin, ki obdajajo Ljubljano - Kamnik, Domžale, Grosuplje, Ribnica, Kočevje, Litija, Vrhnika, Logatec), pa se je povečala le za 0,8 odstotka. Pri tem pa je gospodarstvo samo v Grosupljem, Ljubljani-Bežigrad ter Vrhniki povečalo proizvodnjo, v drugih desetih občinah pa so naredili manj kakor lani. Od 29 gospodarskih dejavnosti, kolikor jih je v ljubljanski regiji, jih je 17 naredilo manj, med njimi so vse najpomembnejše za to regijo. Vzroki so v manjšem povpraševanju ter likvidnosti. Tako slabih naročil gospodarstvo v zadnjih desetih letih ni imelo, padla so tudi naročila iz tujine. Hudič bo še večji, saj ukrepi gospodarske prenove ne obljublajo večjih naročil ali večje likvidnosti.

V ljubljanski regiji je temna tudi ena redkih svetlih točk letošnjih gospodarskih dosežkov v Sloveniji - izvoz in pokritost uvoza z izvozom. Sicer je izvoz na konvertibilno območje za dve odstotni točki zrasel bolj kot slovenski izvoz na to območje, toda skupni izvoz se je povečal za 4 odstotne točke manj, klirinški pa je za 15 odstotnih točk slabši v rasti. Delež regijskega izvoza v slovenskem izvozu se zmanjšuje že tretje leto zapored. Ali je čas za resno analizo, če ne za preplah? Pokritost uvoza z izvozom pa je za 3 odstotne točke manjša kot lani.

Posledica vsega tega so, kljub majhnemu povečanju proizvodnje, za 5 odstotkov večje zaloge izdelkov pri čemer je prodaja sredstev za delo manjša za 37 odstotkov. Najtežje prenašajo kopičenje zalog v strojni industriji, predelovalni kemiji, v papirni, živilski in tobačni industriji ter pri

proizvodnji krmil. Žal zbornica ni uspela zbrati podatkov, koliko izdelkov se kopiči zato, ker so zastareli.

Zgodba o prispevkih in davkih pa je enaka kot povsod, zato o tem vprašanju samo na kratko: seznam obveznosti gospodarstva je ostal nespremenjen (67 obveznosti), višina posameznih obveznosti pa se je povečala.

Preštevanju izgubarjev smo se tokrat izognili, predvsem zaradi visoke inflacije in čudne zakonodaje, ki še vedno dovoljuje nerealno (previsoko) prikazovanje poslovnega uspeha. Na zbornici so se »spotaknili« ob še eno posebnost nastajajočega gospodarskega sistema, namreč ob normativizmu, ki kljub jasni usmeritvi v tržni gospodarski sistem ne pojenjuje. Kaže, kot da bi hoteli s poplavo predpisov podrobno določiti pot od dogovornega gospodarjenja k tržnemu. Svojevrstna, a točna ponazoritev te trditve so predpisi, ki jih še vedno takoj po sprejetju začnemo spreminjati in dopolnjevati ter izredno veliko število spremljajočih izobraževalnih seminarjev, na katerih strokovnjaki razlagajo uporabo predpisov. Vsak zakon, je bilo nekoč rečeno v jugoslovanski skupščini, mora biti tako jasen, da ga lahko vsakdo začne uporabljati takoj.

V zbornici opažamo, da so motivacija za delo manjša, pa ne samo zaradi nizkih OD in inflacije, pač

pa tudi zaradi predpisov, ki bodo vsaj še nekaj časa omejevali rast osebnih dohodkov. Vendar moramo dodati, da zmanjševanje števila zaposlenih in večanje iskalcev zaposlitve, zlasti po vse večjem številu podjetij, ki bodo morala opuščati posamezne programe in odpuščati delavce, namiguje, da se motiviranost utegne vrniti ne glede na višino osebnih dohodkov. Možnosti za pridobivanje dela v ljubljanski regiji bo nekaj časa vse manj, saj so nova podjetja po pravilu majhna in potrebujejo predvsem visokokvalificirane kadre, v proizvodnji pa nastajajo nova podjetja za zdaj v glavnem tako, da se nekdanji tozdi preregistrirajo v samostojna podjetja. Boj za delo bo vse trši, višina plače bo nekaj časa najbrže drugotnega pomena.

To so seveda le nekatera pereča vprašanja, s katerimi se ubada gospodarstvo ljubljanske regije. Prav toliko pozornosti bi lahko posvetili rasti ali boljše rečeno realnemu padanju investicije (kar pa ni samo ljubljanska značilnost) ali pa vprašanju smiselnosti in učinkovitosti številnih reorganizacij, od tistih v političnem vrhu, do sisov, bank, zbornic, SDK in tudi v podjetjih. Marsikje, menijo v regijski zbornici, gre le za prenos oblasti na nov naslov, vsebina in problemi pa ostajajo. To pa kajpak ni niti smoter niti končni cilj reorganizacij. Boris Rugelj

Prispevek na jugoslovanskem posvetu »Kultura, sodobnost, sindikat« v Topolšici

EKOLOGIJA NAJ BO NOVI NAČIN ŽIVLJENJA IN NOVA KULTURA

Kultura je civilizacijski okvir, ki ga na geonacionalnem območju določajo zgodovina, sedanost in nujna rezultanta, ki kaže na možne smeri razvoja v prihodnosti. Je torej način življenja in splet odnosov med posamezniki, med skupinami; odnosov ljudi do preostalega živega in neživega sveta; odnosov do ljudi, do oprijemljivega in imaginarnega; odnosov v procesu dela in uživanja sadov tega dela.

To mojo definicijo kulture dodajam tistim šeststotim definicijam, ki jih je menda doslej naštel sociološki znanost – in jih sprejemam samo kot dokaz, da je takšna definicija nemogoča. Tudi moja, seveda, saj sem si jo napisal samo za današnjo rabo, ker bi rad poudaril, da kulturo opredeljujejo odnosi, vsakršni odnosi – tudi odnosi med ljudmi in naravo.

To je tisti del kulture, ki smo mu ljudje nadali ime ekologija. To je zelo široko in razvejano področje človekovega razmišljanja, delovanja, strahu in upanja.

Na hitro in po naravi stvari se vsekakor zdi, da je področje ekologije kot nalašč za uspešno delovanje sindikatov. Samo zdi, pravim, ker lahko mirno trdim, da sindikati niti pri razvoju ekološke zavesti niti pri opozarjanju na ekološke probleme in niti pri reševanju ekoloških vprašanj niso storili ničesar. Zakaj?

Odgovor je večplasten. Mogoče je preprosto reči, da zaradi transmissijskega vedenja, podrejenosti, kadrovske anemičnosti in podobno. Mogoče je pa tudi reči: ne samo sindikat, socializem v celoti ni ničesar naredil, saj se je pokazal kot sistem, ki brezobzirno izkorišča ljudi in naravo. Kaj vse je bilo v zadnjih letih mogoče slišati na posvetih, zborovanjih, simpozijih in sejah organizacij na oblasti in organizacij, ki si oblasti šele želijo.

V tej množici sem nekoč ujel neko bežno misel o človeku, pre-

prosto misel o razdvojenem posamezniku, o delavcu z dvojnimi merili, o homo duplexu. Kaj kmalu sem spoznal, da je teh posameznikov mnogo, še več, da jih je marsikje, kjer so za ekološke programe v podjetju glasovali, več kot polovica, da so skoraj vsi.

Ce poenostavim: ljudje so proti onesnaževanju, so za čisto okolje, neoporečno vodo, zdrave gozdove, čisto in varno tehnologijo vse dotlej, dokler to ne zadeva njihovega podjetja, njihovega dohodka in njihove socialne varnosti. V trenutku, ko bi morali od svojega dati za novo tehnologijo, za čistilne naprave, za zdravo embalažo, za obnovljive energetske vire, so proti ali pa vsaj v hudi dilemi.

Ta dvojna morala, ki je po logiki večine postala v prenekaterem primeru tudi dvojna morala sindikata, je pogostejša kot si mislimo in bolj uničujoča kot si upamo priznati.

Toda, če bomo v sindikatih Slovenije (neodvisnih po imenu in morda tudi po delu) resno vzeli zagotavljanje, da želimo varovati delavca in člana sindikata, potem je naše drugačno ravnanje pri varstvu okolja nujno potrebno.

Toda potem se moramo tudi zavedati, da morajo biti tej nalogi namenjeni vsi miselni tokovi prenovne in globalna strategija ravnanja. Pri tem je popolnoma vseeno, ali priznamo, da nas je k temu prisilila naprednejša slovenska politična alternativa, ali pa to vztrajno zanikamo.

(Na tem mestu sem želel omeniti tudi Gorenje v zvezi s kakovostjo in estetsko vrednostjo proizvodov, o predlogu za »znak ekološko čistega proizvoda« in predvsem o humanosti dela in proizvodov. Toda o tistem, kar rečeš, moraš biti tudi sam prepričan. Včeraj pa sem v reviji Obramba prebral predstavitev nove brzostrelke, ki jo izdeluje Gorenje. Orožje, sodobno in praktično – za

ubijanje, seveda.

Misli o tem moram nanovo zbrati, zato se za ta del razprave opravičujem.

Pomembno je, da z vsemi sredstvi, ki so sindikatu na voljo, pomagamo oblikovati novo kulturo bivanja v prihodnje: kulturo, ki se ne bo več opirala na nasilje nad naravo in naravnimi viri, na brezobirno izkoriščanje bogastva, ki je tudi bogastvo prihodnjih rodov, na večji konflikt med naravo in družbo. Sindikat naj pomaga graditi kulturo čistega tehnološkega razvoja, obnovljive energije zdravega okolja, spravljenega odnosa do narave, kulturo sožitja z danimi možnostmi, kulturo miru s samim seboj in drugimi.

To ni več utopijski, to so stvarne možnosti realnega sveta in realna alternativa razvitega dela človeštva, ki bo to uresničevalo z nami ali brez nas.

Pred dnevi sem bil na simpozi-

ju z naslovom Ekosocializem – nov družbeno razvojni koncept. Zame je pomenil pravo bogastvo novih resnic in spoznanj – razen pošastnega naslova, seveda. Programu ekološke sanacije ne moremo dati ideološkega predznaka. Vpašal sem se, kdo koga rešuje. Socializem ekologije zagotovo ne, ker je doslej v svetovnem merilu zanjo zagotovo najmanj storil. Kdo koga torej? Ekologija naj reafirmira socializem? To je strašna zmota, ali pa le nadaljevanje stare prakse: že spet bo dobra ideja (tokrat ekologija) samo v funkciji ohranjanja okostenele ideologije in neuspešnih družbenih programov.

Ekologija ne more biti odvisna od nikakršne ideologije, lahko je le nov družbeno razvojni načrt oziroma nova kultura, nova filozofija in nov način življenja, ko se bo človek s pomočjo najvišje tehnologije in najboljših spoznanj

pomiril z naravo, katere sestavni del je tudi sam – ko se bo torej pomiril sam s seboj. Ne gre torej za ekokapitalizem in eko-socializem, ne gre več za delitev, temveč samo še za življenje, pa čeprav bi ga poimenovali eko-življenje ali še bolje eko-kultura. Morda bi morali prihodnje zgodovinsko obdobje celo poimenovali z ekokulturo.

Naša sindikalna posvetovanja imajo pogosto zelo majhno vplivanje na družbene odločitve in tudi tokrat bo posvetovanje namenjeno le samo sebi, če nam ne bo uspelo (strokovno utemeljeno in tudi agresivno) v svoji republiki in pokrajini dati kulturi dostojno mesto v gradivih prenovi sindikatov in v kongresnih gradivih seveda.

Za optimizem nimam mnogo razlogov, saj zadošča že, da pogledam »program sindikata Jugoslavije« z datumom oktober 1989, ki v obsežnem besedilu omenja kulturo samo kot obrobne kulturne dejavnosti pri porabi lastnih finančnih sredstev.

Predlagam, da od svojega sindikata zahtevamo več: neposredno s spročilom tega posvetovanja in posebno prek programov sindikatov v republikah in pokrajinah.

Če bomo ostali na obrobju, bomo krivi sami in, če bomo krivi sami, tja tudi spadamo.

Doro Hvalica

Tone Peršak: USEDLINE (Gradivo in prispevki) V.

Možje v dimnikih na belem snegu

Podoba se je porodila iz vročice. A bila je tako zapeljiva, da bi vstal in se napotil čez zasneženo plan, tja do polja dimnikov, v katerih so tičali črni močilji... Ko bi le mogel! Pod bosimi nogami bi mi škripal zmrazni sneg in kristali bi se lesketali v bleščečem jutranjem mrazu...

In vse je bilo v sobi... Zasnežena ravan je bil zriban lesen pod in polje z dimniki je bilo nekoliko desno od vhodnih vrat, kjer je stal razbeljen gasperček, v katerem so pokala in cvrčala suha smrekova drva in nikoli dovolj presušena bukova...

Bleščeči sren vrh visokega celca je bil nedotaknjen, kot da je vse živo že zdavnaj izumrlo. Bil je razgrnjen čez ravnico kot svilena koprena s tisočermi biseri, iz katerih seva svetloba. Neskončno polje kristalov. Zdelo se je, da bi bilo, če bi ga lahko prečil, onkraj toliko lepše biti, da se želje po tem sploh ni dalo utišati. A hoditi bi bilo treba tako, da bi se boste noge sploh ne dotikale krhkih bilk svetlobe, ki so vzklike iz kristalov. In čutil sem, jasno: bilo bi mogoče, le odpraviti bi se bil moral. Spustiti bi se bil moral s postelje in zakoračiti...

Samo dihati nisem mogel in nobene moči ni bilo v nogah in ro-

kah; še toliko je ni bilo, da bi lahko sedel in spustil noge čez rob postelje. Ležal sem, ves prepoten, zavrt v mokro rjuho iz grobega platna, in stremel v črno podobo, v katere središču sem bil in menda sem vseeno vedel, da te podobe ni, in da se bom najbrž prav kmalu zadušil. Podoba pa me je srkala vase... Bile so kajpak blodnje, ki so se stekle v nezavest ali spanec in od vsega, kar je potem sledilo, ne vem ničesar... Toda snega, ki bi se tako prelesto lesketal, nisem v resnici nikoli videl in tudi smešnih močiljev, ki so tičali v dimnikih in se mi veselo pačili, nisem več srečal, ne v blodnjah in ne v resničnem življenju. Bili so kot bitja, ki živijo prav na meji med to in ono stranjo. Verjetno pa se bomo vsaj enkrat še videli... In morda bo tedaj spet razgrnjena predme neskončno dolga slepeča preproga iz same luči kot pot za hojo po vodi ob sončnem zahodu...

Ne vem pa, kako je bilo, ko sem se bil prvič približal nevidnemu robu. Bilo je kakšno leto ali leto in pol pred tem, ko smo si stali iz oči v oči s črnimi močilji v dimnikih. Bilo je v istem času in v isti hiši kot vse tisto s staro Lujziko. In ni bilo pozimi...

Tudi tedaj me je dušilo in pravi-

jo, da sem bil tedaj zelo dolgo že povsem odsoten; vso noč in ves dan do srede popoldneva. Sam nič ne vem o vsem tem, kar so mi povedali: da sem bledel in nisem nikogar poznal ne slišal in nikomur odgovarjal; da me je prišel pogledat zdravnik in je rekel, da je najbrž že prepozno za karkoli, a da bi morda še veljalo poskusiti z nekimi novimi zdravnikom, ki se je nedolgo tega pojavilo, in ki bi ga bilo treba iti kupit v bližnje mestece, v deset, enajst kilometrov oddaljeno R.; a da ni bilo nikogar, ki bi bil pri volji sestiti na kolo in se odpeljati v R., kajti bil je čas, ko je bilo zelo veliko dela, v vasi pa se ni nihče čutil dolžnega reševati življenje pankrtu neke deklice, ki se je nedolgo tega pritepla v vas. Ravno tedaj pa se je povsem nepričakovano pripeljal na obisk k materi iz trikrat bolj oddaljenega M. njen najstarejši sin, moj polbrat, ki je tačas v M. obiskoval industrijsko šolo in si je tega dne slučajno izposodil kolo, da je lahko obiskal mater. Seveda je potem moral nemudoma spet sestiti na kolo in se odpeljati v R. po zdravlilo, čeprav je bil zdravnik napovedal, da bržčas kljub temu ne bom doživel večera. Polbrat je zdravlilo pripeljal in

se menda še isto uro že odpeljal s kolesom nazaj v M. Za mater pa je bil njegov navadni obisk še en dokaz več za to, da bog hoče, da živim in posledje je še bolj spoštovala to božjo voljo... A vsega tega se jaz kajpak ne spominjam...

Spominjam se le zagatne bolečine v prsih in teme in utrinkov. Celih rojev utrinkov... Letel sem skozi v brezdanjo globino. Pa ne bi mogel reči, da je bilo tam spredaj vse črno... Nobene barve se ne spominjam, le utrinkov, kot da bi letel skozi pršenje isker ob varjenju v brezbarvje... In po tem, ko so mi dali zdravlilo, in sem se pač spet vrnil v zavest, je vse samo popolna praznina... Ostal je samo občutek dušeče tesnobe, ko hlipajoče loviš zrak in je nekje v prsih nekakšen jez, mimo katerega zrak ne more in je prsna votlina tako prazna, da se zdi, da se bo zdaj zdaj zgruznila vase... Smrt?...

Odkar vem zase, me je bilo strah smrti. Mučil me je občutek, da sem na nek poseben način izpostavljen, in da je smrt nekaj zlohotnega; nekaj, kar se naslaja ob moji mučki, ko se mi je ves čas zdelo, da je nekje nekdo, ki se mu mora samo zahoteti in bo preprosto prerezal nitko... Srečeval pa sem se z njo zelo pogosto, se mi zdi... Ne spominjam se natanko, kako in ne spominjam se mrličev; še vedno pa na konicah prstov čutim mrzlo prhkost njihove kože... Kljub strahu in odporu sem se jih dotikal...

Nekoliko kasneje sem v spanju sredi noči zaznal prihod smrti... Bilo je v neki drugi vasi, kjer je živela teta moje matere. Menda jo je mati šla obiskat ravno zato, ker je bila na smrt bolna. Imela je vodenico in je bila že tako napihnjena, da je ni bilo moč spozna-

ti... Spal sem skupaj z vnuki umirajoče v mali sobi. Verjetno smo bili kar v troje v isti postelji... Naenkrat pa sem se zbudil in isti hip sem že tudi vstal, kot da bi me dvignila luna, ki je svetila skozi okno, da sem brez težav videl, kje so vrata. Odkorakal sem iz sobe in skozi vežo v izbo, iz katere je skozi priprta vrata sijala drgetajoča luč petrolejke. Prav ti isti hip, ko sem vstopil, se je materina napihnjena teta nenadoma vzpela v postelji, kot da bo vstala, in v tem poslednjem položaju zahropila. Iz ust ji je pritekla rjava brozgasta tekočina. Potem je znova omahnila nazaj na blazino in je bila mrtva... Ob postelji so stali njeni domači in moja mati in menda je prav ona držala v roki prižgano svečo, ki so jo nato potisnili že mrtvi teti v stisnjeno pest. Šele nato ji je nekdo zatisnil oči... Pa tudi molili so...

Ne spominjam se več, ali je bila tedaj v sobi tudi Anika, nedoletna domača hči, ki ni bila čisto pri pravi pameti. Nje se spominjam samo zato, ker smo jo mlajši otroci radi nagovarjali, naj dvigne kriolo in nam pokaže svoje bogato poraščeno mednožje. Ob pogledu na vso to rjavo kosmatost, ki nam jo je prav radodarno razkazovala, mi je bilo čudno pri duši... Bili sta iz iste hiše: stara teta, ki je tisto noč bruhala svojo rjavo življenje po smrtni postelji, in Anika, ki je bila tako rjavo poraščena med nogami...

Drugih ljudi iz te hiše se ne spominjam, vem samo, da so bili... In vem še to, da je hiša stala bolj na samem v dolini, nedaleč od gozda. Bila je nova hiša, od zunaj še neometana... Nekaj deset metrov pod hišo je tekkel potok, onstran katerega je v velikem sadovnjaku stala neka druga hiša...

Raziskovalni projekt »Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik pospeševanja našega družbenega in tehnološkega razvoja«

Z RAZISKOVANJEM IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH SE PRIKLJUČUJEMO PRIZADEVANJEM V EVROPI

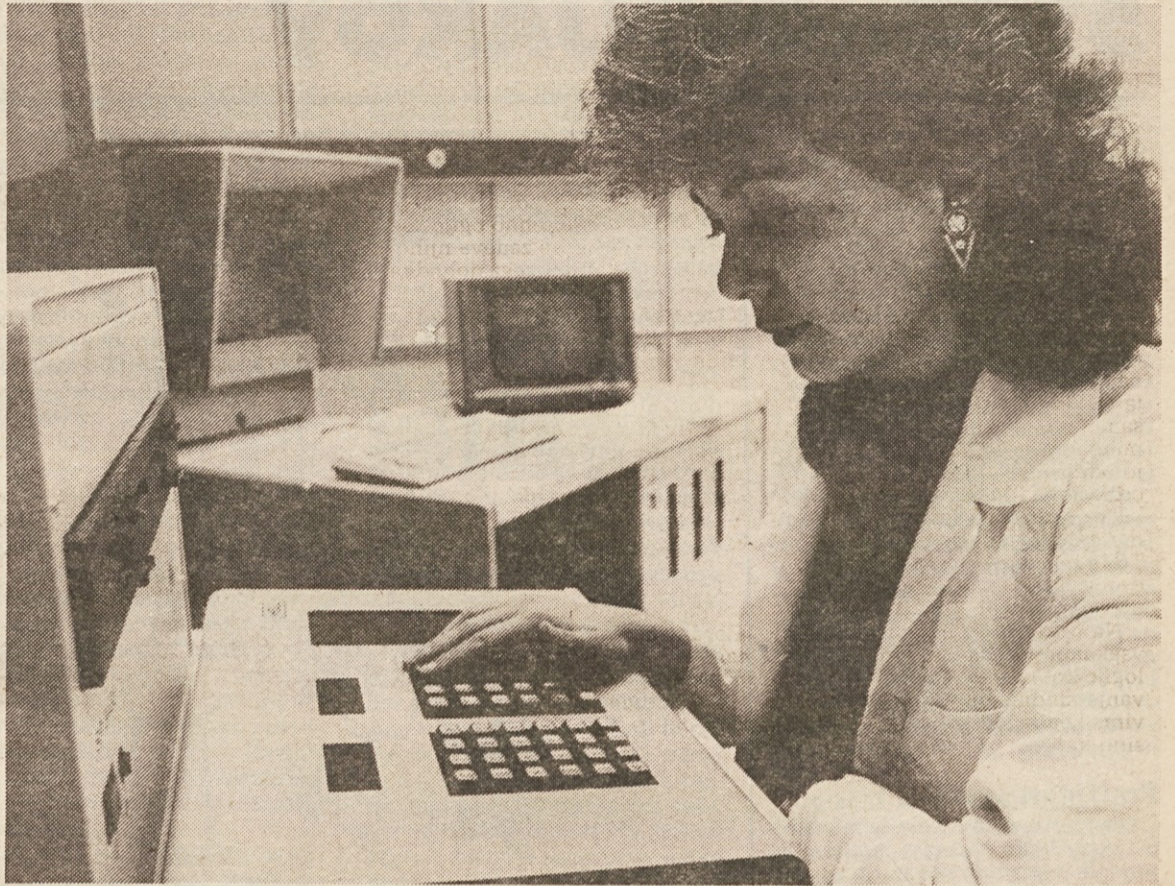
Izobraževanje odraslih je v minulih desetletjih doživljalo svoje vzpone in padce, za zadnja leta pa lahko rečemo, da je število oblik in udeležencev nenehno padalo ter je bilo potisnjeno na obrobje družbene pozornosti. Čeprav smo v vseh listinah, tudi sindikalnih, deklarativno poudarjali njegov pomen, pa je bilo v resnici največkrat prepuščeno dobri volji in motiviranosti posameznikov. Precej dolgo je trajalo, da je skupina zagnanih in strokovno usposobljenih posameznikov, zbrana okrog andragoškega društva, uspela nekoliko prevesti odnos do tega, za družbo tako usodnega vprašanja. Leta 1986 je nastal raziskovalni projekt »Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik pospeševanja našega družbenega in tehnološkega razvoja«, ki je po mnogih peripetijah dobil svoj domičil na Pedagoškem inštitutu ljubljanske univerze.

Na nedavnem pogovoru, ki ga je sklical predsednik projektne sveta raziskave, so predstavili rezultate drugega leta dela pri raziskovalnem projektu. Doslej so v okviru projekta opravili šest nalog, zadnje tri raziskave: »Odrasli prebivalci Slovenije v izobraževanju«, »Izobraževanje delavcev v delovnih organizacijah v Sloveniji« in »Odrasli v izobraževanju v Sloveniji do leta 2000«, pa so predstavili sedaj. To pot se bomo ustavili pri prvi raziskavi.

Kot je poudaril vodja projekta in spiritus agens prizadevanj za drugačno vrednotenje izobraževanja odraslih in njegovega usodnega vpliva na preobrazbo družbe Zoran Jelenc, pomeni raziskovalni projekt pomemben kulturni dogodek, saj smo prvi in prvič v Jugoslaviji lotili znanstvenega proučevanja te problematike.

V raziskavi »Odrasli prebivalci Slovenije v izobraževanju« so zbrali empirične podatke o izobraževalni dejavnosti odraslih prebivalcev Slovenije. Raziskavo so opravili na reprezentativnem vzorcu 2033 prebivalcev, starih več kot 18 in manj kot 70 let, ko pa so odšteli redne učence in študente, je ostalo 1934 oseb. Želeli so ugotoviti deleže oseb v vsej populaciji glede na njihovo izobraževalno dejavnost oziroma nedejavnost. Raziskava je pokazala, da je 26,8 odstotka vseh odraslih prebivalcev dejavnih v izobraževanju (se izobražujejo ali so se izobraževali v zadnjem letu), 10,8 odstotka pa se jih želi izobraževati. To pomeni, da je blizu dve petini odraslih v Sloveniji izobraževalno aktivnih. Na udeležbo in dejavnost v izobraževanju statistično pomembno vplivajo spol (moški so bolj dejavni kot ženske), starost (bolj osebe do 40 let), predhodna izobrazba (bolj osebe s srednjo, višjo in visoko izobrazbo), zaposlenost, vodstveni ali vodilni položaj, dohodek, nekatere aktivnosti oziroma stališča.

Zanimive so tudi ugotovitve, kje se odrasli izobražujejo. V vzgojnoizobraževalnih organizacijah se jih izobražuje 12 odstotkov, v delovni organizaciji, kjer so zaposleni 11,9, v drugih organizacijah 13,3, v društvi in klubih 10,1 v izobraževalnih programih RTV (tu so bili strogi in so upoštevali samo jezikovne tečaje) pa 0,6 odstotka. Med vzgojnoizobraževalnimi organizacijami največji delež populacije vključujejo delavske univerze (3,0%) ter izobraževalni centri in višje šole (po 2,3%); sledijo visoke šole in fakultete (1,9%) in srednje šole (1,5%). Če razdelimo vse programe na šolske in zunajšolske, dobimo izrazito premoč zunajšolskih (90,6%) pred šolskimi (9,4%).

Slika: Igor Modic

Ukrepi zvezne vlade: v nasprotju s sprejetim programom stabilizacije

PLESALCI NA LEDU

Če bi Ante Marković zdaj ponovil spomladansko srečanje s slovenskimi gospodarstveniki (s približno 200 direktorji v Radencih), zagotovo ne bi dobil takšnega aplavza, kot ga je takrat. Celo nasprotno: najverjetneje bi doživel precej hudo grajo za vrsto ukrepov vlade. Zakaj? Zato, ker so jezenski ukrepi slovensko gospodarstvo privedli v katastrofalen položaj, nekateri, zlasti tečaj dinarja, pa bodo pokazali zobe tudi čez kakih 8 mesecev. Dr. Rino Simoneti z Gospodarske zbornice Slovenije je nemara najbolj točno z nekaj besedami opisal delo vlade: za umetniški vtis zasluži čisto desetko, za izvedbo pa niti šest točk ne. Položaj gospodarstva in še slabša perspektiva je napotila slovensko gospodarsko zbornico, da je pripravila javno izjavo o tekoči ekonomski politiki, v kateri našteva navzkrižja med napovedanimi in dejanskimi ukrepi zvezne vlade ter navaja zahteve slovenskega gospodarstva.

Preveč je vsega tega za objavo na vedno omejenem prostoru v časniku, saj je izjava podprta še s podrobnejšim gradivom o odstopanjih konkretnih ukrepov ZIS od dogovorjenega programa. Zato pogledjmo samo najbolj pomembne točke »izjave«, torej največja odstopanja od obljub. Najhuje je na področju ekonomskih odnosov s tujino, kreditno monetarne politike ter proračunske porabe. Tečaj dinarja je precenjen in po oceni zbornice se približujemo stanju, kakršnega si je pripravila bivša vlada Branka Mikulića v letu 1987: precenjeni dinar je takrat povzročil hudo nezmožnost odplačevanja dolgov v tujino. Gospodarstva ni potolažila niti nedavna izjava podpredsednika ZIS Živka Pregla, da je vlada spoznala svojo »tečajno zmoto« in da jo bo popravila že v novembru.

Posledice zdajšnjega tečaja, ko izvozniki z izvozom zaslužijo le še 62 odstotkov tistega, kar iztržijo doma, in vztrajanje pri nepriznavanju tistega dela inflacije, ki ga povzroča pričakovanje naraščanja cen v bodoče (tega pa je kar polovica mesečne rasti cen), bo Jugoslavija začutila čez pol leta ali leto dni. Takrat pa bo treba resno načeti zdaj tako opevano devizno rezervo, ki že tako ni sestavljena iz kvalitetnih sredstev, se pravi iz presežkov poslovanja s tujino, ampak je nastala zaradi odloga plačila nekaterih dolgov ter na osnovi deviznih prihrankov občanov. ZIS se ni držal obljub

o razbremenitvi uvoza za potrebe izvoznikov – uvozne takse ponovno naraščajo. Zbornici se prav tako ne zdi pametno, da vlada urejanje vprašanj klirinškega plačevanja prelaga do leta 1995. Sporna je tudi stroga zaupnost sistema oprostitev carin in taks, kar ni v skladu z našo novo, tržno naravnostjo in s pluralizmom lastnin.

Na področju kreditno monetarne politike je najbolj sporno odstopanje od letošnjega sklepa zvezne skupščine o eskontnih stopnjah. Te so v nasprotju s sprejeto politiko globoko negativne.

Gospodarstvu nalagajo realno višja bremena zaradi višjega zveznega proračuna. Tudi v republiki ni bolje: izločanja za družbene dejavnosti so realno za 13 odstotkov večja.

Slovensko gospodarstvo prek zbornice in prek skupščinskega sistema terja od republiškega in zveznega izvršnega sveta, da oba po svojih pristojnostih ukreneta vse, da bi se program stabilizacije v resnici lahko izvajal. Pri tem zbornica ne misli, da je ogroženo samo slovensko gospodarstvo, ampak vsa podjetja v Jugoslaviji, ki lahko potegnejo gospodarski voz naprej. Ključ za rešitev je

V programe formalnega izobraževanja za pridobitev priznane stopnje izobrazbe ali kvalifikacije je vključenih 6 odstotkov odraslih.

Vsebinsko učenja in izobraževanja odraslih so razdelili na trinajst vsebinskih področij. Med tistimi, za katera se je odločila desetina več odstotkov populacije, so strokovno znanje, povezano z delom

v gospodarskih organizacijah; tehnika, tehnična kultura; praktično znanje in spretnosti; znanje o poslovanju in organizaciji ter znanje s področij vzgoje in izobraževanja, kultura, umetnost. Med področji, ki jih izbira manj kot 5 odstotkov ljudi so odnosi med ljudmi (psihološko-socialna tematika), družbenopolitična tematika in varstvo pri delu.

Med motivi za izobraževanje so na prvem mestu (osem modalitet, na katere so odgovarjali, so združili v tri sorodne skupine) povečanje uspešnosti svojega delovanja s 75,4 odstotki. Formalni motivi – doseči določeno stopnjo izobrazbe ali kvalifikacije so pomembni za – 4,2 odstotka vprašanih. Na drugem mestu je zadovoljstvo, veselje do učenja – 6,5 odstotka.

Med načini, kako se želijo izobraževati, prevladujejo tradicionalni načini (predavanja, šolanje po rednem programu, seminarji, tečaji), med institucijami pa delavske univerze (26,9%), druge organizacije (23,5%), višje in visoke šole (18,3%) in delovne organizacije (15,9%). Najmanj so bile izbrane srednje šole (4,9%). To kaže, naj bi okoli dve tretjini želja morebitnih udeležencev izobraževanja zadovoljevale organizacije, ki organizirajo predvsem programe neformalnega izobraževanja. Ugotavljali so tudi, kako pomembno je odraslim spričevalo o pridobljeni izobrazbi in ugotovili, da je to pomembno za približno polovico morebitnih udeležencev.

Raziskava je proučevala še nekatera druga vprašanja in predstavlja pomembno osnovo reprezentativnih empiričnih podatkov, ki bodo omogočali primerjave in spremljanje premikov. Pomenila pa bo tudi strokovno osnovo, na kateri bo mogoče načrtovati politiko in akcije v izobraževanju odraslih ter koncipiranje ustreznega sistema izobraževanja odraslih.

Boris Rugelj

Igor Žitnik

Z Ivom Zorčičem, predsednikom ZTKO Slovenije, o predvidenih spremembah na področju telesne kulture

DELAVCEV DOVOLJ, A PREMALO STROKOVNJAKOV

S prvim januarjem prihodnjega leta se poslavljamo od samoupravnih interesnih skupnosti, tudi tiste za telesno kulturo. S tem bo konec razmeroma dolgoletne prakse, s katero pa, kot vemo, nismo bili kdo ve kako zadovoljni. Vezi med tistimi, ki so odločali in onimi, ki so s svojim denarjem omogočali izpolnjevanje načrtov, niso bile dovolj trdne. Zato volja večine pogosto ni prišla do veljave. Tega pa si nihče ni želel, seveda še najmanj delavci, ki se za telesnokulturno življenje odrekajo delu svojega dohodka.

Ali bo po novem, ko ne bo več samoupravnih interesnih skupnosti, kaj bolje? No, s tem v zvezi je še dolga vrsta vprašanj in dvomov. Športni delavci pa se zavedajo priložnosti za korak naprej na področju organiziranosti telesne kulture. Radi bi bili namreč bolj učinkoviti in hitreje bi radi uresničevali svoje načrte. Predvsem tistega, ki govori o »športnem narodu«.

Proti stari praksi

O organizacijskih spremembah in posledicah odprave samoupravnih interesnih skupnosti smo se pogovarjali z Ivom Zorčičem, predsednikom Zveze telesnokulturnih organizacij Slovenije. Med drugim nam je povedal tole:

»Veliko je še nedorečenega, zato še ni povsem jasno, kaj nam bo prineslo novo leto. V vsakem primeru pa moramo poiskati prehodno rešitev za finansiranje telesne kulture v Sloveniji. V okviru izvršnega sveta Slovenije bomo imeli republiški upravni organ za področje telesne kulture, ne vemo pa še, kakšen bo. Radi bi, da bi bil samostojen in ne v okviru oziroma pod streho koga drugega. S tem imamo namreč dokaj slabe izkušnje. Ko smo bili pod kapo šolstva smo govorili o telesni kulturi bolj pod razno, zato skoraj nikoli ni bilo dovolj časa, da bi se temeljito pogovorili in poiskali ustrezne rešitve. Podobno je bilo z denarjem. Telesna kultura in njene potrebe so bile vedno na samem repu. Zato si v prihodnje ne želimo, da bi se vrnili na staro prakso. Izkušnje so dovolj zgovorne in odločno govorijo v prid samostojnemu upravnemu organu za področje telesne kulture.«

— Pa finansiranje v tem prehodnem obdobju, ki je tako rekoč že pred vrati?

Glede na to, da mi je veliko do ugleda Jugoslavije v svetu, se boš poslej ukvarjal samo s tenisom!

Oto Reisinger

»Finansiranje prenašamo v republiški izvršni svet. Denarja ne bo manj, kot ga je bilo v preteklosti, s čimer pa ni rečeno, da ga bo dovolj. Potrebe so bile, vsaj doslej, v glavnem vedno večje od možnosti.«

— In kakšna bo organiziranost na ravni občin?

»Podobna kot v republiki. Kar je bilo doslej v rokah samoupravnih interesnih skupnosti na občinski ravni, bo po novem v pristojnosti občinskih izvršnih svetov. Pravzaprav v kratkem času na tem področju ne bo bistvenih sprememb...«

Več strokovnjakov tudi za področje rekreacije

— Nekateri menijo, da je v telesni kulturi preveč profesionalcev.

»Kakih 800 jih je. To ni veliki. Vprašanje pa je, če so vsi ti ljudje zaposleni na pravih, najbolj ustreznih oziroma potrebnih delovnih mestih. Tu so prav gotovo

še rezerve, ki bi jih kazalo izrabiti. Prepričan sem, da v stroki še potrebujemo sodelavcev, imamo pa po drugi strani dovolj administrativcev. Pravzaprav podobno kot na drugih področjih.«

— So organizacijske oziroma zakonske spremembe priložnost za bolj učinkovito delo?

»Vsekakor. Marsikaj nas sili v to, da se bomo lotili svojega dela bolj profesionalno. In to priložnost imamo. Med drugim bomo morali posvetiti več pozornosti vzgoji kadrov. Strokovnjakov imamo premalo, na mnogih področjih pa bi morali delati bolj strokovno. Za strokovno delo pa seveda potrebujemo strokovno usposobljene ljudi...«

— Kje, konkretno?

»Marsikje, med drugim tudi pri športni rekreaciji ali, denimo, za napredek v olimpijskih športih. Želim poudariti, da se morajo rezultati boljše organiziranosti odraziti tudi v poglavljenem strokovnem delu.«

Andrej Ulaga

Izvirna rekreacijska ponudba na Fakulteti za telesno kulturo

Neizkoriščene športne površine

Fakulteta za telesno kulturo v Ljubljani je držala obljubo: poskrbela je za izvirno ponudbo na področju športne rekreacije. V okviru akcije Razgibajmo življenje so predstavniki fakultete pripravili športne dejavnosti za staro in mlado ter s tem opozorili na številne neizkoriščene možnosti. Veliko športnih objektov v Sloveniji posebno konec tedna namreč sameva, medtem ko mnogi ljubitelji aktivnega oddiha in športne rekreacije ne vedo, kam s svojim prostim časom.

In kaj vam ponujajo na Fakulteti za telesno kulturo v Ljubljani konec tedna, ob sobotah in nedeljah? Organizatorji niso pozabili na nikogar. Za najmlajše je na voljo športni vrtec, odrasli pa se lahko sprostitjo in razvedrijo ob igrah z žogo, v bazenu, ob aerobni vadbi, prijatelji znojenja in visokih temperatur si lahko privoščijo savno, tu pa sta tudi delavnici za smučanje in ples. Možnosti je torej zares veliko, pa tudi objekti oziroma športne površine so na fakulteti boljše kot marsikje drugje. Programi so vsekakor široko in sodobno zastavljeni ter omogočajo aktivnost večjemu številu rekreativcev hkrati. Naj k temu dodamo, da obiskovalci fakultete za telesno kulturo niso prepuščeni sami sebi, saj za posamezne aktivnosti skrbijo izbrani športni izvedenci, ki bodo pri delu z rekreativci sledili tudi novostim v svetu.

V ljubljanski akciji gre, kot že rečeno, tudi za poziv, naj telovadnice in drugi športni objekti ne samevajo. Ob tem, da imamo v Sloveniji premalo najrazličnejših športnih površin, namreč ugotavljamo, da so tudi te v mnogih primerih premalo izkoriščene. Po eni strani imamo torej premalo bazenov, telovadnic, igrišč in drugih podobnih rekreacijskih objektov, po drugi strani pa naredimo premalo, da bi to svoje dragoceno imetje pošteno izrabili. Zato velja ljubljansko akcijo posnemati, saj je posebno v teh mrzlih in nič kaj prijaznih mesecih povpraševanje po športnem razvedrilu še veliko večje kot sicer. Odpiramo torej na stežaj vsa vrata naših vadišč in omogočimo ljudem prijetnih in zdravih uric na teden! Marsikdo nam bo za to hvaležen, saj nimajo vsi neomejene možnosti športne rekreacije.

A. U.

Direktorji v glavnem brez poslušanja za humanizacijo dela

RAZPRODAJA POČITNIŠKIH DOMOV

Na pobudo komisije za oddih in rekreacijo pri slovenskih sindikatih so se te dni po dolgem času znova sestali predstavniki podjetij, ki v svojih okoljih skrbijo za to področje. Dnevni red sestanka je bil obširen, med drugim so se organizatorji oddiha in rekreacije seznanili tudi z možnostmi za nakup počitniških zmožljivosti v Pisesi, zato je bila izmenjava mnenj zanimiva in obenem za mnoge zelo poučna. Saj se na tem področju v zadnjem času ni zgodilo kaj posebnega, pa vendarle. Na delavca in njegove pravice gledamo od okolja do okolja še vedno zelo različno. Marsikje s polno mero razumevanja, v ne malo primerih pa še vedno izrazito mačehovsko. Podobno kot da bi bil človek izključno sredstvo za pridobivanje profita.

Primerov izrazitega pomanjkanja poslušanja za humanizacijo dela in življenja je, žal, kar precej. Medtem ko si marsikje na moč prizadevajo, da bi uvedli programirane aktivne odmore med delovnim časom, jih drugod vodilni v podjetjih preprosto opuščajo. Pravijo, da je škoda tistih nekaj minut in da je treba na delovnem mestu nič drugega kot delati. In tako ponekod ljudje še več delajo kot so včeraj, napravijo pa manj. Pa tudi zdravnik ima z njimi več dela. No, »za vsako ceno« pogosto pač ne gre. Še posebno v proizvodnji ne, kjer je vse ali skoraj vse odvisno od človeka, njegovih sposobnosti in veselja do dela.

Slabo skrbimo tudi za svoje počitniške domove, čeprav jih imamo premalo. Mnogi prav klavrno propadajo, nekateri so leto in dan zaklenjeni, številni so zelo slabo izkoriščeni. Na omenjenem sestanku v Ljubljani smo med drugim slišali, da kar 30 lastnikov prodaja svoje počitniške zmožljivi-

vosti! Bo poslej za te delavce sploh še kakšna možnost za letni oddih?

Odgovor na marsikatero vprašanje v zvezi z oddihom, rekreacijo in humanizacijo dela bi lahko iskali tudi v kadrovski politiki. Kljub dogovoru, da bi imela vsaj večja podjetja, taka s 500 in več delavci, poklicne organizatorje rekreacije, smo še vedno tam, kjer smo bili pred desetimi, petnajstimi leti. Poklicni organizatorji rekreacije so namreč še vedno prave bele vrane. Zelo malo jih je v Sloveniji, morda nekaj deset, potrebovali pa bi jih vsaj nekaj sto. Pa imajo v podjetjih kaj malo poslušanja za take in podobne probleme delavcev. Pa ne samo zaradi gospodarske krize, inflacije in podobnih stvari. Tako kot je danes, je bilo že pred leti, ko nam je šlo neprimerno bolje. Ni kaj, gre predvsem za vprašanje ozaveščenosti, za vedenje o tem, koliko se naložbe v ljudi obrestujejo in koliko je športna rekreacija izguba časa in proč vržen denar. Za to gre, predvsem za to.

S tem v zvezi so na posvetu poudarili, da bi bilo pametno našim poslovnim strukturam, ki se kar pogosto zbirajo na Brdu na najrazličnejših seminarjih o sodobnem marketingu in skrivnostih uspešnega poslovanja, kdaj pa kdaj govoriti tudi o delavcih in njihovih potrebah. Ob tem tako pomembnem vprašanju za boljše in učinkovitejše delo namreč direktorji, kot kaže, bolj malo vedo. In to ni dobro, ne za zaposlene ne za rezultate na delovnem mestu. Še tako imeniten stroj, ki mu ne namenimo nikakršne pozornosti, ki od njega zahtevamo le, da se čim hitreje vrti, prej ali slej odpove. Pozneje kot stroj odpove človek. Odpove pa zagotovo. Gre le za vprašanje časa.

Andrej Ulaga

Bo letošnja zima radodarnejša od prejšnje? Njen začetek je, vsaj za smučarje, kar obetaven. Slika: Igor Modic

Univerzalna stranka (protiboljševiška) vadnica (III.)

O koreninah našega bratstva

Vprašanje:

Casi so napeti, mednacionalno sožitje v Jugoslaviji še nikoli doslej tako skrhan. Na Severu smo za skupnost, na Jugu za enotnost, eni za bratstvo, drugi za ustvarjalno sožitje, ob upoštevanju specifičnosti slehernega naroda. Kam vse to pelje? Vlak »bratstva in enotnosti« toliko da ni zdrsnil s spolzkih srbskih tračnic. In kakšna je pri urejanju teh razmer vloga slovenskih komunistov? Se naj še naprej grejo »proletarski internacionalizem v Jugoslaviji in svetu (ko pa to geslo tudi v deželah real-socializma ne pomeni več tisto kot včeraj), ali naj jih končno začne skrbeti tudi usoda slovenskega naroda, podobno kot jih je zaskrbel na pragu druge svetovne vojne na čebinskem kongresu?

Tako nas sprašuje Vera S., učiteljica s Štajerske, ki nam je pisala, da nadvse ceni generala Maistra kot pesnika in kot državnika.

Odgovor:

Lahko trdim, da še nikoli v povojnem obdobju o problematiki mednacionalnih odnosov in posebej o problematiki slovenstva ni bilo toliko napisanega in govorjenega kot v zadnjem letu in še posebej v zadnjih mesecih. Ob tej ugotovitvi pa se že postavljajo nekatere dileme. Očitno je namreč, da prihaja tudi do takih stališč in predlogov, ki jim ni mogoče docela pritruditi, čeprav se sklicujejo na »obrambo« slovenstva. Vrsta teh

predlogov ali ne vidi ali pa noče videti realnih možnosti časa in prostora. Ali pa obravnava problematiko mednacionalnih odnosov ločeno od drugih družbenih problemov v Jugoslaviji, jo ponostavlja in zožuje le na nekatere vidike ali celo en sam vidik, npr. samo na jezikovno vprašanje.

Zato je potrebno, da tudi Slovenci z jasno postavljenimi in dosledno zagovarjanimi stališči pripomoremo k odpravi nekaterih še obstoječih »jugoslovanskih predsodkov«.

Treba je, npr. v jugoslovanskem prostoru dokončno utrditi spoznanje (in vse, kar temu spoznanju sledi) o Jugoslaviji, ki je nastala in temelji na prostovoljni samoodločbi narodov. Sem sodi tudi spoznanje o naših socialističnih republikah kot državnih tvorbah, temelječih (kolikor gre za nacionalni vidik) na nacionalni suverenosti. (Pri tem posebnosti Bosne in Hercegovine ne morejo in ne smejo vplivati na ocenjevanje jugoslovanske federativnosti). Torej naše socialistične republike kot nacionalne državnosti presejajo klasičen pojem federativnosti, pri katerem gre predvsem za porazdelitev administrativnih kompetenc, npr. ZDA. Avstrija ipd. Prav tako naš federalizem daleč presega nekakšne oblike kulturne avtonomije. SR Slovenija je zgrajena na temelju suverenosti delovnih ljudi in suverenosti slo-

venskega naroda, na temelju samoodločbe pa je povezana v jugoslovansko federacijo. Ob takem izhodišču morajo seveda odpasti vse tiste tolikokrat pričujoče meditacije, ki so v bistvu jugoslovanskega razvoja videle predvsem nekakšno možnost »transformacije«, ne pa predvsem razvoja vsake od jugoslovanskih nacij pod pogoji enotnega družbenopolitičnega sistema. Skratka, meditacije, ki so videle v Jugoslaviji možnost nekakšnega postopnega nacionalnega poenotenja, ne pa tega, kar Jugoslavija je, namreč prostovoljno izbran državni in družbenoekonomski sistem, ki najbolj ustreza in najbolje omogoča razvoj vsakega od jugoslovanskih narodov. Menim, da je v nekaterih jugoslovanskih slojih še dokaj nejasnosti in zmotnih predstav o nekaki transformativni funkciji jugoslovanske federacije. Praktično se je to izpričevalo v najrazličnejših meditacijah o nastajanju nekakšnega nacionalnega jugoslovanstva, v meditacijah o državnem jeziku o »jugoslovanski kulturi«, v nerazumevanju procesov integracije, celo v predstavah o mešanih zakonskih zvezah kot sredstvu na poti k socialističnemu jugoslovanstvu ipd. Ob tem je bilo poudarjanje načela o pravici narodov do samoodločbe, o državnosti republik, o doslednem spoštovanju jezikovne enakopravnosti, dejansko obstoječih razlik ipd., kaj lah-

ko (in je pogosto tudi bilo in je včasih še) razumljivo kot šovinizem, kot nekaj kar ogroža jugoslovansko enotnost. V nekakšni skrbi za enotnost Jugoslavije so rasle tudi razne teoretične koncepcije, npr. tista o kompenzaciji samoodločbe pa ideje o etični sorodnosti kot podlagi jugoslovanstva ipd. Jasno je, da je ob takem pojmovanju Jugoslavije kot neke možnosti (in ob njej potrebe) »transformacij« – čeprav so bila naša načela tudi usmerjenost političnega vodstva drugačna – cvetela »skrb za enotnost« z vsemi svojimi ekscesi. Cvetelo je reguliranje vsega na »jugoslovanskem nivoju« in z »jugoslovanskim povprečjem«. Na drugi strani pa se je seveda krepil občutek nacionalne ogroženosti. Nastale so široke možnosti za šovinizem vseh baž. Skušnja nam kaže, da si bo treba še veliko prizadevati, da se bo v naših najširših množicah zakoreninilo in utrdilo spoznanje o Jugoslaviji kot svobodni večnacionalni skupnosti, ki ni sama sebi namen, temveč je prostovoljno zgrajena skupnost za uresničevanje socialnih in nacionalnih teženj v njej povezanih ljudi in narodov. Skratka, slovenski narod se je prostovoljno združil z drugimi jugoslovanskimi narodi zato, ker meni, da v federativni, enakopravni bratski skupnosti lahko najboljše uresničujejo svoje socialne težnje in svojo polno, vsestransko nacionalno afirmacijo. »Jugo-

slovanska prizadevnost« na eni strani in »občutek ogroženosti« na drugi pa sta seveda resno ovirala tudi resnično spoznavanje in sodelovanje med narodi Jugoslavije.

Nikakor seveda ne mislim, da so komunisti a priori – in samo oni – klicani k temu, da usmerjajo pot slovenskega naroda. To bodo mogli (in za to bodo upravičeni) le, če bodo znali in dokler bodo znali resnično služiti nacionalnim in socialnim interesom slovenskih ljudi, tj. dokler bodo znali ohraniti povezanost s težnjami ljudstva. To pa je naloga, ki zahteva od slovenskih komunistov jasen koncept narodnega razvoja, odločen obračun s slabostmi v lastnih vrstah in odločno zavzetost pri uresničevanju postavljenih nalog. Predvsem pa tudi večji občutek za politično odgovornost, kar bo najbolj učinkovito onemogočilo tista prizadevanja, ki skušajo dokazati, da so se slovenski komunisti utopili v praktičizmu in izgubili izpred oči skrb za usodo slovenskega naroda.

Vir: dr. Ernest Petrič – Ali res ogrožamo slovenstvo? stran 113–121, Izbor socioloških razprav, prirejenih za gimnazije, DZS 1970.

Opomba urednika: odgovor je točen, še zlasti zato, ker je že tistega davnega leta 1970 pisan v pretekliku.

Malo za šalo, malo zares ureja ta izobraževalni kotichek vaš Janko Spiček.

NAGRADNA KRIŽANKA

št. 45

Delavska enotnost	STRADIVARIJEVE GOSLI	AVTOR PREDAVANJA	KNJIŽEVNIK	PISATELJ KISCH	TRENJE	AVTOR KRIŽANKE R. NOC	SMISEL	NEPROFESIONALEC	ITALIJ. SOPRANISTKA TEBALDI	OČKA	NINO ROBIČ	PRIPADNIK SR. VEŠKE STRANKE GIBELINOV	OTOK ČAROVNICE KIRKE	SLOY. BALETNIK (MOJMIR)
CELOTA MED SEBOJ POVEZANIH STVARI						RIBIŠKA VRV S TRNKI IBSENOVA DRAMA								
DEL VIŠJE GEOMETRIJE														
ROMANIZIRANI RETJICI V ALPAH											MOŠKI PEV. GLAS PORTUG. POSEST NA KITAJSKEM			
MESTO NA JUGU ARABIJE					VELIKO SITO								ČRTA LOČNICA	
DARILO				MESTO V ZDA. V NEW JERSEYU, POMEMB- NALUKA	FRANC. PISATELJ (CLAUDE)					PRELAZ NA VELEBITU KANAL ZA ODPADNE VODE				
PISATELJ TAVČAR					HIŠNI BOG PRI ST. RIMLJANIH	ODISEJEV OTOK	MAJHNI RAKI NENASITNOST						SOPRANISTKA OGNJANOVIČ	UBITI EGIPT. POLITIK EL SADAT
KOSMATE- NA TKANI- NA ZA PODLOGE								NAJŠTEV. SLOVANSKI NAROD	AMER. TENORIST (MARIO) LOJZE ROZMAN					
ARABSKI ZREBEC			BELG. MES- TO (PORAZ NAPOLÉONA) ZVEŠTA DOM. ŽIVAL									LILI NOVY POVRT- NINA		
POPRAVILO												OKRASNA PTICA DVORIŠČ RIKO DEBENJAK		
DUHOV- SCINA					OBŽALO- VANJE, KESANJE				KRATAČA					
MESTO V SZ. OB- AZOVSKEM MORJU					ČOLNA REŠEVANJE V GORAH					GOROVJE, PLANOTA V MALIJU				

Rešitev nagradne križanke pošljite do 5. decembra na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 45. Nagrade so: 500.000, 300.000 in 200.000 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 43

ASTRA, DRAMOLET, STROP, VITAMINI, TRIKO, OBER, POR, ROD, KRONA, EMA, OKA, TOALETA, AN, NOKTURNO, RAJA, OVNAR, AVALIT, MNAČKO, NEMOST, IJ, KILT, INA, MA, JANEZ MENCINGER, AKT, OKTAN, ATA.

Izzrebani reševalci nagradne križanke št. 43

- Mira Toplišek, Metelkova 39 A, 62000 Maribor
 - Aleš Štimec, Roška 24, Kočevje
 - Dragica Podlessek, Kocljeva 6, 69000 Murska Sobota
- Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479
- V. d. direktorja in glavnega urednika: Franček Kavčič, telefon 313-942, 311-956
- V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956
- Člani uredništva: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bombač (oblikovalec), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeškin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Jožica Anžel (tajnica), telefon 311-956, h. c. 310-033
- Naročnina 321-255
- Posamezna številka Delavske enotnosti 25.000 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poština plačana v gotovini
- Tisk ČZP Delo, tozd Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35
- Žiro račun: 50101-603-46834
- Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Banič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevenšek, Ivo Grič, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklarič in Nada Serajnik

Pogovor z Mariom Šušteršičem, zamejskim Slovencem iz Trsta

ZANESENJAKI SO PRECEJ PRIPOMOGLI K SOŽITJU

V državah, ki obkrožajo tvojo in mojo Slovenijo, živi veliko ljudi, ki so naše gore list. Vseh je okoli 150.000, med njimi polovica ali celo dobra polovica v Italiji. Mnogi Slovenci, ki so kdo ve zakaj onkraj državne meje, niso pozabili svoje matične domovine. Ostali so Slovenci in na moč se trudijo, da bi bilo tako še dolgo, čim dlje. Za svoj prav, svojo kulturno dediščino, slovenski jezik in pravice manjšine bijejo neenakopraven boj, ki je naporen tudi zato, ker pogosto ni prave podpore iz matične domovine. To mnoge zavedne rojake močno žalosti.

O tem in podobnih vprašanjih, pa o pomembnem praznovanju 120-letnice slovenskega športa v Italiji, se pogovarjamo z **Mariom Šušteršičem**. Seveda je Mario, kot pravimo, naš človek. Eden tistih Slovencev v Italiji, ki smo jih lahko tostran meje samo veselili. Rojen je v Trstu, že nekaj časa služi pri Slovenskem stalnem gledališču, med drugim pa je tudi tajnik Športnega združenja Bor.

- Kje vas je največ Slovencev?

»Slovenska narodna skupnost živi v glavnem ob italijansko-jugoslovanski meji v približno 100 kilometrov dolgem pasu. Ponekod žive tu Slovenci že več kot tisoč let in predstavljajo nekakšno jezikovno mejo med slovanskim in romanskim svetom. V 35 občinah videmske, goriške in tržaške pokrajine živi po popisu iz leta 1981 več kot 43% tisoč prebivalcev, med njimi po naših ocenah približno petina Slovencev. Slovenci tvorijo relativno večino prebivalstva le v 16 manjših občinah.«

- Mnogi so si v preteklosti krčevito prizadevali, da bi izkoreninili Slovence...

»Na srečo to ni uspelo niti zloglasnemu fašizmu. Že med drugo vojno so pognale nove slovenske korenine, katerih sad so številne ustanove, društva in podobno, kar bolj redko najdemo pri številčno tako skromnih skupnostih. Danes imamo tu svoje gospodarske ustanove, slovenski tisk, slovenske šole, kar nekateri v Jugoslaviji še vedno ne vedo, imamo svoje vrtnice, kulturna in športna društva, svoje stalno gledališče in podobno. Ni tako preprosto skrbeti za tako široko razvejeno dejavnost in se nenehno bosti s šte-

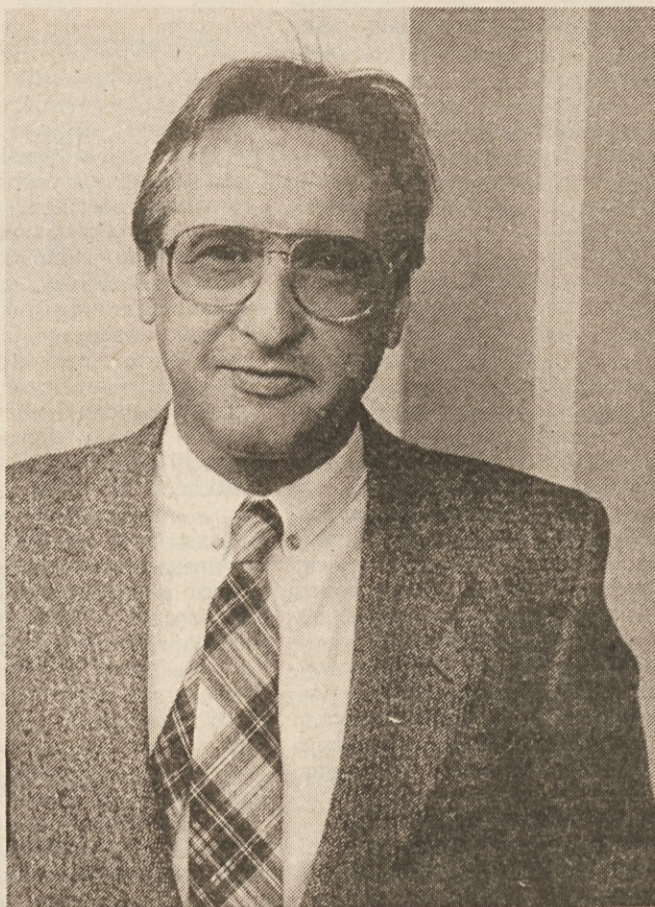
vilnimi nasprotniki. Vendar verjamemo, da je to, kar počnemo, naša dolžnost. Sicer pa se naš trud obrestuje. In to je velika spodbuda za nadaljnje delo...«

- Konec meseca imate v svojem kulturnem domu v Trstu veliko proslavo. Praznovali boste 120 let slovenskega športa v Italiji.

»Res, to je za nas velik praznik in zelo zgovoren obenem. To, da slovenski zamejski šport v Italiji praznuje letos 120 let, takrat so v Trstu ustanovili prvo slovensko telesno-kulturno organizacijo, nikakor ni majhna stvar. Na pomlad leta 1869 se je namreč zbralo v tržaški mestni čitalnici na ustanovnem občnem zboru 65 članov novega društva. Sestavili so pravila in izvolili svoj odbor, ki mu je načeloval starosta Franc Andrej Pleše. Čeprav je odbor nemudoma predložil svoja pravila tedanjim avstrijskim oblastem, je prišlo do overovitve društva šele leta 1882. Sokol je kasneje razširil svojo dejavnost na skoraj vse mesto in tudi na okolico. Zelo je utrdil svoje temelje, ko je preselil svoj sedež v Narodni dom v samo središče mesta...«

- Fašizem je zatrl vso to cvetočo dejavnost. Poleg drugih slovenskih organizacij je razpustil tudi vsa slovenska športna društva. Pa vse to vendarle ni vzelo poguma številnim našim borcem za uveljavitev slovenstva...?

»Po dolgih letih ilegalnega športnega delovanja in osvobodilnega boja, v katerega so se množično vključili skoraj vsi tedanji slovenski športniki, so šele po koncu vojne vzniknila nova slovenska športna društva. Vključila so

Mario Šušteršič

se v Zvezo društev za telesno vzgojo, ki pa je po razdelitvi Svobodnega tržaškega ozemlja razpadla, medtem ko je sedanje zamejstvo prišlo pod italijansko upravo. Slovenci smo se znova znašli brez trdne organizacijske osnove, brez društev in krovne organizacije. Kontinuiteta našega športa je bila že tretjič pretrgana. Potem smo v Trstu ustanovili Športno združenje Bor, ki je bilo glavni pobudnik za širjenje telesnokulturne dejavnosti zamejskih Slovencev. Prišlo je tudi do obnovitve Združenja slovenskih športnih društev, v katerem je danes več kot deset telesnokulturnih organizacij s tisoči in tisoči športniki...«

- Je poleg množičnosti za slovenske športnike v Italiji značilna tudi kakovost?

»Na dosežke naših ljudi je manjšina na moč ponosna. Pa tudi večinski narod. Iz slovenskih vrst izhajajo reprezentanti in državni prvaki, neka-

teri bleste celo v evropskem in svetovnem merilu. In v tem pogledu smo zelo cenjena manjšina, kar predstavlja veliko spodbudo za naša prizadevanja.«

- Torej sta 120-letna dediščina in trdo delo rodila spodbudne sadove. Zato zelo verjetno ne gre zgolj za formalno obletnico, mar ne?

»Pomembno proslavo, ki bo 24. novembra v našem kulturnem domu v Trstu, pripravljamo z zavestjo, da stojimo s svojo zgodovino in svojim Južnim Sokolom v isti vrsti z najstarejšimi športnimi organizacijami tako v Sloveniji kot tudi v Italiji in Evropi. Pa tudi s spoznanjem, da so prav športni zanesenjaki še kako pripomogli k ustvarjanju sožitja med različnimi narodi.«

- Ima morda bližnja proslava še kak drug namen?

»Vsekakor, saj želimo z njo Slovenci opozoriti nase tako večinski narod v Italiji kot tu-

di prebivalce matične domovine. Neverjetno se namreč zdi, vendar ankete in najrazličnejše raziskave kažejo, da na nekaterih višjih italijanskih šolah kot tudi v domovini vsi še vedno ne vedo, da obstajamo v Italiji tudi Slovenci. Mnogi nas preprosto ne poznajo. Ne vedo, da imamo tu slovenske šole, živahno kulturno življenje, da smo zares trdno povezani in nismo pozabili na svojo govorico. Marsikdo iz Slovenije dobro pozna Trst in njegove številne trgovine, ne ve pa za naše gledališče, naša številna športna in kulturna društva... In to nas boli. Zato smo se tudi odločili, da tudi to pot, to je ob praznovanju 120-letnice slovenskega športa v Italiji, postavimo zelo na široko. Veliko priznanje nam je ob tem dala deželna vlada, ki je prevzela pokroviteljstvo nad našo proslavo. Na to smo ponosni saj gre za nedvoumno priznanje naši manjšini, to je Slovencev v Italiji.«

- Pa sodelovanje z matično domovino?

»Ni čisto takšno, kot bi si želeli. V zadnjih letih se je začela odražati državna meja prav tragično. Razlike na obeh straneh se namreč povečujejo. Čez moralno podporo, ki smo je deležni iz domovine, se ne moremo pritoževati. Vendar, po domače povedano, si z njo pogosto ne moremo veliko pomagati. Za naše delo, gledališče, tisk, športno, kulturno in drugo dejavnost, ki povezuje Slovence v Italiji, potrebujemo poleg drugega tudi sredstva. Kar precej denarja. Tega pa nimamo dovolj, zato bi bila še kako dobrodošla pomoč domovine tudi v tem smislu. Športniki bi bili, na primer, že na moč zadovoljni, če bi kakega trenerja, ki prihaja iz Slovenije k nam v Trst, nagrajevali za njegovo delo doma, to je v Ljubljani. Razumevanje in moralna podpora sta lepa stvar, toda, kot že rečeno, zelo veseli bi bili tudi nekoliko večjega posluha za naše gmotne težave. Te pa vsekakor niso majhne.«

Andrej Ulaga

LIPE SVEDER: ŠE ENA MOŽNOST

